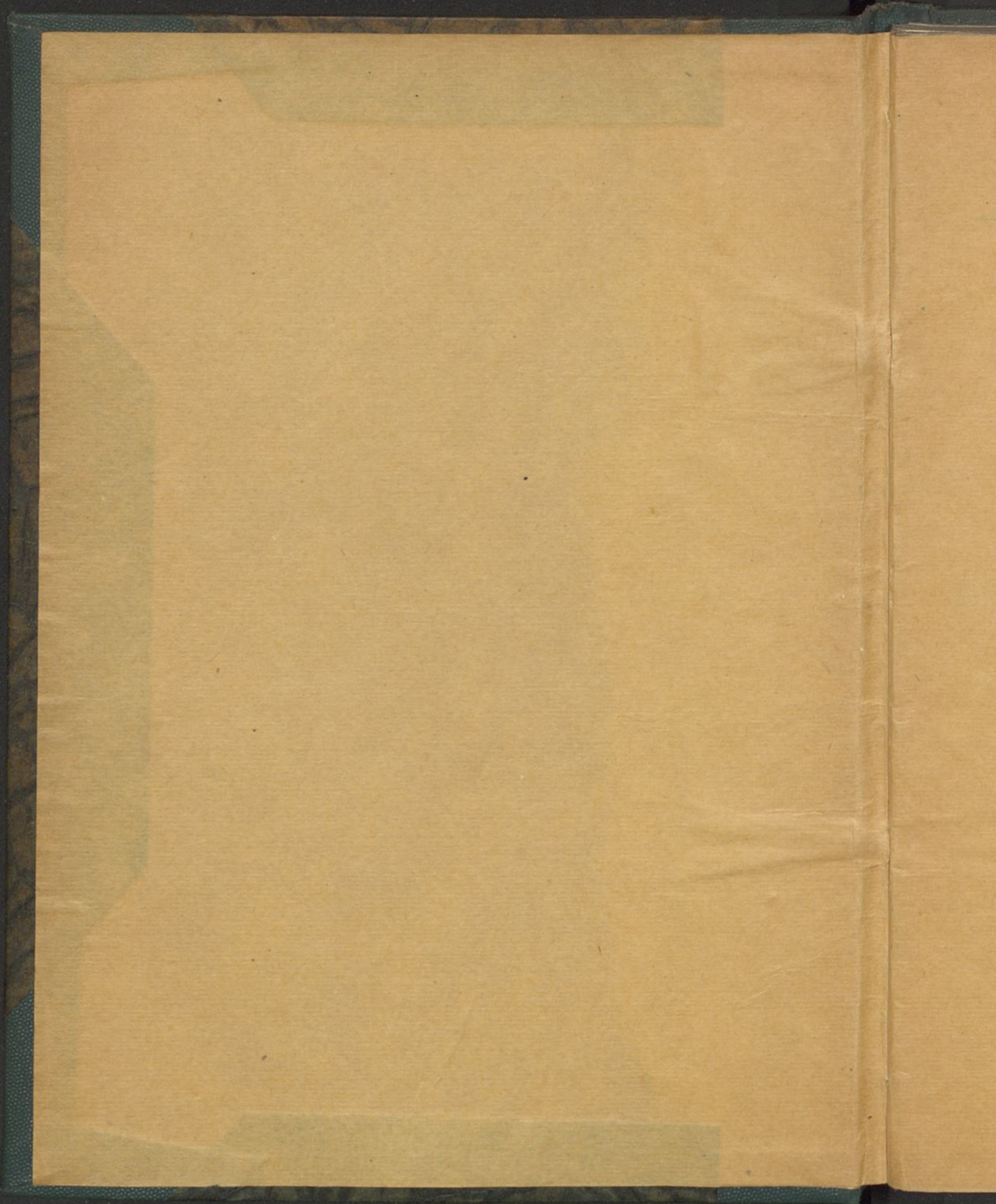

43643

KMETIJSKA MATICA

JOS. WESTER

ŽIVLJENJE
ČEBEL

✓ PO MAUR. MAETERLINCKOVI KNJIGI
„LA VIE DES ABEILLES“

1 9 2 9

Q. Zupniku D. Vrhovniku.
poblanja

28/12 29.

forwestu

KMETIJSKA MATICA

84084

ŽIVLJENJE ČEBEL

PO MAUR. MAETERLINCKOVI KNJIGI
„LA VIE DES ABEILLES“
PRIREDIL

JOS. WESTER

[ZAPISKI, ZVEZEK II.]

V LJUBLJANI, 1929

NATISNILI J. BLASNIKA NASL. V LJUBLJANI
(ODGOVOREN J. VEHAR)

KMETIJSKA MATICA

43643

ŽIVLJENJE ČEBEL

~~47638~~

PO MAUR MAESTERLICH KNIŽI

„LA VIE DES ABELLES“

PRIREDIL

JOS. WESTER

(ČASNO SVETLIK)

030020191

V LJUBLJANI, 1929

NACIONALNA IN UNIVERZITETNA BIBLIOTEKA V LJUBLJANI
(ODGOVOREN J. VEHR)

Predgovor.

„— usaki lohku ve, od katire sorte čebel tukej govorimo, tu je: samo taiste, nucne čebele, katere sterd, ali med nosijo, inu vojsk delajo, zaslužijo, de njih poznamo, štemamo, inu špogamo.“

Ant. Janša—Jan. Goličnik, Popolnoma Podvučenje za vse čebelarje. Celje, 1792. Str. 9.

Čebelarstvo je pri vseh kulturnih narodih razmeroma jako bogato. Tudi v slovenskem jeziku imamo že dolgo vrsto zadevnih strokovnih knjig, listov in člankov. Saj se naš človek peča s čebelarstvom že od pamtiveka in saj so vprav slovenski čebelarji znatno pripomogli, da se je ta važna panoga narodnega gospodarstva dvignila na visoko stopnjo svojega razvoja. Naš gorenjski rojak Anton Janša je že v 18. stl. slovel po širšem svetu kot najodličnejši čebelarski veščak; njegova knjiga „Vollständige Lehre von der Bienenzucht“,¹ ki je izšla na Dunaju l. 1775, ima s svojimi praktičnimi navodili še dandanes zaslužno veljavo.

¹ Prvo slovensko izdajo Janševe knjige je oskrbel Janez Goličnik, župnik v Griži na Štajerskem, pod naslovom: Antona Janšaja, cesarskiga čebelarja, Popolnoma Podvučenje za vse čebelarje. V Celju, 1792. — Novo slovensko izdajo pod naslovom: Antona Janša Popolni nauk o čebelarstvu — je priredil nadučitelj Frančišek Rojina in jo je izdalo Slovensko osred. čebelarsko društvo v Ljubljani l. 1906.

Odkar je izšla ta prva knjiga slovenskega čebelarja, pa do danes je čebelarstvo v praktičnem kakor v teoretskem oziru mnogo napredovalo. Le prelistajte naš strokovni list „Slovenskega čebelarja“, ki izhaja že 32. leto, da se uverite, kako intenzivno se čebelarstvo pri nas goji in pospešuje. Tudi v tehničnem pogledu smo dosegli neki višek: kak napredek od preprostega Janševega „kranjiča“ do modernega Alberti - Žnideršičevega panja!

Strokovnih spisov praktičnega in poučnega značaja imamo na izbero in težko bi bilo, v teh ozirih kaj novega napisati. Pač pa smo doslej pogrešali spisa, ki slove po vsem kulturnem svetu kot edinstveno delo svoje vrste: to je knjiga belgijskega leposlovnega pisatelja in misleca Mavricija Maeterlincka² „Življenje čebel“ (La vie des abeilles). Ta spis je izšel prvič l. 1901 in je doživel do l. 1927 131.000 izvodov francoske naklade, kar naj priča, kako je knjiga priljubljena in razširjena. Naravno, da so Maeterlinckov spis prevedli že v vse kulturne jezike. Sedaj naj dobe tudi slovenski čitatelji priliko, da se seznanijo s klasičnim delom odličnega francoskega pisatelja, četudi le v skrčeni in za naše prilike prikrojeni obliki.

M. je v svojem spisu, razdeljenem v 7 velikih poglavij, porabil izsledke svojega več kot dvajsetletnega opazovanja čebelskega življenja. V duhovitih razmotrivanjih se zrcali duševnost vestnega in temeljitega raziskovalca, globokoumnega misleca in tenkočutnega pesnika. Povsem stvarna opazovanja so nudila pisatelju dovolj snovi in pobude, da je o vseh dogodkih čebelskega življenja razborito razmišljal in jih po svoje tolmačil kot pojave neke izredno razvite inteligence

² Maurice Maeterlinck, izg. Moris Materlink.

teh drobnih živalic, ki so si znale ustvariti in razviti družabno občestvo, kakršnemu drugje nimamo enakega in ki glede smotrenosti prekaša celo socialno urejenost človeške družbe.

* * *

Naj navedemo nekaj podatkov o pisatelju samem!

Maurice (pravzaprav: Polydore Marie Bernard) Maeterlinck se je porodil dne 29. avgusta 1862 v Gentu, glavnem mestu belgijske pokrajine Vzh. Flandrije, kot sin uglednega javnega notarja.³ Oče je imel v gentski okolici v vasici Oostackern kmetsko posestvo in tu na domači pristavi, na rodovitni, skrbno obdelovani zemlji je preživel mladi M. svojo mladostno dobo. Tu med cvetličnimi vrtovi in žitnimi polji se je v dovzetnem dečku zbudila ljubezen do prirode in tajnostnih pojavov njenega življenja. — Srednjo šolo (koleg) je dovršil pri oo. jezuitih v Gentu l. 1885. Nato se je vpisal istotam na univerzo, kjer je po želji svojega očeta študiral pravo. Že na srednji in še bolj na visoki šoli se je predvsem zanimal za leposlovje. L. 1886 je šel nadaljevat svoje pravne študije v Pariz, a po preteku 7 mesecev se je vrnil v Gent. Tu je svoje študije dovršil in postal odvetnik. Poleti je redno bival na svojem letovišču v Oostackernu, živeč lepo v miru med rožami in čebelami. — L. 1896. opusti M. advokaturu, ki je bila zanj le preveč prozaičen posel, ter se preseli v Pariz, kjer se docela posveti svobodnemu pisateljskemu zvanju. Sedaj prebiva v zimski dobi na svojem udobnem

³ Kakor že ime kaže, je rodbina flamskega (germanskega) pokolenja, vendar je pripisovati kulturni tradiciji, političnemu okolju in šolski vzgoji, da piše M. zgolj francoski.

dvorcu „Villa des Abeilles“⁴ v Nici na francoski Rivieri, poletne mesece pa preživlja v hladnejšem podnebjju v Normandiji.

Maeterlinck je pisatelj svetovnega slovesa: slovi kot pesnik lirik, kot dramatik in kot znanstveni raziskovalec - mislec. L. 1911. mu je švedska akademija priznala literarno nagrado iz Nobelove ustanove; to je odlikovanje, ki ga prisojajo le najodličnejšim slovstvenikom in znanstvenikom. Izmed njegovih dram smo videli nekatere tudi na slovenskem odru: zgodovinsko dramo „Monna Vanna“ ter mistično ubrani dramo „Vsiljenko“ in „Slepce“ — v obeh teh igrah nastopa kot delujoča, a nevidna oseba Smrt, ki jo dobro sluti in s svojim duševnim pogledom vidi slep človek — dalje „Čudež sv. Antona“ in v zadnjem času „Stilmondskega župana“, močno učinkovito dramo izza svetovne vojne, ko so bili Nemci nasilno zasedli Belgijo. — Kot knjiga je izšla v slovenskem prevodu Maeterlinckova čarobna pravljica „Modra ptica“.⁵

Stremljenje po proučevanju tajnosti prirode in življenja je pesnika napotilo, da se je posvetil opazovanju dvoje vrst zanimivih prirodnih bitij: čebel in cvetlic. Prve je opisal v že omenjeni knjigi „La vie des abeilles“, druge pa v „Razumnosti cvetlic“ (L' intelligence des fleurs). V zadnjem času (l. 1927.) je objavil novo knjigo iz prirodopisne stroke o življenju najzagonetnejših žuželk, termitov, pod naslovom „La vie des termites“.

Največ priznanja in slave je Maeterlincku prineslo „Življenje čebel“. Knjiga je doživela izmed vseh njegovih spisov doslej najvišjo naklado (131 ti-

⁴ Slovenski bi rekli: Vila Čebelica.

⁵ Prevedel Jos. Bernot. Ljubljana 1923. Učiteljska tiskarna.

soč). Kot znanstvenega raziskovalca ga znači izredna natančnost, temeljitost in razboritost ter neomajna težnja po iskanju resnice. Proučil je vso zadevno znanstveno slovstvo od najstarejše dobe, od grških in rimskih pisateljev vse do najnovejših strokovnih spisov vseh narodov (Francozov, Nizozemcev, Nemcev, Angležev, Amerikancev i. dr.). Tudi Janševe knjige v tem literarnem seznamu ne pogrešamo. Glavno pobudo pa so mu nudila lastna opazovanja čebelskega življenja. Maeterlinckov spis ni sestavna znanstvena ali strokovna knjiga, pač pa je pesniško navdahnjen opis čebelskega življenja, prepleten z modrimi razmišljanji o smotreni urejenosti čebelske države. Maeterlinck riše delo v panju in dogodke v čebelskem življenju s čudovito nazornostjo in jezikovno spretnostjo; vsak pojav zna oduševiti, saj so njegova izvajanja, kolikor se ne dadó po znanih prirodnih zakonih razlagati, osnovana na domnevi, da vlada v panju, v čebelski družini, neka višja, nevidna naravna moč, ki se ji čebelski rod brezpogojno pokorava, a ki je človeški duh še ni mogel doumeti. To je tisti tajinstveni „duh panjú“ („l'esprit de la ruche“). Neki nemški ocenjevalec⁶ poudarja, da Maeterlinck s svojo knjigo o čebelah ni zasledoval zgolj znanstvenega niti umetniškega namena, temveč da je to oboje podredil višjemu smotru: težnji misleca, da bi v izvenčloveški naravi našel namige, ki nam kažejo pot k razreševanju ugank človeškega bitja. Zakaj čebele očitujejo v organizaciji svoje družine in v osnutku svojega domovanja neko stopnjo razumnosti (intelligence), ki nas tem bolj preseneča, čim natančneje jo motrimo. Nравitost (moral) čebelske družine je v nekem oziru vzornejša ko v človeški družbi: nesebična požrtvovalnost in zavest

⁶ Heinrich Meyer-Benfey, Das Maeterlinck-Buch, Dresden 1923, str. 205.

ter izvrševanje dolžnosti so pri delavkah do popolnosti razvite lastnosti; vse njih življenje je zgolj stroga služba in neprestano žrtvovanje v prid in propeh bodočnosti čebelskega rodú. Toda ta morala je enostranska, ker se mora radi nje vsaka posamezna čebela odreči svobodi in individualni sreči. Sicer pa je panj naravnost vzorno urejeno občestvo socialnega sožitja tisočev bitij okoli ene vladarice-matice.⁷

* * *

Končno mi bodi dovoljenih nekaj opazk k pričujoči slovenski izdaji! Besedilo v glavnem sicer ustreza francoskemu izvirniku, vendar mi ni bil namen, podati vse, kar se čita v izvirniku, bodisi ker Maeterlinck na več mestih razpravlja o stvareh, ki bi našega preprostega čitatelja — in prav takim je izdaja namenjena — manj zanimale in ker nisem smatral za potrebno, da bi prevedel tudi vsa filozofsko zasnovana razmotrivanja s pogledi na vso razvojno dobo čebelskega rodú. Zato so nekatera poglavja skrčena, nekatera sem sploh izpustil, tako zlasti zadnji (VII.) del knjige: Napredek vrste (Le progrès de l'espèce). Priredil sem vso snov tako, da nudi prvih šest delov (I.—VI.) Maeterlinckovega spisa zaokroženo podane slike iz čebelskega življenja, kakor se vrsté od prvega izleta v zgodnji pomladi do zadnjih poslov pozne jeseni, ko se čebelska družina na satju zgrinja ter vdaja zimskemu dremežu.

Naši čebelarji utegnejo nad marsičem, kar Maeterlinck v svoji knjigi navaja, z glavo zmajevati, češ, to ali ono ne drži, to je pretirano, ono je v resnici drugače. Moramo pa pri tem dvoje vpoštevati: 1. da

⁷ Z drugih vidikov je opisal čebelsko življenje znani nemški pisec Viljem Bölsche v knjigi: Liebesleben in der Natur. — Prim. Modrovanja o čebeli. Priredil J. Wester v Slov. čebelarju, letn. VII. (1904), str. 111 sl.

je, odkar je izšel Maeterlinckov spis (l. 1901.), minilo 28 let in da se je med tem praktično kakor znanstveno čebelarstvo v marsičem izpopolnilo in napredovalo — in 2. da je Maeterlinck opazoval svoje čebele doma v Flandriji, kjer jih gojé v pletenih slamnatih košnicah in kjer so rastlinske in vremenske prilike drugačne kakor pri nas. Marsikoga bodo presenečale visoke številke o množini delavk, o številu trotov, izleženih jajčec, o donosu medu itd. Na nekatere podatke, ki ne ustrezajo našim razmeram, opozarjajo tudi opombe pod črto. Kakor za čebelarsko-strokovnjaški pregled slovenskega besedila, tako gre tudi za omenjene opombe in pristavke moja najlepša zahvala priznanemu čebelarskemu strokovnjaku g. profesorju Josipu Verbiču.

* * *

Pričujočega dela sem se bil predlanskim lotil z namenom, da sicer enolične „zimske urice“ prijetno in obenem koristno izrabim. Tako sem se ob čitanju prezanimivega slovstvenega spisa v izvirniku bliže seznanil s pomembnim svetovnim jezikom; obenem pa sem dobil v prirodoznanski stroki, ki me že od nekdaj zanima, dokaj dobrega pouka in umnega razvedrila.

Prav tako želim tudi blagovoljnemu čitatelju, da bi v pričujočem spisu našel pobudo za natančnejše opazovanje in globlje umevanje prirodnih pojavov, ki se kažejo v čudoviti urejenosti čebelskega življenja.

V Ljubljani, na dan sv. Gregorja 1929.

J. W.

ŽIVLJENJE ČEBEL

I.

Pred panjem.

Moj namen ni, da napišem razpravo o čebelarstvu ali o gojitvi čebel. Zakaj vsak civilizirani narod ima že odlične spise te vrste, tako da bi bilo povsem odveč, iznova kaj pisati... Tudi mi ne gre za kak znanstven spis o katerikoli vrsti čebel (*Apis mellifica*, *ligustica*, *fasciata* i. dr.) niti za zbirko novjših preiskav in opazovanj. Skoraj vse, kar bom povedal, je znano vsakemu, ki se je količkaj pečal s čebelami. Hočem vam le preprosto pripovedovati o čebelicah, kakor govorimo o kakem znanem in nam ljubem predmetu. Pri tem pa ne nameravam, okraševati resnico niti vam predočevati lepo izmišljeno ali dozdevno čudo namesto že tako dovolj čudovite realnosti. Zakaj v čebelnem panju samem je dosti čudovitega, tako da ni treba še kaj novega izmišljati. Sploh sem se pa že davno uveril, da na tem svetu ni nič zanimivejšega in lepšega ko resnica sama ali vsaj stremljenje po spoznanju resnice...

V naslednjem ne bom ničesar navajal, o čemer se nisem sam prepričal ali česar niso čebelarški klasiki tako izpričali, da bi bilo vsako dokazovanje odveč. Dejstva bom predočeval povsem natančno, le malo nazorneje in živeje s tem, da bom nadalje razvijal nekatere bolj zapletene misli in jih družil v bolj skladno obliko, kakor se to dogaja v praktičnih priročnih knjigah in znanstvenih monografijah.

Kdor bo to knjigo prečital, ne bo še kar sposoben, da bi opravljal čebelni panj; vendar bo izvedel malone vse, kar vemo o njega prebivalkah zanesljivega, čudovitega, globokega in tajnostnega. O raznih zmotnih bajkah, ki so še vedno razširjene po kmetih in tudi v marsikaterem spisu o čebelah, bom rajši molčal. Kjer bo kaj dvomljivega, neskladnega ali domnevnega, kjer zadenem ob neznane pojave, bom to odkrito priznal. Često se nam bo treba ob čem nepoznanem pomuditi; zakaj poleg velikih vidnih pojavov njih udejstvovanja in urejenosti njih domovanja vemo presneto malo o teh bajnih hčerkah boga Aristaja.¹ Čim dalje se z njimi pečaš, tem bolj se zavedaš, da še zdaleka nisi prodrl v globino njih resničnega bistva. A vendar je to neznanje še vedno boljše od tiste nezavedne in samozadovoljne nevednosti, v kateri tiči vse naše poznavanje življenja...

Bibliografija knjig, ki so jih napisali o čebelstvu, je jako obsežna. Že v davnih časih je ta mala, nenavadna, v družinah živeča živalca s svojimi zamotanimi zakoni in s svojimi v temi nastajajočimi čudotvori zbudjala človeško vedoželjnost. Grški in rimski pisa-

¹ Aristaj (Aristaios), sin boga Apolona in vile Kirene, je bil starim Grkom zaščitnik domače živine, lova, vinske trte, oljke in čebel; sploh so ga častili kot boga kmetijstva.

² Aristoteles, grški modrijan (384—322 pr. Kr.), vzgojitelj makedonskega kralja Aleksandra Velikega, je razen več filozofskih knjig napisal tudi „Razprave o živalih“ v 8 knjigah. — Rimski pisatelji, ki so se v svojih spisih bavili tudi z življenjem čebel, so: Cato Maior (starejši), iz 2. stol. pr. Kr.; ohranil se je njegov spis „De re rustica“ („O kmetijstvu“). Marcus Terentius Varro je poleg mnogih drugih del napisal tri knjige „Res rusticae“ („Kmetijstvo“): v prvi razpravlja o poljedelstvu, v drugi o živinoreji, v tretji o perutnistvu in ribolovu. — Caius Plinius (starejši) (23—79 po Kr.) je spisal obširno delo

telji, kakor Aristoteles,² Cato, Varro, Plinius, Columella, Palladius, so se zanjo zanimali, ne da bi omenil modrijana Aristomaha, ki je po Plinijevem sporočilu opazoval čebele 58 let, ali nekega Filiska z otoka Taza, ki je živel v samoti le radi tega, da jih je mogel bolje opazovati, in so ga zato nazivali „Divjaka“. Kar so le-ti moške o čebelah povedali, so pravzaprav le prazne marnje; vse, kar je omembe vredno — in to ni skoraj nič — se nahaja zbrano v 4. knjigi Vergilijeve pesnitve „Georgica“.

Zgodovina čebelstva se pričinja šele v 17. stol. z odkritji velikega holandskega (nizozemskega) učenjaka Swammerdama.³ Vendar moremo resnici na ljubo pripomniti, da je že pred njim flamski prirodopisec Clutius dognal nekatera važna dejstva, n. pr., da je matica edinstvena mati vse čebelske družine in da ima prilastke obeh spolov, ženskega in moškega. Swammerdam pa je bil prvi, ki je uvedel metodo znanstvenega opazovanja, napravil mi-

„Historia naturalis“ („Prirodopis“) v 37 knjigah; v 11. knjigi razpravlja o žuželkah, zlasti o čebelah. — Luc. Junius Columella (v 1. stol. po Kr.) in Palladius Rutilus Taurus (iz 4. stol. po Kr.) sta spisala knjige „De re rustica“. V pesniški obliki pa je orisal življenje čebel rimski pesnik Publius Vergilius Maro (70 — 19. pr. Kr.) v 4. knjigi svojega speva „Georgica“ („Slava kmetijstva“); v prvi knjigi opeva poljedelstvo, v drugi sadjarstvo, v tretji pa živinorejo. Slovenski prevod Vergilijevega speva o kmetijstvu je oskrbel dr. Jos. Šubic; delo je izšlo v Janežičevem „Cvetju“, 7. snopič. V Celovcu 1863. — Tako vidimo, da je že starodavnike zanimalo življenje čebel; seveda ga še niso znanstveno proučevali.

³ Jan Swammerdam (1637—1680) je proučeval zlasti nižje živali (žuželke); izumil je vbrizgavanje voska v žilje ter s tem pospešil znanstveno proučevanje živalskega stanja.

kroskop (drobnogled), izmislil injekcije za ohranitev; on je prvi čebelo seciral in je s tem, da je odkril jajčnike in jajcevode, končno veljavno ugotovil spol matice, ki so jo dotlej smatrali za „kralja“ t. j. samca. Tudi je osvetlil upravni ustroj življenja v panju, češ, da temelji na materinskem načelu... Swammerdam je živel v mrkem in hrupnem Amsterdamu, vedno koprneč po „sladkem življenju na kmetih“; umrl je star šele 43 let, izčrpan od dela. Svoja opazovanja je s točno in pobožno besedo opisal v lepih preprostih stavkih, pojoč hvalo Stvarniku. Njegovo glavno delo „Bybel der Natuure“ (Sv. pismo prirode), pisano v nizozemskem jeziku, je 100 let pozneje izdal dr. Boerhaave⁴ v latinskem jeziku pod naslovom: *Biblia naturae*, Leyden, 1737.

Za njim je Francoz Réaumur⁵ napravil na svojih vrtovih v Clarentonu vrsto zanimivih opazovanj in poskusov s čebelami; to je opisal v posebnem zvezku svojega velikega dela: „Mémoires pour servir à l'histoire des insectes“ (Zapiski kot pripomoček za znanost o žuželkah.) Še danes moremo ta spis z uspehom čitati, ne da bi se dolgočasili. Réaumurju je šlo zlasti za to, da bi razpršil razne stare zmote — razširil pa je neke nove —: pojasnil je tvorbo rojev in politično vlado matice, odkril je več zamotanih dejstev in pokazal pot k drugim, še neznanim; s svojo znanostjo je osvetlil arhitektonske (gradbene) čudeže čebelske države in kar je o tem povedal, se sploh

⁴ Herman Boerhaave (1668—1738), profesor medicine, kemije in botanike v Leidenu na Nizozemskem, slaven zdravnik, ki je uveljavil načelo, da bodi zdravnik sluga narave.

⁵ René Ant. Réaumur (izg. Reomür), slaven francoski fizik in zoolog (1683—1757), znan tudi kot izumitelj toplo-mera z vinskim cvetom; toplotno lestvico je razdelil na 80°.

ne da bolje povedati. Njemu pritiče zamisel steklenega (prozornega) panja, ki so ga pozneje tako izpopolnili, da moremo v njem natančno motriti vse dejanje in nehanje naših neutrudnih delavk, ki svoje delo sicer v solnčnem sijaju započenjajo, a ga vendarle v temi srečno završujejo...

Mojster-klasik današnjega čebeložnanstva je H u b e r, roj. l. 1750. v Ženevi. Že od zgodnje mladosti slep, se je zlasti zanimal za Réaumurjeve poskuse z namenom, da jih preizkusi. In kmalu ga je prevzela taka strast za proučevanje čebel, da je ob strani svojega razumnega in zvestega služabnika Franc. B u r n e n s - a vse svoje življenje posvetil samo temu študiju. V letopisih človeškega trpljenja in premagovanja ni nič ganljivejšega in poučnejšega kakor zgodovina potrpljivega sodelovanja teh dveh mož: prvi, ki je zaznaval le netvarno svetlikanje, je s svojim duhom vodil roke in poglede drugega, ki se je veselil luči oči. In četudi H u b e r z lastnimi očmi ni nikoli videl medenega satú, je vendar skozi pajčolan svojih mrtvih oči izvabil duhu, ki je tisto nevidno medeno steno ustvaril, najgloblje tajnosti, kakor da bi nas hotel s tem potrditi v načelu, da se ne smemo niti v najtežjih okoliščinah odpovedati težnji: resnice se nadejati in jo iskati.

Ne bom tu našteval, kaj vse čebeložnanstvo Huberju dolguje; laglje bi bilo povedati, česa mu ni dolžno. Njegov spis „Nouvelles observations sur les abeilles“ („Novejša opazovanja o čebelah“), prvi zvezek iz l. 1789., drugi je izšel 25 let pozneje — je neizčrpna zakladnica za vsakega čebeloslovca. Res, da je v knjigi nekaj zmot in netočnosti; zakaj odkar je knjiga izšla, je v mikroskopskem spoznavanju čebel, v praktičnem čebelarstvu, v ravnanju z matico itd. zaznamovati velik napredek. Toda niti eno njegovih

poglavitnih opazovanj ni še ovrženo niti se ni izkazalo za zmotno, temveč so to izsledki, na katerih sloni naše današnje znanje o čebelah.

Po Huberjevih odkritjih je bilo nekaj let molka, dokler ni župnik Dzierzon⁶ iz Karlsruhtha v Šleziji odkril partenogeneze (jalorodnosti) matice, t. j. deviške sposobnosti zaroda. Isti čebelar je prvi izumil panj s premičnim satjem, ki daje čebelarju možnost, da dobi svoj delež od medene bére, ne da bi moral radi tega najboljše družine zatreti in njih delo cellega leta v enem trenutku uničiti. Ta še jako nepopolni leseni panj je pozneje Langstroth⁷ mojstrsko izpopolnil: on je pravzaprav izumil premični satnik, ki se je posebno v Ameriki udomačil...

Da bi se čebelam delo pri napravi voska in gradnji celic pospešilo, s čimer bi se obenem prihranilo veliko medú in časa, je Mehring⁸ izumil umetno satje, ki so ga čebele kratkomalo pripoznale in prilagodile svojim potrebam. Major Hruška⁹ pa je

⁶ Dr. Jan Dzierzon (1811—1906), roj. v Lovkovicah v sed. Pruski Šleziji, župnik v Karlsruhthu v Šleziji, je izumil tudi posebne vrste panj, ki pa dandanes ni več v rabi.

⁷ L. Lorain Langstroth (1810—1896), ameriški Dzierzon, je sestavil posebno pripraven satnik in jako praktičen panj, ki služi še dandanes kot osnovna oblika ameriškim panjem. Sloveča je njegova učna knjiga o čebelarstvu.

⁸ Nemeec Johannes Mehring (1816—1878), izučen kot mizar, dopisujoč član raznih znanstvenih društev. Izumil je „satnico“, t. j. umetno izdelano osrednjo steno sata, opremljeno z nizkimi začetki celic.

⁹ Major pl. Hruška je slučajno prišel na srečno misel, da bi se dalo medeno satje prazniti s pomočjo sredobežne sile, ter je izumil čebelarjem neobhodno potrebno točilo (1865).

izumil trčalo, sredobežen stroj, ki z njim iztrčavamo med, ne da bi pri tem satje kvarili.

V malo letih nato se je pričela v čebelarstvu nova doba: po novih izumkih se je prostornina in plodnost panjev potrojila. Povsod so se stavili obširni in donosni čebelnjaki. Prenehala je tista nekoristna moritev najdelavnejših družin in z njo vred kvarna narobe - izbera slabotnih družin. Človek je postal res gospodar čebelam, tajen in nepoznan gospodar, ki vlada vsem, ne da bi dajal povelja, in ki se mu one pokoravajo, ne da bi ga poznale. Človek je prevzel vlogo usode, ki jo sicer letni časi določajo: on izravnavava neugodnost letnih dob, združuje sovražne družine, izenačuje bogate s siromašnimi, pomnožuje ali krči število porodov, uravnavava plodnost matice, jo odstavlja in nadomešča z drugo, dasi pri tem poslu težko doseže sporazum z družino, ki se razburja že pri zgolj sumu, da se hoče kdo po nepotrebnem vmešavati v njene posle. Če se mu zdi potrebno, lahko mirno krši tajnost svetih prostorov in prevrača modro politiko kraljičinega sedišča: pet- ali šestkrat v letu ji odvzame zapored sadove neutrudnega dela skrbnih sestic, ne da bi jih pri tem ranil, osiromašil ali jim vzel pogum; zaloge in kašče njihovega domovanja prikraja sorazmerno cvetni paši, ki jo trosi pomlad zdaj obilneje, zdaj skopeje po gričih in livadah; sili jo, da skrči bujno drhal ljubimcev, ki čakajo rojstva princesinj. Skratka: človek dela lahko z njimi, kar hoče, in dobiva od njih, kar zahteva, le da morajo biti njegove zahteve v skladu z njihovimi vrlinami in zakoni. Zakaj četudi jim zavlada volja tega nepričakovanega božanstva — ki je prevelikansko, kakor da bi ga mogle jasno razločevati, in preveč tuje, kakor da bi ga mogle razumeti — vidijo one vendar dalje v bodočnost kakor to

božanstvo samo; edino to ostane njih skrb, da v ne-omajnem samozatajevanju vrše nadalje tajnostne dolžnosti v prid svojemu pokolenju.

Zdaj, ko so nam knjige povedale vse bistveno, kar nam morejo o tej prastari zadevi povedati, pustimo znanje, ki so ga drugi pridobili, pa si oglejmo čebele z lastnimi očmi! Ena ura v osrčju panja nam utegne pokazati pojave, ki bodo morda manj točni v opisu, toda neprimerno živejši in plodnejši za motrenje.

Nisem še pozabil na prvi panj, ki sem ga bil videl in ob katerem sem čebele vzljubil. Bilo je to — že dokaj let je od tega minilo — v ljubki vasici primorske Flandrije,¹⁰ tiste krasne pokrajine, ki se vsa v živih barvah preлива... Tja se je bil umaknil neki starček modrijan, zelo sličen tistemu Vergilijeveemu starcu, o katerem bi dejal Lafontaine.¹¹

„Človek, kraljem enak in bližnjik bogovom
in kakor oni samí zadovoljen in srečen.“

Tam si je ustanovil svoje zavetje za stara leta, ne zlovoljen in svetá naveličan — zakaj moder mož ne pozna naveličanja — toda že malce pretruden, da bi se mu ljubilo ljudi izpraševati, ki odgovarjajo na ona edino zanimiva vprašanja, ki jih moremo zastavljati prirodi in njenim globokim zakonom, manj preprosto kakor živali in rastline. Vso srečo je našel v krasotah vrta, tu pa je imel najrajši in je najčešče posečal čebelnjak, obstoječ iz dvanajstih slamnatih

¹⁰ Flandrija, primorska pokrajina deloma v Belgiji, deloma v Nizozemski. Belgijska Flandrija se deli v Vzhodno (gl. mesto Gent) in Zapadno Flandrijo (gl. mesto Brügge); prebivalci so večinoma Flamci.

¹¹ Jean de Lafontaine (izg. Lafongtänj), slaven francoski basnopisec (1621—1695).

košnic, ki jih je bil vse živo pobarval: ene živo-rožnato, druge svetlo-rumeno, največ pa nežno-modro; zakaj opazil je, da je modrina čebelam najljubša barva...

Tu so te košnice, kakor povsod, kjer se namestijo, dajale cvetkam, tišini, milini zraka in žarkom solnca nov pomen. Tu je užival vsakršno slast poletnega praznika; tu je počival ob bleščečem razpotju, odkoder se raztekajo zračne proge, po katerih brné od ranega jutra do večernega mraka šumeče zaposlene živalce, otovorjene z vonjem livad; tu je prisluškoval razumnemu in blagozvočnemu glasu prirode, žarišču veselega povrtnega življenja. V tej čebelski šoli je spoznaval tajnostno snovanje narave, neutrudno tvornost življenja in moralo marljivega, a nesebičnega dela...

Da bomo vse, kar se v teku leta dogaja v čebelnem panju, čim preprosteje obravnavali, pričnimo s pomladjo, ko se čebele prebujajo in zopet pričenjajo z delom. Tako bomo videli vse epizode njih življenja, kakor se vrsté druga za drugo: snovanje roja in rojitev, ustvarjanje novega domovanja, porajanje mladih matic, njih borbe in svatovski polet, moritev trotov in končno povratek v zimsko spanje. Vsako teh epizod bo treba označiti glede njenih zakonov, posebnosti, navad in dogodkov, ki jo povzročajo ali spremljajo. Tako bomo na koncu čebelarskega leta, ki le kratko traja — od aprila do kraja septembra — poznali vse tajnosti medenega gradú.

Preden odprem čebelni panj, da ga v glavnem pregledaš, ti za sedaj zadostuje vedeti, da biva v njem ena matica, mati vse družine, več tisoč delavk, ki so nerazvite jalove samice, in nekaj sto moških čebel, trotov; izmed teh bo eden nesrečni izvoljenec bodoče

kraljice, ki jo bodo čebele izbrale, čim se mora starica bolj ali manj prostovoljno posloviti.

Kdor prvič odpre panj, občuti nekaj tiste vzburjenosti, ki človeka obide, kadar siloma prodre v nekaj neznanega ali kar utegne vsebovati kako grozno presenečenje, n. pr. v grobnico. S čebelami vedno družimo domnevo, da so preteče, nevarne. Nedočno se spominjamo čebelnih pikov, ki povzročajo neko posebno bolečino, da ne vemo, s čim bi jo primerjali: peče te nekako suho, utripajoče kakor „pereči ogenj“, ki se širi po vsem ranjenem udu. Prav kakor da bi bile naše solnčne hčerke izsesale iz žgočih žarkov svojega očeta Solnca jedek strup, da morejo z njim uspešno braniti svoje sladke zaklade, ki so si jih v blagodarnih solnčnih urah nabrale.

Seveda, kdor panj premalo oprezno odpre, ker ne pozna in ne uvaža značaja in navad njega družine, se mu le-ta takoj preobrazi v „goreč grm“, plamteč od gneva in junaštva. Pa ni nič lažje doseči kakor tisto malo spretnosti, ki je potrebna, da moreš brez škode in kazni ravnati z njimi. Treba je le malce dima, da ga zdaj pa zdaj mednje puhneš, malo hladnokrvnosti in nežnosti, pa se dadó sicer dobro oborožene delavke oropati, ne da bi iztegnile svoje želo. Svojega gospodarja sicer ne poznajo — domnevalo se je nasprotno — niti se ne bojé človeka, vendar če začutijo v svojem hramu dim in če opazijo v njem mirne kretnje čebelarjeve, se jim dozdeva, da tu ne gre za sovražen napad, proti kateremu naj bi se branile, temveč da se je pojavila neka naravna sila ali katastrofa, ki se jej morajo vdati. Namesto da bi pričele brezupen boj, se v svoji tokrat prevarani previdnosti odločijo, da rajši rešijo vsaj svojo bodočnost:

zato planejo nad zaloge medú in ga goltajo, kar morejo, da bi ga nato porabile, kjerkoli že, za ustanovitev novega domovanja, če bi se staro razrušilo ali če bi jih kaka sila napotila, da ga zapusté.

Neveščak se čuti izprva precej razočaranega, ko pogleda v t. zv. opazovalni panj. Bržčas so mu rekli, da skriva ta steklena omarica brezprimerno delavnost, nebroj umnih zakonov, čudovito obílico duhovitosti, tajnosti, izkustev, preudarkov, znanja in spretnosti vsake vrste, dognanja in navade kot posledke razumnosti, nenavadnih čutov in vrlin. Zdaj pa vidi le gomezenje malih sivo-rjavkastih jagod, ki so podobne zrnom pražene kave ali suhim rozinam, čepečih v množicah pod steklenimi stenami. Te borne stvarce so na videz bolj mrtve ko žive, njih kretnje so počasne, neskladne in neumljive. Kdo bi v njih spoznal tiste čudovite svetlobne kapljice, ki so se brez prestanka poglobljale v tisočere cvetne čašice in se zopet dvigale iz njih, ki so polne biserov in zlata? Tu pa v temini trepečejo ter se v nepremični gruči dušé; rekel bi, da so kakor bolne jetnice ali ponižane kraljice, ki so jim svetli trenutki usojeni le med bleščečimi cvetkami, odkoder se morajo vrniti v poniževalno tesnobo svoje bedne ječe.

Z njimi se godi pač tako kakor z vsakim globljim dejstvom: najprej se nam je treba naučiti, da jih smotreno opazujemo. Če bi n. pr. prebivalec kakega drugega planeta videl, kako naši ljudje skoro brezčutno po ulicah prihajajo in odhajajo, kako se pred nekaterimi poslopji ali po trgih prerivajo, kako v domačem zavetju brez vidnega gibanja sedevajo, kakor bi bogve česa čakali, bi moral priti do zaključka, da so ti ljudje leni in pomilovanja vredni. Šele po-

lagoma se odkriva mnogostranska zaposlenost, ki tiči v tej navidezni nedelavnosti.

Zares, vsaka teh malih, skoraj negibnih stvaric dela brez prestanka in vsaka ima svoj opravek. Nobena ne pozna počitka in tiste, ki vise ob steklu kakor mrtvi grozdi, vrše najbolj tajnostni in najnapornejši posel: one tvorijo in izločajo vosek. Toda o podrobnostih te enodušne delavnosti bomo še govorili.

Za sedaj zadošča, da obrnemo pozornost na bistveno potezo čebelne narave, na lastnost, iz katere se da razložiti izredna gneča in vrvež pri tem zmedenem delu. Čebela je predvsem in še bolj kakor mravlja družabno bitje, ona more živeti le v skupnosti. Kadar hoče iz gosto obljudenega panja ven na plano, se mora z glavo preriti skozi živi zid, ki ji zapira pot. Tedaj zapusti čebela svoj pravi živelj in se potopi v prostoru, polnem cvetlic, kakor se potapljač pogrezne v morje, polno biserov. Toda mora se v rednih presledkih vrniti v krog svojih tovarišic, kakor mora plavač zopet vzplavati na površino vdihavat zrak. Če ostane sama zunaj, pa naj si najde tam živil v izobilju, umre tudi ob najugodnejši toplini v malo dneh, ne od lakote ali mraza, temveč od — samote. Le v družbi, med svojo družino v panju črpa tisto nevidno živilo, ki ga more prav tako malo pogrešati kakor méd. To njeno potrebo moramo imeti vedno na umu, če hočemo prav pojmovati duha zakonov, ki vladajo v panju. Tu ne velja posamezna čebela nič, je le nevažen činitelj, krilat člen rodú. Vse njeno življenje je popolno žrtvovanje tistemu brezbrojnemu, večnemu bitju, h kateremu pripada sama kot njen drobec...

II.

Roj.

Čebele našega panjú so se otresle zimske otrplosti. Matica je pričela v prvih dneh februarja jajčeca leči. Delavke že posečajo prve pomladanske cvetke: vetrnice, pljučnike, vijolice, vrbovje in leščevje.¹² Kmalu zavlada širom zemlje pomlad: kašče in kleti v panju se polnijo z medom in cvetnim prahom; na tisoče čebel se vsak dan poraja. Zajetni težki trotje zapuščajo svoje prostorne celice in se drevé po satju; v družini nastaja vedno večje vrvenje, tako da na stotine zapoznelih delavk, ko se pod večer vračajo, ne najde več zavetja in mora nočiti zunaj na pragu, kjer marsikatero mraz ugonobi.

Nekak nemir prevzame vso družino; tudi stara matica se vznemirja, ker sluti, da se ji pripravlja nova usoda. Vestno je vršila svojo dolžnost kot porodnica, a sedaj po izpolnjeni dolžnosti ji prihaja žalost in bridkost. Neka neodoljiva sila ji ogroža mir; kmalu bo morala zapustiti sedež svojega kraljestva, dasi je vse to občestvo njeno delo in ona njega vsebina. Res, da matica ni kraljica po človeškem pojmovanju: ona ne daje povelj, temveč se kakor slehrna izmed njenih podanic pokorava skriti sili vrhovne modrosti, ki naj jo, v pričakovanju, da kedaj odkrijemo sedež njenega bitja, za sedaj nazivljemo „duha panjú“. Ona je mati družine, edino orodje ljubezni; ona je to občino ustanovila v negotovosti in bornosti; brez prestanka jo je iz sebe obljudovala in vse, kar tu živi: delavke, troti, žerke in hube, vse je

¹² Pri nas prihajajo kot prve cvetke v tem pogledu še v poštev: pomladanska resa, zvonček, teloh i. dr.

izšlo iz njenega nedrja, tako tudi mlade princesinje, kojih bližnji porod bo pospešil njen odhod in izmed katerih ena je po neminljivem zakonu Rodú že določena za njeno naslednico.

„Duh panjú“! — Kje je, kam se je utelesil? On ni sličen posebnemu nagonu ptice, ki si zna spretno zgraditi gnezdo in si poiskati drugo podnebje, čim napoči dan selitve. Tudi ni mehanična navada rodú, ki ga navdaja le slepa volja do življenja in ki se zadene ob vsak vogel slučaja, čim nepričakovana okoliščina prekriža zaporednost običajnih pojavov in jih spravi v nered. Nasprotno: ta duh sledi korak za korakom vsemogočnim okoliščinam kakor razumen in spreten suženj, ki zna tudi najkočljivejše zapovedi svojega gospodarja obrniti sebi v prid.

Brezobzirno, toda razsodno, kakor da mu je poverjena velika dolžnost, razpolaga ta duh z blagostanjem in srečo, s svobodo in življenjem vsega krilatega naroda. On določa dan na dan število porodov in jih natančno odmerja v razmerju s številom cvetk, cvetočih po livadah; on prijavlja matici, da je vlogo doigrala ali da ji bo treba izrojiti; on jo sili, da spočne tekmovalke; on jih nato po kraljevsko vzgaja; on jih ščiti pred političnim sovraštvom njih matere ter prvi izmed mladih princesinj dopušča ali brani, da svoje mlajše, še negotne sestre v zibelki pomori. Vse to odreja ta „duh“, ravna se po množici pisanih cvetlic, po trajanju pomladi in po verjetnih nevarnostih svatovskega poleta. A tudi, ko se je poletna doba že nagnila, ko so cvetne urice že krajše, včasih delavkam zapove, da uničijo ves matični podmladek, a vse to le radi tega, da se zaključi doba prevratov in da se more redno delo v miru vršiti.

Ta duh je razumen in štedljiv, a nikakor skop. Najbrž dobro pozna razkošne in malce kolebave prirodne zakone, kolikor se tičejo ljubezni. Zato v poletnih dneh, ko vlada obilje ali ko si pojde matica izbirat ljubimca, lahko prenaša navzočnost napoto delajočih tri do štiri sto trotov, teh lahkomiselnih, neokretnih, nesmiselno zaposlenih, nadutih, nesramno brezdelnih, hrupnih, požrešnih, sirovih, nesnažnih, nenasitnih, okorno težkih bitij. A čim je matica oplemenjena in ko se cvetke pozneje odpirajo ter preje zapirajo, tedaj ta „duh“ nekega jutra povsem hladnokrvno odredi splošno moritev vseh trotov.

On dalje odreja vsaki delavki delo, primerno nje starosti. Ene določi za rednice, da negujejo žerke, druge za častne dame, da skrbе za kraljico in je nikdar iz oči ne pusté; zopet druge za zračilke, ki utripáje s krili zračijo panj, svežijo ali ogrevajo ter pospešujejo izhlapevanje vode, če je mladi med preveč vsebuje; druge za graditeljice, zidarice, voskarice in klesarice, ki se strinjajo v verige ter gradé iz voska satje; druge zopet za nabiralke, ki izletavajo na plano, po cvetkah nabirat nektarja, da ga predelajo v med, in cvetnega prahu, ki je piča žerkam, ter zadelavine, da z njo špranje zamaše in stavbe utrdijo; zopet druge donašajo vode in soli, kar oboje je za čebelski podmladek potrebno. Kemičarkam daje nalogo, da skrbé za ohranitev medú s tem, da kanejo iz svojega žela v vsako polno celico kapljico mravljinčje kisline;¹³ pečatarice pa morajo te celice s pokrovcem zapreti, da tako zaklad dozori. Zopet druge določi za pometavke, ki tankovestno vzdržujejo snago po ulicah in javnih trgih; za grobarice, ki odnašajo mrtvece;

¹³ Dognano je, da se to ne vrši na ta način; ne ve se, je-li kislina že v nektarju ali jo izločujejo prebavila čebel.

za amaconke v telesni straži, da skrbe dan in noč za varnost pri žrelcu, da izprašujejo odletajoče in vračajoče se, da si pamtijo mladice pri njih prvem izletu, da odganjajo potepuhe, klateže, roparje in vsiljence, da združno napadajo strahovitejše sovražnike in, če treba, zagradé žrelce.

Končno določa ta „duh“ uro vsakoletne velike žrtve — rojenja — ko vsa družina, stoječa na višku svojega razvoja in moči, bodočemu zarodu nenadno prepusti vse svoje bogastvo, svoje domovje in vse zaloge, sadove svojega truda, da si poišče daleč odtod, v negotovosti in pomanjkanju, novo domovino. To vam je čin, ki zavestno ali nezavestno presega mejo človeške morale: oblagodarjeno družino včasih s tem uniči, gotovo pa jo vselej osiromaši in razdvoji, samo da se pokori zakonu, ki velja več kakor blagostanje domačije. Kje neki nastane ta zakon, ki daleko ni tako slepo izdan, kakor bi utegnil kdo misliti? V katerem zboru, v katerem sosvetu, v katerem skupnem okolišu ima svoj sedež ta „duh“, kateremu se vse pokoravajo in ki se sam pokorava neki heroični dolžnosti in pravilu, vselej usmerjenemu na bodočnost?

Z našimi čebelicami se godi pač tako kakor z večino pozemeljskih zadev: mi opazujemo nekatere njihove navade, pravimo, da one to in tako delajo, da njih matice zarod zalegajo, da ostajajo njih delavke deviške, da ob tem in tem času rojé. Radi tega mislimo, da jih poznamo, in ne izprašujemo dalje o njih. Vidimo jih, kako pohitevajo od cvetke do cvetke, opazujemo njih brneče izletavanje in priletavanje k panju, in to njih življenje se nam dozdeva kaj enostavno in omejeno, kakor vsako, ki instinktivno stremi le za tem, da se hrani in množi. Toda če

pogled poglobiš in si hočeš napraviti sliko o tem, kar vidiš, se ti pokaže presenetljiva zamotanost najnaravnějšíh pojavov, zagonetna razumnost in volja, uganka svrhe, sredstev in vzrokov ter nepojmljiva organizacija njih življenskega udejstvovanja.

V našem panju se torej pripravlja rojenje, tista velika žrtev, ki jo zahtevajo bogovi tega naroda. Pokoreč se zahtevam tega „duha“, ki se nam zdi nedoumen, se 60—70.000 čebel izmed 80—90.000 vse družine pripravlja, da zapusti ob določeni uri svoj rodni dom. Ne odhajajo v trenutku bojazni, tudi ne beže po prenačljenem sklepu iz domovja, češ, da ga je opustošila lakota, kuga ali vojna. Nikakor ne; svoj pobeg v tujino so že dolgo premišljevale in najugodnejšo uro za to potrpežljivo pričakovale. Če je panj siromašen, hudo izkušan po nesrečah v kraljičinem domu ali po uimah ali po roparjih, takrat ne izroje. Čebele zapusté svoj dom le na višku blagostanja in sreče, ko se po napornem pomladanskem delu velikanška voščena zgradba ponaša s svojimi stoindvajset tisoči lepo urejenih celic, polnih mladega medú in tistega mavričnega praha, ki se imenuje „čebelni kruhek“ in ki je za pičo žerkam in nimfam.

Nikoli ni panj ličnejši in lepši kakor prav na dan pred usodno odpovedjo. To je zanj ura brez primere, živahna, malce mrzlična in vendar vedra ura obilja in prešernosti. Poskusimo si ga predočiti, ne tako, kakor ga vidiijo čebele — zakaj mi ne moremo niti slutiti, v kako magični obliki odsevajo pojavi v tistih šest do sedem tisoč mrežastih očeh, ki jih imajo čebele ob straneh glave ali v troje ciklopskih očeh na čelu — temveč tako, kakor bi ga videli mi, če bi imeli njih rast.

Z višine kupole,¹⁴ ki je mogočnejša kakor kupola v cerkvi sv. Petra v Rimu, se spuščajo navzdol do tal številne navpične in vzporedne orjaške voščene stene, viseče v temi in praznini. Čudovita zgradba je to, ki se spričo točnih razmerij, drzovitosti in ogromnosti ne more primerjati z nobeno človeško stavbo. Vsaka stena, koje gradivo je še deviško sveže, neomadeževano srebrno in blagodišeče, sestoji iz več tisoč celic ter vsebuje toliko živeža, da bi vsej družini več tednov za prehrano zadoščal. Tu in tam se vidijo lise, rdeče, rumene, modre in črne: to je pelod (cvetni prah), ljubezenski prašek vseh pomladanskih cvetlic, tu shranjen v prosojnih celicah. Kakor v težkih, umetno nabranih in strnjenih zlatih zavesah pa dehti aprilski med, najčistejši in najvonjivejši, shranjen v tisočih celic, že zaprtih s pokrovcem, ki ga smejo le v dneh skrajnje sile streti. Niže doli zori majski med še v odprtih kadicah: na njih robu skrbi budna straža za neprekinjeno izmeno zraka. Na sredi pa, daleč od svetlobe, ki prihaja skoz edino odprtino v diamantnih pramenih v panj, prav v najtoplejšem prostorčku, dremlje ali se drami — bodoči rod. To je kraljevsko torišče valilnice, kjer domuje s svojimi služkinjami matica; tu je okoli deset tisoč celic, kjer odlega jajčeca, petnajst- ali šestnajst tisoč, namenjenih za ličinke (žerke), štirideset tisoč¹⁵ celic, kjer bivajo blede bube, ki skrbi zanje na tisoče strežnic. In končno: v najsvetejšem prostoru tega otroškega raja vidimo tri, štiri, šest do dvanajst zaprtih, razmeraoma jako velikih matičnikov; tu čakajo svoje ure

¹⁴ Predoči si košnico, spleteno iz slamnatih obodov, ki se dvigajo drug na drugem; vrh se končava v poloblast obok (kupolo).

¹⁵ Te visoke številke veljajo pač, kadar je panj na višku razvoja.

mlade princesinje, še zavite v nekake bele plenice, nepremične in blede, v temi hranjene.

Tistega dne, ki ga je „duh panjú“ točno določil, se umakne del družine, odbran za ta namen po neomajnih zakonih, temu nadobudnemu naraščaju, ki še nima prave oblike. V dremajočem domu ostanejo trotje, izmed katerih si bo matica izbrala enega za ljubimca; dalje ostanejo tu še prav mlade čebele, ki krmijo „zalego“, in nekaj tisoč delavk, ki donašajo med, čuvajo zaklade v zalogah in vzdržujejo moralno tradicijo družine. Zakaj vsak panj ima svojo lastno moralo: med njimi so nekateri čednostni, drugi izprijeni. Nepreviden čebelar more družino pokvariti tako, da izgubi spoštovanje pred tujo lastjo, da jo zapelje k ropanju, da jo navadi lenobe ali nasilnosti, tako da postane strah vsem šibkim družinam v soseščini. Čebelam je treba le dati priliko poskusiti, da nabiranje po cvetlicah, ki jih je treba na stotine obleteti, ni edini niti najlagotnejši način, da se obogatijo, temveč da je dokaj zložnejše, če udró zvijačno v domovanja, ki so slabo zastražena, ali s silo v tista, ki so preslabotna, kakor da bi se mogla braniti. Tako izprijene čebele izgube smisel za tisto zanosno, toda neizprosno dolžnost, ki jih napravlja za sužnjice cvetnih čaš v svatovski ubranosti prirode. Tako razbrzdano družino je težko zopet spraviti na pravo pot dolžnosti.

Vse kaže na to, da ni matica tista, ki odreja rojenje, nego „duh panjú“. Z matico je pač tako kakor z voditelji med ljudmi: na videz sicer oni zaukazujejo, v resnici pa se sami pokoravajo zakonom, ki so še bolj zapovedovalni in manj umevni kakor tisti, ki jih svojim podložnikom nalagajo.

Čim je ta „duh“ določil usodni trenutek rojenja, ga razglasi ob jutranjem svitu tistega dne, morda tudi že dva ali tri dni preje, zakaj jedva je solnce popilo prvo jutranjo roso, že se začuje ob panju nenavaden šum in nemir, o čigar pomenu se čebelar redkokedaj moti. Včasih opazi, kakor da se bojé, obotavljajo, umikajo. Dogaja se celó, da se zlato-prosojni roj več dni zapored snuje, a brez vidnega razloga zopet uplahne. Ali se je pojavil v tem hipu na nebu kak oblaček, ki ga čebele vidijo, mi pa ne? Ali se je oglasilo v njih zavesti domotožje? Ali razpravljajo na burnem zborovanju o potrebnosti odhoda? Mi o tem prav tako malo vemo kakor o načinu, kako daje „duh panjú“ svoje odločbe množici na znanje. Četudi je gotovo, da se čebele med seboj sporazumevajo, vendar ne vemo, se li to vrši po človeškem običaju. To brnenje, vonjajoče po medu, to opojno šumenje lepih poletnih dni, ki je čebelarju v najslajšo zabavo, ta visoka pesem dela, ki se ob čebelnjaku dviga in zopet pojema, kdo ve, ali one vse to doznavajo? Pač poznajo vso lestvico glasov, ki jih celó mi razločujemo: od najgloblje sreče do jezne pretnje in gneva: poznajo slavospev matici, znane so jim pesmi o preobilju in psalmi bolesti. In mlade princesinje dvigajo v bojih in pokoljih, ki se dogajajo med svatovskim izletom, zategnjen, tajnosten bojni krik. So li to slučajni glasovi, ki ne motijo tišine njihove notranjosti? Dozdeva se, da se čebele prav nič ne menijo za ropot, ki ga delamo okoli panjú, ker menda mislijo, da je tak ropot zanje brez pomena, saj ne prihaja iz njihovega svetá. Verjetno pa je, da tudi mi s svoje strani le neznaten del tega slišimo, kar si imajo one povedati, in da dajejo od sebe različne skladne glasove, ki jih naša čutila ne morejo zaznati. Vsekakor se morejo čebele med seboj sporazumeti z naravnost za-

gonetno naglico, n. pr. kadar udre v panj veliki medni tat, ogromni zlonosni smrtoglavec (*Acherontia atropos*), ki s svojim frfotom — liki z naricanjem — zbe-gane čebele takorekoč začara. Takoj hiti novica od prve do druge dalje in vsa družina, od stražnic pri žrelcu do zadnjih delavk, ki so zaposlene na skraj-njih satih, zadrhti v strahu in trepetu.

Dolgo se je mislilo, da se naše umne „muhe“, ki so v navadnih razmerah štedljive, trezne, previdne, vdajajo v trenutku, ko zapuščajo zakladnice svojega domovja in se odpravljajo v negotovo življenje, neki usodni norosti, nekemu mehničnemu nagonu, nekemu zakonu svojega rodú, neki prirodni naredbi, skratka: tisti tajinstveni sili, ki so ji podvržena vsa bitja, ži-veča v časnosti. Najsi gre za čebele ali za nas same, mi smatramo za usodno vse, česar še ne razumemo.

Danes, ko nam je panj razkril nekaj svojih gmot-nih tajnosti, se je izkazalo, da ta izselitev ni ne na-gonska niti neizogibna. Zakaj ne odidejo kar na slepo, nego doprinesó, kakor se dozdeva, zavestno žrtev, žrtev sedanjega zaroda prihodnjemu. Zadostuje že, da čebelar mlade, še v celicah tičeče matice zamori in da istočasno, če je dovolj žerk in bub, razširi prostore za med in zalego: takoj prestane tisto neplodno gome-zenje, poslušno se razleté ko kapljice zlatega dežja na prosto in običajno delo se zopet razširi po cvetkah. Stara matica pa, ki je odslej ne morejo več pogrešati in ki ji ni treba ne upati niti se bati naslednic, se za neki čas odreče solnčni svetlobi in ostane doma. Mirno zopet prične v temi vršiti svoj materinski posel in leže jajčeca, kretajoč se v smotreni spirali od celice do celice, ne da bi katero izpustila in ne da bi kedaj pre-nehala; tako izleže vsak dan dva- do tritisoč jaj-čec ...

Človek ne sme motiti razvoja dogodkov v panju, ki smo ga za opazovanje odbrali. Vlažna toplota poletne dobe, ki se polagoma bliža in že pošilja svoje žarke pod drevje, pospeši uro odhoda. Gor in dol po zlatih hodnikih, ki ločijo vzporedne voščene stene med seboj, završujejo delavke zadnje priprave za odhod. Najprej se vsaka preskrbi z brašnom medú za pet ali šest dni. Iz tega medú pripravijo po neki kemični predelavi, ki še ni povsem pojasnjena, vosek, ki je potreben za osnovo pri skorajšnjem pričetku nove stavbe. Razen tega se opremijo z neko množino lepeža, neke smolaste tvarine, da z njo zadelajo špranje novega domovanja in pritrdijo vse, kar se maje, da prevlečejo vse stene in obsenijo vsakršno svetlobo, zakaj čebele ljubijo skoraj popolno temo, da v njej delajo; v tem somraku jim služijo mrežaste oči. Morda si pomagajo tudi s tipalnicami; zakaj domneva se, da je v le-téh sedež nepoznanega čutila, ki more temo otipavati in meriti.¹⁶

Čebele morejo torej v naprej slutiti dogodke dneva, ki je v njih življenju najusodnejši. Danes so vse prevzete od skrbi radi tega čudovitega dogodka, ki se mu na slepo srečo vdajajo. Ne utegnejo več obletavati vrtov in livad, a jutri, pojutrišnjem bo morda vetrovno, deževno vreme in krilca jim utegnejo otrpniti, cvetke se jim ne več odpirati.

Če bi ne imele take previdevnosti, bi gotovo zapadle lakoti in smrti. Nihče bi jim ne prišel na pomoč, a tudi one bi nikogar ne prosile pomoči. Panj ne pozna družine v drugem panju in zato si med seboj nikoli ne pomagajo. Dogodi se celo, da čebelar postavi panj, v katerega je ogrebel staro matico in njen roj,

¹⁶ Verjetno je, da so tipalnice sedež tipa, voha in sluha.

tik panjú, ki so ga bile pravkar ostavile. Pa najsi jih zadene še tolika nesreča, lahko rečemo, da popolnoma pozabijo na svoj prejšnji mir, na marljivo srečo, na izredno bogastvo in varnost v rodnem hramu in da rajši vse, druga za drugo, do zadnje od mraza in gladú poleg svoje nesrečne kraljice pomrjejo, kakor da bi se vrnile v svoj rojstni dom, četudi prihaja iz njega dobri vonj obilja, ki jih spominja na njih nekdanji trud...

Čudovita si, ti mala republika, tako logična in tako strogo urejena, tako pozitivna, tako natančna in štedljiva, a vendar si žrtev pustih bežnih sanj! Narodič mali, tako resni in globoki, ki se hraniš s toploto in svetlobo in s tem, kar je v prirodi najčistejše, z dušo cvetk, ki je takorekoč najvidnejši nasmešek materije, ki je nje najnežnejša težnja po sreči in lepoti, kdo nam more razložiti vse tiste probleme, ki si jih ti že razrešil, a nam ostajajo še nerešeni? Kdo more razbrati vse izsledke, ki jih ti že poznaš, a jih moramo mi šele najti?

In če je res, da si rešil vsa ta vprašanja in si došel do dejstev ne s pomočjo razbornosti, temveč po nekem primitivnem slepem nagonu, tedaj nas staviš še pred težjo uganko! Ti mala občina, polna vere, nadej, tajnosti, zakaj se na tisoče tvojih devic loteva dela, kakršnega se med ljudmi ne bi hotel noben suženj lotiti? Če bi čebelice svoje moči štedile, če bi ne pozabljale tako zelo samih sebe, če bi bile malo manj vnete v svoji marljivosti, bi lahko doživele še drugo pomlad in drugo poletje. Toda v tistem veličastnem trenutku, ko vas vse cvetke zovejo, prav tedaj vas prevzame neka smrtonosna omama za delo, da z zlomljenimi krili, z onemoglim trupom, pokrite z ranami, pomrete skoraj vse tekom pičlih petih tednov.

„Tantus amor florum et generandi gloria mellis.“

„Taka ljubav njih do cvetk in slast jim nabirati méd je!“ je zapisal rimski pesnik Vergilij v četrtem spevu svojih „Georgica“, posvečenem čebelam.¹⁷

Zakaj se čebele odrekajo spanju in medénim slastem, ljubezni in udobnemu brezdelju, kar vse pozna n. pr. njihov krilati bratec metulj? Ne bi li mogle prav tako prijetno živeti kakor on? Glad jih ne sili k temu: dve, tri cvetke bi zadostovale, da jih nasitijo, toda one obleté v eni uri po dve- do tristo cvetov, da naberó sladko zalogo, ki je one ne bodo niti pokusile. Čemu se torej toliko ubadajo? Odkod jim toliko samozaupanja? ... Mi vidimo vaš cilj, jasen je kakor naš: ve hočete v svojem potomstvu živeti, dokler bo zemlja obstojala. Toda kaj je končni cilj temu velikemu smotru in kaj je namen tega bitka, ki se večno obnavlja? ...

Da ne pozabimo na naš panj! Roj v njem že izgublja potrpežljivost, že šumé in gomezé črnkasti valovi, kakor bi se glasila zveneča posoda v solnčni pripeki. Poldan je; drevje v tej vročini ne zgane niti lističa, prav kakor zadržuje človek sapo pred kakim jako prijetnim ali pomembnim dogodkom.

Čebele dajejo človeku, ki jih neguje, sladki med in vonjivi vosek in nekaj, kar utegne več pomeniti kakor med in vosek: one mu usmerjajo pozornost na radosti meseca rženega cveta, one mu dajejo okušati čar lepe poletne dobe; vse, kar se pri njih dogaja, je v tesni zvezi z vedrino neba, z razkošjem cvetlic, z najblaženejšimi poletnimi uricami. Da, one so duša poletja, časomer izobilja, lahno krilo blagih dišav,

¹⁷ Gl. opombo na str. 5.

razum vrvečih žarkov, šelest drhtečih sijajev, pesem širečega se in odpočivajočega ozračja; njih let je vidni znak, razločna muzikalna nota nebrojnih malih radosti, ki se porajajo v toploti in živé v svetlobi. One nas učé umevati najnežnejši glas blagodarne srečice v prirodi. Kdor jih je spoznal in vzljubil, temu se zdi poletje brez čebel tako pusto in nepopolno, kakršno bi bilo brez ptic in brez cvetja.

Kdor je prvikrat priča pri tej hrupni in zmedeni epizodi rojenja kakega živalnega panja, je dokaj zbežan, da se mu bliža v nekem svetem strahu. Saj to niso več tiste resne in mirne čebelice, ki jih pozna iz njih delovne dobe. Še pred kratkim jih je videl, kako so priletavale od vseh vetrov, zaverovane v svoj posel kakor male gospodinjice, ki jih ne more nič odvrniti od njih gospodinjskih opravkov. Skoro neopaženo na lahno prihajajo do žrelca, izmučene, upehane, žurne, vznemirjene, in mlade amaconke ob vhodu jih rahlo pozdravljajo s tipalnicami. Morda si povedó nekaj besed, kar je dozdevno potrebno, ter v naglici izročé svojo medeno bero eni izmed mladih nosilk, ki so vedno nastavljene po notranjem dvoru, ali pa se same povzpnó navzgor, da tista dva težka koška cvetnega prahu, ki visita ob njih zadnjih golenih, izpraznijo v prostorne shrambe ob vališču. Nato pa neutegoma zopet odleté, ne da bi se dalje brigale za to, kar se dogaja v delavnicah, spalnicah ali v kraljičini palači, in ne da bi se niti za trenutek vmešavale v direndaj na javnem trgu pred vhodom, tu, kjer ob hudi vročini delajo napoto brbljajoče čebele - zračilke, ki tvorijo „brado“, kakor se glasi francoski čebelarski izraz.¹⁸

¹⁸ Naši čebelarji pravijo temu pojavu: Čebele „prisidajo“

Danes pa je vse izpremenjeno. Res še neko število delavk izletava in priletava, kakor bi se v panju ne bilo nič posebnega zgodilo. Druge zopet snažijo hodnike, lazijo navzgor k valilnicam, ne da bi se vdajale splošni pijanosti, ki je vse druge prevzela. To so tiste čebele, ki matice ne pospremijo, temveč ostanejo v starem domovanju, da bodo skrbele za tistih devetdo desettisoč jajčec, za šestintrideset tisoč bub in za sedem ali osem princesinj, ki še ostanejo v panju. One so torej odbrane za to resno dolžnost, ne da bi se vedelo, kdo jih je odbral in po katerih načelih. Zvesto se ravnajo po svojih pravilih ter jih mirno vrše. Večkrat sem napravil poskus, da sem katero teh v božjo voljo vdanih „pepelk“ — po njih resnem in preudarnem ponašanju jih prav lahko spoznaš med rajajočo družino — potrosil z barvilom, toda redkokedaj sem našel pozneje katero izmed njih v pijani množici izletelega roja.

Tisti omami se čebele, kakor se zdi, ne morejo ustavljati. To je vdanost žrtve, morda podzavestne, a vsekakor od tajnega božanstva zaukazane, to je praznik medú, zmaga plemena in bodočnosti, to je njim edini dan veselja, razigranosti in pozabljenja, to je edina čebelna nedelja. Tudi je bržčas edini dan, da si utešijo lakoto in docela okusijo slast zaklada, ki so si ga bile nabrale. One so kakor na prosto izpuščeni sužnji, nenadno premeščeni v deželo obilice in svobode. Tako so pijane od veselja, da se nimajo več v oblasti. One, ki se nikdar po nepotrebnem ali neokretno ne zganajo, sedaj prihajajo in odhajajo, izletavajo in se vračajo, da svoje sestrice k pohodu bodre, da ogledavajo, je li matica že pripravljena, da si svojo nestrpnost mamijo. Dvigajo se dokaj više kakor običajno; listje visokega drevja okoli čebelnjaka

trepeče od njih brnenja. Ne poznajo več ne bojazni ne skrbi, niso več divje, malenkostne, nezaupljive, dražljive, nasilne, neugnane. Človek, neznani njih gospodar, ki ga nikdar ne priznavajo in ki dobiva oblast nad njimi samo s tem, da se prilagoduje njih delovnim navadam in uvaža vse njih zakone — ta človek se jim danes zlahka približa, lahko pretrga tisto šumečo, krožečo zlato-rumeno kopreno, s katero ga nežno zagrinjajo; lahko jih z roko prime in obere kakor jagode z grozda; zakaj tako so pohlevne in krotke kakor vršelo kačjih pastirjev ali nočnih metuljev. Danes se topé v sreči, čeprav ni nič več njihova last, zakaj trdno zaupajo v bodočnost, v vse se vdajajo, nikogar ne ranijo, samo da jih ne ločiš od njih kraljice, nositeljice tiste lepe bodočnosti.

Toda pravo znamenje še ni dano. v panju vlada nemir, ki ga ne moremo pojmiti, in nered, ki se ne da razlagati. Kadar se čebele ob navadnem času domov vrnejo, pozabijo, da imajo krila: vsaka se zadržuje na satju skoraj nepremično, a vendar ne brez posla, ki ji je odkazan po značaju njenega opravka. Zdaj pa se kakor brezglave premikajo v strnjenih skupinah gor in dol po navpičnih stenah kakor drhteče testo, ki ga gnete nevidna roka. Toplina v panju se hitro dviga, včasih tako visoko, da se prične voščena zgradba mehčati in gubati. Matica, ki navadno ne zapusti sprednjih celic, je kakor iz sebe ter bega po površju šumeče gruče, ki se obrača in vrti okrog sebe. Ali s tem odhod pospešuje ali zadržuje? Ali zaukazuje ali jih prosi milosti? Ali ona povzroča to zagonetno razburjenost ali ji podlega? Po vsem, kar splošno vemo o značaju čebel, se zdi, da se rojenje pripravlja vselej proti volji stare matice.

Pravzaprav je matica v očeh asketičnih delavk,

ki so njene hčere, tisti ljubezenski član družine, ki ga ne morejo pogrešati in ki jim je svet, četudi je malce neokreten in često otročji. Zato pa tudi ravnajo z njo obzirno kakor z materjo, ki je v varuški oskrbi. V požrtvovalni vdanosti jo brezmejno spoštujejo. Zanje hranijo najčistejši, posebno precejeni in skoraj popolnoma prebavni med. Vedno jo spremlja telesna straža liktorjev, kakor jih nazivlje rimski pisatelj Plinius;¹⁹ ti pazijo nanjo noč in dan, ji lajšajo njen materinski posel, ji pripravljajo celice, da leže vanje jajčeca, jo negujejo, božajo, pitajo, snažijo, celo njene odpadke vsrkavajo. Če se ji kaj neprijetnega pripeti, se ta novica takoj v družini razširi; vse se gnete krog nje in jo miluje.

Če odvzameš matico iz panja in se čebele ne morejo nadejati nadomestka, bodisi ker ni zapustila kraljičine zalege, bodisi ker v celicah ni delavskih žerk, starih manj ko tri dni — zakaj vsaka delavska žerka, še ne tri dni stara, se da s posebno prehrano preobraziti v matično nimfo — če torej matico v takih okoliščinah zapleniš in odneseš daleč od domačega panja in čebele to izgubo opazijo — večkrat minejo dve do tri ure, da vse to izvedó, tako obširno jih njih domovanje — tedaj zastane kmalu skoraj vse delo. V nemar pusté zalego, del družine blodi semtertja po panju, išoč svojo mater, druge izletavajo, da bi jo kje zunaj našle. Venci delavk, zaposlenih pri gradnji satja, se trgajo in ločijo; nabiralke medu ne posečajo več cvetlic; straže pri žrelcu zapuščajo svoje postojanke in tuje roparice ter vsakršne medene zajedavke, ki so za kak nepričakovan priboljšek vedno na preži, svobodno prihajajo in odhajajo, ne da bi se čebele za težko nabrani zaklad brigale. Občina polagoma obuboža in se razljudi; nje prebivalke,

¹⁹ Gl. str. 3 in 4.

vse malodušne, kmalu podležejo tugi in bedi, četudi jim zunaj poletje odpira vse svoje cvetke.

Če pa jim zopet daš njih matico, še preden jim je nje izguba postalo nepopravljivo dejstvo in še preden je radi te izgube demoralizacija pregloboko segla — čebele so namreč kakor ljudje: nesreča in obup, če dalj časa traja, jim zmeša pamet in pokvari značaj — če jim torej po nekoliko urah vrneš matico, ji pripravijo izredno genljiv sprejem. Vse se krog nje gnetejo in kopičijo, lezejo druga preko druge, jo mimogrede nežno božajo s tipalnicami, ki vsebujejo dokaj še nepojasnjenih čutil, ji nudijo medu in jo v gneči spremljajo do matičinega domovanja. Tedaj je red zopet vzpostavljen in zopet se prične delo povsod od notranjih valilnic tja do skrajnih prizidkov, kjer je shranjen prebitek bere. V črnih pramenih izletavajo nabiralke in se včasih v manj ko treh minutah vračajo, obremenjene z nektarjem in obnožino. Roparje in zaplečnike pa preženo ali pomore in v panju zopet zabrni tisti rahli, značilni spev sreče, obenem iskren slavospev matici, ki je zopet navzočna.

Na tisoče primerov imamo za to neomejeno požrtvovalnost in vdanost delavk do matice. V vsaki nesreči, ki zadene to malo republiko, bodisi da po človeški nasilnosti ali nevednosti propade ves panj ali posamezni sati, bodisi da radi mraza, lakote ali bolezni vsa družina pogine, ostane matica skoraj vselej do zadnjega čila, tako da jo najdeš živo pod mrtvimi trupli njenih zvestih hčerá. Vse jo varujejo, ji lajšajo beg, jo ščitijo in krijejo s svojimi telesi, hranijo zanjo najtečnejšo pičo in zadnjo kapljo medú. Dokler je matica pri življenju, ne obide teh „nedolžnih pivk rose“ malodušnost, četudi jih za-

dene še tolika nezgoda. Razderi jim dvajsetkrat zapored satje, odvzemi jim zalego in živež, radi tega še ne bodo obupavale nad bodočnostjo. Četudi je med njimi smrt neusmiljeno kosila, četudi so sestradane in skrčene na tako majhno krdelce, da jedva morejo svojo matico skrivati pred očmi sovražnikov, vendar vzpostavijo red v svoji zgradbi, preskrbé si zopet čim preje zalogo, si iznova razdele opravila, kakor zahteva to njih nesrečno stanje — da je le matica med njimi! Takoj zopet delajo s potrpežljivostjo, vnemo, previdnostjo in vztrajnostjo, kakršne ne najdeš izlepa v prirodi...

Da ne zapadejo obupu in da se vzdrži njih deloljubnost, pa ni edino to potrebno, da je matica navzočna; zadostuje že, da ostavi ona ob svoji smrti ali pri svojem odhodu v panju najskromnejšo nado na potomstvo. „Videli smo“, pravi častivredni Langstroth,²⁰ „družino, ki ni imela niti toliko čebel, da bi se mogla z njimi pokriti ploskev desetih kvadratnih centimetrov, a vendar si je hotela vzgojiti matico. Cela dva tedna so upale, da jim to uspeje; končno, ko se je bilo njih število skrčilo do polovice, se je izlegla matica. Toda nje krila so bila tako krnjava, da ni mogla leteti. A četudi je bila nesposobna, je čebele niso nič manj spoštljivo negovale. Teden pozneje je preostalo jedva še kupček čebel in končno po nekoliko dneh je tudi matica poginila, zapustivši na satju nekaj neutolažljivih nesrečnic.“

Še eno okoliščino bi omenil, izhajajočo iz nasilnih poskusov, ki jih izvajamo v svojem tiranskem vmešavanju v življenje teh bednih, toda neomahljivih junakinj, okoliščino, iz katere moremo dodobra spo-

²⁰ Gl. str. 6.

znati slednji utrip njih otročje ljubezni in samozataje.

Več ko enkrat sem si naročil iz Italije — tako ravna vsak ljubitelj čebel — oplemenjene matice; zakaj italijansko pleme je boljše, krepkejše in plodovitejše kakor naše.²¹ Pošiljajo jih v majhnih preluknjanih škatlicah in jim pridevajo nekaj hrane; k matici zapro nekaj delavk, ki jih izberó izmed starejših²² čebel; starost čebel dokaj lahko spoznamo po njih glajšem, tanjšem, skoraj golem trupu, zlasti pa po krilih, ki so radi dela bolj ali manj obrabljena in poškodovana. Tem sojetnicam pritiče naloga, da matico na potovanju pitajo, gojé in čuvajo. Često se dogaja, da večina teh delavk na potu pogine; v enem primeru so kar vse od lakote pomrle. Toda vselej je ostala matica nepoškodovana in čila; očitno je zadnja izmed spremljevalk poginila, ko je svoji kraljici, simbolu dragocenejšega in pomembnejšega življenja kakor lastno, žrtvovala zadnjo kapljico medú, ki jo je bila shranila na dnu svoje medene golše.

Človek, spoznavši to stanovitno vdanost čebel, je obrnil to spoznanje v svoj prid, uvažujoč pri tem njih čudoviti smisel za občestvo, njih marljivost, velikodušnost in brižnost za bodočnost. Tako se mu je tekom nekaj let posrečilo, da je bojevite divje čebele do neke stopnje udomačil, ne da bi se one tega

²¹ Prej je bila nekaka moda, da so italijanske matice smatrali za najboljše plemenke, a sedaj italijanska čebela ne uživa več takega slovesa, ne v Švici ne v Nemčiji ne v Franciji, najmanj pa pri nas. Saj je naša (kranjska) čebela tako odlične kakovosti, da jo že povsod rabijo za izboljšanje plemena. Z italijansko čebelo bi našo pasmo le pokvarili; sploh pa laška čebela pri nas ne uspeva.

²² Takim pošiljkam je treba dodajati mlade čebele.

zavedele; zakaj one se ne vdajajo nobeni vnanji sili in tudi v svoji nezavestni sužnosti se ravnaajo edino po svojih prirodnih zakonih.

Če imaš matico v oblasti, tedaj obvladuješ tako-rekoč dušo in usodo panja. Po načinu, kako z matico ravnaš ali kako se — bolje rečeno — z njo igraš, moreš rojenje izzvati in ga pomnožiti, moreš ga preprečiti ali omejiti, moreš roje družiti ali razdvajati, moreš izseljevanje družine uravnati. Vsekakor je matica v bistvu nekak živ simbol, ki predstavlja kakor vsi simboli neko manj vidno ali bolj splošno načelo; čebelar se mora tega zavedati, če se noče več kakor eni nepriliki izpostaviti. Sploh pa čebele nikdar ne izgube z vidika, da vlada nad njihovo vidno, kratkoživo kraljico druga, njih prava kraljica, nesnovna in trajna: to je njih nepremenljiva višja ideja...

Bodi si s to višjo idejo kakorkoli, to pač stoji, da čebele v svoji matici obožujejo bolj neminljivi obstanek svojega rodú kakor matico samo. Čebele niso niti malo čuvstvene; če se katera vrne z dela tako težko poškodovana, da jo druge smatrajo za nesposobno za nadaljnjo službo, jo brez usmiljenja izženó. A vendar se ne more reči, da niso dovzetne za neko posebno vrsto vdanosti do svoje matere: izmed vseh drugih jo poznajo. Tudi če je stara, bedna, onemogla, straže pri vhodu ne dovolijo pristopa drugi, neznani matici, najsi bo še tako mlada, čvrsta in rodovitna. To je eno izmed osnovnih pravil njihove policije, ki ga utegnejo le včasih prekršiti, ko je medena doba na višku; takrat spuste v panj tudi kako tujo delavko, seveda če je dobro s prinosom obložena.

Čim pa postane matica popolnoma jalova, jo nadomesté z eno izmed onih, ki so jih vzgojile v vališču mladih matic. Kaj store v tem primeru s stariko?

Ne ve se točno; toda včasih se čebelarju pripeti, da najde na satju krasno matico v polnem cvetu mladosti, prav v ozadju pa, v temnem kotičku, staro „majko“, mršavo in hromo. Podoba je, da je v takem primeru njih skrb, varovati starko pred mržnjo čile sotekmovalke, ki misli le na njeno smrt; zakaj matici se med seboj slepo sovražita, tako da z vsem srdom navalita druga na drugo, če se znajdeta pod istim krovom. Zato radi verjamemo, da pripravijo čebele stari matici nekako skrito, tiho zavetišče, da tam v skromnem kotičku mirno konča svoje dni.

S tem smo se zopet doteknili ene izmed tisočernih zagonetk, ki jih krije to voščeno kraljestvo, in zopet imamo priliko ugotoviti, da čebelske navade nikakor niso fatalistične, ampak da se pokoravajo dokaj bolj zamotanim zakonom, kakor so tisti, ki jih mi po svojem mnenju poznamo.

Toda mi smo brezobzirni, ker vsak čas motimo prirodne zakone, ki se morajo čebelam zdeti povsem neomajni. Vsak dan jih spravljamo v položaj, v kakršnem bi bili mi sami, če bi nam kdo nagloma ukinitil zakone težnosti, prostora, svetlobe ali smrti.

Kaj storé čebele, če jim s silo ali z zvijačo denemo še eno matico v panj? Po naravni poti se to ni nikoli pripetilo, odkar so čebele na svetu, pač ker skrbé za to straže pri žrelcu. One v tem primeru ne izgube pameti, temveč znajo obe načeli, ki ju spoštujejo kakor božje zapovedi, spraviti v čudovit sklad. Prvo načelo je: Materinstvo je edinstveno in se ne sme nikdar kršiti, razen če je matica jalova; a tudi v tem primeru le izjemoma. Drugo, še bolj čudovito načelo, ki ga tudi ne smejo prekršiti, a se ga vendar nekako po židovsko zvijačno ognejo, se glasi: Vsaki kraljevski osebi pritiče nekaka nedotakljivost. Kaj

lahko bi bilo čebelam, da vrinjenko s tisoč strupenimi želi prebodejo; pri tej priči bi poginila in njim bi ne preostalo nič drugega, kakor da nje mrtvo truplo iz panja odstranijo. Toda čeprav imajo svoje želo vedno pripravljeno, da ga lahko sproti porabijo, kadar je treba trote, sovražnike ali roparje moriti, vendar ga nikoli ne iztegnejo proti matici, kakor ga tudi matica nikoli ne porablja ne proti človeku ne proti živali ne proti navadni čebeli. Ona potegne svoje kraljevsko orožje, ki ni, kakor pri delavkah, ravno, temveč zakrivljeno kakor turška sablja, samo v boju proti sebi enaki protivnici, t. j. proti drugi matici.

Ni je čebele, ki bi se drznila, da bi neposredno nase vzela krvavi umor kraljice. Zato se vselej, kadar red in prospeh čebelskega ljudstva zahteva smrt matice, prizadevajo, da dajo taki nasilni smrti vsaj videz naravne smrti: one razdrobé zločin na neskončno majhne deleže v taki obliki, da postane umor anonimen, t. j. brez krivca. Kako to napravijo? Vrinjeno matico „povijejo“, to se pravi: vso jo zakrijejo in opletejo s svojimi telesi. Krog nje naredé takorekoč živo ječo, v kateri se jetnica ne more geniti, in tako jo drže neprenehoma štiriindvajset ur zajeto, dokler od lakote ne umre ali se ne zaduši.

Če pa se med tem pojavi zakonita matica in se, ker čuti tekmovalko, pokaže pripravljeno, da jo napade, se takoj razprostró gibljive stene te ječe; čebele razširijo svoj krog okoli obeh nasprotnic in ne da bi se zavzele za to ali ono stranko, prisostvujejo pozorno, toda nepristransko temu izrednemu dvoboju. Zakaj edino matica sme iztegniti želo proti matici, samo ona, ki krije v svojem nedrju malone en milijon življenj, ima očividno pravico, da z enim samim bodljajem povzroči milijon smrti.

Toda če se spopad zategne in ostane brez uspeha, če obe krivi želi zaman zdrkavata po kitinastih oklepkih, tedaj zgrabijo gledalke tisto kraljico, katera se dela, kakor da bi rada ušla, bodisi zakonita ali tuja, in jo zopet zagrnejo v šumno ječo dotlej, da se iznova pokaže pri volji, da borbo še enkrat začne.

Tu je primerno dostaviti, da je ostala v številnih poskusih, ki so se v tem pogledu vršili, vladajoča matica skoraj vselej zmagovalka, bodisi ker jo navdaja zavest, da je tu ona doma, in je zato bolj borbena in podjetna kakor protivnica, bodisi da so čebele le v trenutkih borbe nepristranske, da pa niso take pri načinu, kako obe tekmovalki v ječo zagrinjajo. Zakaj dozdeva se, da lastna matica te ječe ne prenaša posebno težko, dočim prihaja tujka iz nje skoraj vselej vidno zdrozgana in oslABLJENA.

Preprost poskus pokaže bolje kakor vse drugo, da morejo čebele svojo matico zopet spoznati in da so ji resnično vdane.

Če vzamete matico iz panja, kmalu opazite, da se pojavlja med čebelami nemir in poparjenost. Ko pa denete po nekaj urah matico nazaj med družino, ji vse hčerke prihajajo naproti in ji nudijo medú. Ene ji delajo „špalir“ ob poti, koder se premika, druge tvorijo s povešeno glavo in dvignjenim zadkom pred njo velike negibne polkroge ter pri tem vztrajno brné: brez dvoma pojó himno o srečnem povratku; to je po njih dvorskem običaju slovesni poklon ali izraz najvišjega ugodja.

Nikari ne mislite, da bi se dale čebele prevarati s tem, da zakonito matico nadomestite s tujo! Jedva se ta za nekaj stopinj z mesta premakne, že pritekó od vseh strani delavke, vse ogorčene. Takoj jo obkolijo in spravijo v tesno ječo; pri tem poslu se do-

sledno izmenjavajo, dokler tujka ne umre. Zakaj v takem izrednem primeru se skoraj nikoli ne dogodi, da bi se živa rešila iz temnice.

Zato je za čebelarja posebno težko, da uvede novo matico ali jo izmenja. Zanimivo je vedeti, do kake opreznosti in do kako zamotanih zvijač se mora človek zateči, če hoče svojo namero uveljaviti in te male živalce prevarati. Kakor so bistroumne in živé vedno v dobri nadi, tako sprejemajo z genljivim pogumom najbolj nepričakovane dogodke in vidijo v njih, kakor se zdi, le neko novo, toda neizbežno muhasto igro prirode. Skratka: človek kljub vsej njih opreznosti in obupnem neredu, ki ga povzroča s svojimi drznimi zvijačami, vedno računa s čudovito praktičnim smislom čebel, z neizčrpnim zakladom njihovih zakonov in presenetljivih navad, z njih redoin miroljubnostjo, z njih smislom za splošnost, z njih zaupanjem v bodočnost, z njih spretno odločnostjo in z resnobnim, nesebičnim značajem, predvsem pa z njih vztrajnostjo v vršenju dolžnosti...

Kar se tiče osebne vdanosti do matice — o čemer sem že govoril in bi rad tu končal — je verjetno, da obstaja, kakor je tudi gotovo, da jim ostane malo časa v spominu. Če matico, ki je bila nekaj dni izven panja, zopet deneš v njeno kraljestvo, jo razjarjene hčerke na tak način sprejmejo, da se moraš požuriti, če jo hočeš rešiti smrtonosne ječe, ki je običajna kazen za nepoznano matico. Zakaj one so med tem imele dovolj časa, da so kakih dvanajst delavskih celic pre-delale v matične, tako da bodočnost rodú ni več v nevarnosti.

Njih vdanost torej raste ali peša v razmerju, kolikor matica to bodočnost predstavlja. Tako moremo

videti, kadar opravlja deviška matica nevarno ceremonijo „svatovskega poleta“, da so njene podanice zelo vznemirjene, češ, da bi jo mogle izgubiti; zato jo na tem usodnem ljubezenskem poletu spremljajo v daljavo. Tega pa ne storé, če jim damo kos sata, ki vsebuje celice z mlado zalego; zakaj s tem pridobé nado, da si vzgojé drugo matico.

Ta vdanost pa se more prevreči v jezo in mržnjo, če njih vladarica ne izvršuje vseh dolžnosti do tistega namišljenega božanstva, ki bi se lahko zvalo „bodoče občestvo“ in ki ga one bolj živo pojmujejo kakor mi. Dogodi se na primer, da čebelar iz raznih razlogov prepreči matici rojenje in jo v panju zadrži s tem, da nastavi pri žrelcu léstico, ki skoz njo vitke in okretne delavke, nič hudega sluteče, lahko zlezejo, dočim bore sužnja ljubezni spričo svojega znatno debelejšega in zajetnejšega trupa ne more skozi luknjice. Ko čebele pri prvem izletu opazijo, da matice ni ž njimi, se vrnejo v panj in nesrečno jetnico hudo obdelujejo, pehajo in gnjavijo, ker jo pač dolžé lenobe ali pa jo smatrajo za malce slaboumno. Ko se pri drugem izletu zopet pokaže nje slaba volja, naraste njih jeza in izgredi proti njej postanejo resnejši. Končno pri tretjem izletu pa smatrajo, da se je matica svojemu poklicu in bodočnosti rodú docela izneverila. Zato jo za vedno obsodijo in zapró v kraljevsko ječo, da tam umre.

Ni pa gotovo, da ne bi čebele, če bi se poskus z omenjeno léstico dalj časa izvajal, končno pričele to nepriliko pojmovati in jo po svoje preprečevati. Saj so že marsikak drug poskus bistro pregledale in se ž njim prav iznajdljivo okoristile. To velja n. pr. o poskusu s premičnim satjem. S tem se čebele primorajo, da svoj odvišni med odlagajo v male, sime-

trično nastavljene predalčke. Še poučnejši pa je tisti izredni poskus z umetnim satjem iz stisnjenega voska, kjer so celice naznačene le s tankim tlorisom iz voska: čebele takoj razumejo njih smotrenost in jih skrbno nadalje zgrade v popolne celice, ne da bi pri tem zaman trošile gradivo ali delo.

Ali ne najdejo čebele v vseh okoliščinah, ki se jim kažejo kakor pasti, nastavljene od nekega zlohotnega in porogljivega duha, najboljše rešitve? Naj navedem enega izmed takih pojavov, vsekakor nenavadnega! Če se splazi v panj polž slinar ali miška in tam pogine, kaj pač storé čebele, da se iznebé mrliča, ki bi v kratkem njih ozračje okužil? Če jim ni mogoče, vrinjenca ven odnesti ali razkosati, ga povsem metodično zapró neprodušno v pravcato grobnico iz voska in lepeža, da se bizarno dviga med navadnimi voščenimi zgradbami. Lani sem našel v nekem panju kopico treh takih grobnih gomil, ki so bile, slično kakor celice v satu, med seboj ločene po skupni srednji steni; tako so pri gradnji prištedile kar največ voska. Razborite grobarice so jih bile napravile nad ostanki treh majhnih polžev, ki jih je bil neki porednež vtaknil v njih stan. Kadar gre za polža lupinarja, se navadno zadovolje s tem, da mu odprtino lupine z voskom zalepijo. Toda v tem slučaju, ko so bile lupine bolj ali manj strte, so smatrale za umestnejše, da so vse tri skupaj z voskom prevlekle. In da bi se pri žrelcu ne oviral izhod in prihod, so v tej napoto delajoči gomili napravile v pravilnem razmerju nekaj preduhov, primernih ne samo za velikost čebel, temveč tudi za trote, ki so malone dvakrat tako zajetni kakor čebele.

Ta in naslednji primer dopuščata domnevo, da bi se čebele nekega dne zavedele, zakaj jim matica ne more skozi omenjeno léstico slediti. One imajo jako

zanesljiv čut za proporcije, sorazmernost in za prostor, ki je potreben za kretanje telesa. V krajih, kjer se v množicah nahaja zoprni smrtoglavec (*Acherontia atropos*), si ob žrelcu zgradé iz voska strebričke, da ponočni ropar svojega debelega trupa ne more skoz nje spraviti.

Bodi dovolj tega! Sicer bi še dolgo ne končal, če bi hotel navesti vse primere.

Da še enkrat povzamem vlogo in položaj matice, moram reči, da je ona sužnje srce svoje družine, koje razum — to so delavke — jo obkroža. Edina ona je vladarica, a je obenem kraljevska služkinja, ujeta čuvarica ljubezni in odgovorna nje poverjenica. Družina ji služi in jo časti, ne da bi pri tem pozabljala, da ni podložna njeni osebnosti, temveč le poslanstvu, ki ga ona vrši, in usodi, ki jo utelešuje.

Prav težko bi se našlo človeško občestvo, čigar ustava bi zavzemala tako znaten del teženj našega planeta. Kje je demokracija, v kateri bi vladala popolnejša in pametnejša neodvisnost, a istočasno splošnejša in smotrenejša podrejenost in v kateri bi bile neizprosnejše in krutejše žrtve? ...

Bodisi kakorkoli, to stoji, da življenja v panju ni smatrati za zgolj vrsto bolj ali manj prijetnih uric, ki se smejo le toliko zatemniti ali zagreniti, kolikor je to za obstanek rodu potrebno, temveč to življenje je kakor ogromna skupna dolžnost, pravično med vse razdeljena in za bodočnost usmerjena. Vsako bitje v panju se mora za več ko polovici svoje sreče in svojih pravic odreči. Matica se odpove dnevni svetlobi, cvetnim čašam in svobodi, delavke pa se odrekó ljubezni, štirim ali petim letom življenja in materinski sreči. Matici se možgani okrnejo skoraj na nič, dočim se ji plodilni organi razvijejo do popolnosti, delav-

kam pa se isti organi okrnejo v prid njihovi razbo-
ritosti.

Ne bi bilo prav, če bi kdo trdil, da se čebele kar brez volje vsemu temu odrekajo. Res ne more delavka svoje lastne usode preminjati, toda določa jo pri žerkah svojega delokroga; to so njene posredne hčerke. Videli smo, da more iz vsake žerke, če se po kraljevsko hrani in je primerno nastanjena, izleči matica; slično pa se matičina žerka, če se ji premeni hrana in se njena celica zmanjša, preobrazi v delavko. Ta čudovita izbira se vrši sleherni dan v zlatem somraku v panju, ne slučajno na slepo srečo, nego vodi jo neka modrost, koje iskrenost more le človek zlorabiti; ta vedno budna modrost vodi čebele pri vsem dejanju in nehanju. Če se nenadno pojavi v izobilju cvetje, če griči in livade zasinejo ob novi paši, če je matica ostarela in ji pojema plodnost, če se je družina pomnožila in se začuti v panju na tesnem, takoj lahko opazite, da nastajajo v panju matičniki. Prav iste celice pa razderó, če je paša slabša, kakor se je obetala. Često jih sicer ohranijo dotlej, da mlada matica izvrši svoj svatovski polet; toda takoj jih razdenejo, čim se matica vrne, vlačječ zadaj s seboj kot trofejo tisti nepobitni znak svoje oplemenitve.

V čem tiči ta modrost, ki tako vestno tehta sedanjost in bodočnost in ki je zanjo vse, kar je še nevidno, večje važnosti kakor vse drugo, kar se vidi? Kje ima svoj sedež ta brezimenska razumnost, ki se odreka in izbira, ki dviga in ponižuje, ki bi mogla iz tolikega števila delavk narediti matice in iz toliko matic narediti delavke? Rekli smo že na drugem mestu, da v „duhu panjú“. Toda kje naj tega „duha“ iščemo, če ne v skupnosti delavk?

Da se o tem prepričamo, je bilo morda odveč, da smo tako pozorno motrili navade v tej kraljevski republici. Zadostuje že, da deneš pod drobnogled poleg dokaj prazne lobanje matičine krasno glavo trotovo, na kateri seva dvajset tisoč oči, in malo, neznatno, skrbi polno glavico deviške delavke, in videl boš, da se motajo v tej glavici zavoji najjobsežnejših in najiznajdljivejših možganov. Le-ti so v vsem stvarstvu za človeškimi najbolj zamotani, najnežnejši in najpopolnejši, seveda na drugačni stopnji in z drugačnim ustrojem. Kakor povsod v stvarstvu, kolikor ga poznamo, tako je tudi tu: kjer se nahajajo možgani, tam je avtoriteta, prava moč, modrost in zmagovitost...

Sedaj se vrnimo k panju, kojega družina je izrojila, ko je začula znamenje za odlet, ne da bi čakala konca našega modrovanja.

V trenutku, ko se dá to znamenje, se, dejal bi, vsa mestna vrata istočasno z nenavadnim sunkom na stežaj odpró in črna množica se ulije ali, bolje rečeno, plane v dvojnem, trojnem ali četvernem togem, drhtečem, nepretrganem pramenu,²³ ki se nato v zraku razlije in razširi v šumečo mrežo, stkano iz stotisoč sršečih prosojnih kril. Nekaj minut vihra ta mreža nad panjem, čudno šumeč kot prosojna svilenina, ki jo tisoč in tisoč električno gibkih prstov brez prestanka para in zopet stika. Valuje semtertja, koleba kakor jadro radosti, ki ga nevidne roke v zraku sučejo, zvijajo in razvijajo od cvetk na zemlji gor do sinjine neba... Končno se eno krilo povesi, a drugo se dvigne, in štirje, v solncu se kopajoči konci tega žarečega plašča se strnejo, da plovejo kakor

²³ Teh pramenov je pač toliko, kolikor je odprtin v panju (košnici); pri nas je običajno le ena.

čaroben prt pod nebom: roj se zopet dviga in razvija v smeri tja proti lipi, hruški ali vrbi, da bi tam iznova v sebe zagrnil posvečeno nositeljico bodočnosti. Tam na veji se matica ustali, da je kakor zlat žebelj, na katerega se blagozvočni valčki čebel drug za drugim obešajo, da jo ovijejo kakor z biserno tkanino, iskrečo se od sijaja kril.

Nato vse utihne. Tisti bučni hrup in preteči prt, ki se je kazal, kakor da je stkan iz nebrojnih groženj in neskončne jeze, ta glušeča zlata toča, ki je prej neprestano grozila nad vso okolico: to vse se minuto pozneje pretvori v velik, krotek, miroljuben grozd, viseč na veji in sestojječ iz tisočev drobnih živih jagod, ki nepremično in strpljivo čakajo, da se vrnejo čebele izvidnice, ki so odletele iskat novega zavetišča.

To je prva stopnja rojenja; tak roj se imenuje „prvec“. Tega vodi vselej stara matica. Roj se obesi navadno na kako drevo ali grm v bližini čebelnjaka. Matico težé njena jajčeca in tudi solnca ni vajena; saj ga ni videla od svatovskega poleta sèm ali od lanskega rojenja. Zato si ne upa prav, da bi se pogнала v širno ozračje; zdi se celo, kakor da se je odvadila rabiti krila.

Čebelar počaka, da se roj zbere v kepo. Potem si dene na glavo širokokrajnat slamnik — zakaj najnedolžnejša čebela gotovo piči, če zaide med lase, pač, ker se tam čuti kakor v ječi ali v pasti — ter gre, če ima količkaj izkušnje, brez obraznice in brez pajčolanana, omočivši si golo roko do komolca v mrzli vodi,²⁴ do drevesa, močno potrese vejo, ki se je roj nanjo obesil, in ga ogrene v preobrnjeni panj. Težko pade

²⁴ Naši čebelarji ne ravnajo takó; pač pa je priporočati, da čebelar takrat ni pôten.

grozd na dno kakor zrel sad. Če pa je veja predebela, pobira kepo z žlico in stresa te žive zajemke kakor žitno zrnje, kamor hoče. Čebel, ki krog njega brné in mu gosto zakrivajo obraz in roke, se mu ni treba bati; saj to je petje njih pijanosti, ki ni prav nič podobno njih petju jeze. Tudi se ni bati, da bi se roj razdelil, razpršil ali pobegnil. Dejal sem že: Danes navdaja te tajnostne delavke praznična ubranost, polna neomajne zaupljivosti. One so se danes poslovile od zakladov, ki so jih doslej čuvale, in ne poznajo več svojih sovražnikov. Ne napadajo, ker so same srečne; srečne pa so, ne da bi vedele, zakaj: one vrše pač le svoj zakon...

Roj ostane tam, kamor je padla matica, in če je padla v panj sama, krenejo vse čebele, čim zaznajo njeno prisotnost, v dolgih črnih pramenih k materinemu zavetišču. Dočim večina njih v naglici noter dere, se zaustavlja druga množica na pragu novih vrat in se zbira v tisto praznično kólo radosti, s kakršnim proslavljajo srečne dogodke v družini. Roj takoj zavzame ta nepričakovani hram; čebele ga do zadnjega kotička preiščejo; dobro si zapomnijo položaj čebelnjaka, njega obliko in vnanjost ter si vse vtisnejo v svoj mali, a razborni in zanesljivi spomin. Skrbno si ogledajo značilne točke v okolici; novo njih domovanje že obstoji v njih zvestem spominu, njega osrednji prostor že živi v duhu in srcu vseh novih prebivalk. Kmalu odmeva v novem domovju ob navzočnosti matice visoka pesem ljubezni in delo se pričinja.

Če človek roja ne ogrene, s tem zgodovina izletele družine še ni končana. Roj obvisi toliko časa na veji, da se vrnejo delavke, ki so bile na vse strani odletele razgledovat in iskat bivališča takoj, ko se

je bilo rojenje pričelo. Druga za drugo se vračajo in poročajo o svojem uspehu — zakaj ker ne moremo prodreti v naziranje čebel, si moramo prizor, ki ga opazujemo, pač po svoje, t. j. po človeško tolmačiti. Verjetno se nam torej zdi, da družina pozorno poslušala njih sporočila. Ta jim očitno priporoča duplo v drevesu, druga zopet hvali prednosti razpoke v starem zidu, votline v skali ali zapuščene jame v zemlji. Često se zgodi, da roj okleva in se do naslednjega dne pomišlja. Končno dosežejo sporazum, da zatočišče soglasno odberejo. V danem trenutku prične vsa kepa gomezeti, mrgoleti, se deliti in razsipati: v silnem, vztrajnem poletu, ki ne pozna nobene ovire več, odšumi ta drhteči oblak preko plotov in mej, preko žitnih in lanenih polj, preko stogov, ribnikov, vasi in rek v premi smeri proti izbranemu cilju, ki je čisto jako oddaljen.

Prav redko jih more človek slediti na tej drugi stopnji njih poleta. Vrnejo se v naročje prirode in mi izgubimo sled njih nadaljnje usode.

III.

Novi dom.

Sedaj pogledajmo, kaj počenja roj v panju, ki ga je čebelar vanj ogrebel. Najprej pa se spomnimo žrtve, ki jo je doprineslo petdeset tisoč delavk, ki jim po izreku Ronsarda²⁵ „blago srce bije v drobnem trupu“. Občudujmo srčnost, s katero iznova pričenjajo življenje v pušči, v kakršno so pravkar prišle. V nemar so pustile bujno, bogato domovanje, kjer so se bile rodile, kjer jim je bil varen obstanek

²⁵ Pierre de Ronsard (1525—1585), francoski pesnik, najslavnejši mož svoje dobe.

zagotovljen, kjer je vse tako čudovito urejeno, kjer so se spričo soka vseh cvetlic, nabranega v solnčni dobi, pretnjam zimskega mraza lahko smehljale. Tam so zapustile na tisoče hčerk, ki jih ne bodo nikoli več videle, še spečih na dnu voščenih zibelk. Razen velikanskega zaklada voska, zadelavine in cvetnega prahu (peloda), ki so ga tam nakopičile, so ostavile več ko stoindvajset funtov medú; to pomeni več ko dvanajsterno težo vse družine, skoraj šeststotisočkratno težo posamezne čebele. To bi za človeka značilo dva-inštirideset tisoč ton živil, torej celo brodovje,²⁶ napolnjeno z najdragocenejšimi in najtečnejšimi živili, kar jih poznamo: zakaj med je čebelam neke vrste življenski lek, nekak krepilen sok, ki ga telo neposredno in skoraj brez ostanka prebavi in svojemu organizmu priliči.

V novem domovanju pa ne najdejo ničesar, ne kapljice medu, ne trohice voska, ničesar, po čemer bi se ravnale in na kar bi se oslonile. Pusta je ta golota neizmerne stavbe, ki ima le streho in prazne stene. Te gladke stene krijejo zgolj temo in na vrhu se velikanski obok sloči nad praznino. Toda čebela ne pozna nekoristnega žalovanja ali kesanja. Bridka izkušnja, ki bi vsako drugo srčnost potlačila, njene vneme prav nič ne krči, nasprotno: še povečuje jo. Jedva si panj postavil na svoje mesto, že prične v njem zmeda, ki je nastala po hrupnem padcu, upadati in v mrgoleči množici opaziš neko razločno in povsem nepričakovano razdvajanje. Večina čebel pričinja kakor vojska, ki se pokorava točnemu povelju, v gostih vrstah laziti kvišku po navpičnih stenah. Dospevši do vrhnjega svoda, se prve s krempeljci prednjih nog obesijo na strop, druge, ki pridejo za

²⁶ 42.000 ton znaša 4200 tovornih vagonov po 10 ton, t. j. ok. 100 tovornih vlakov.

temi, se obesijo na zadnje noge prednjih in tako zapored, da nastanejo iz čebel dolge verige, ki služijo množici, ki še vedno navzgor leze, kakor mostiči. Te verige se množe, jačijo in zapletajo, da nastanejo venci, ki se s tem, da vedno večja množica nepretrgoma po njih navzgor leze, končno pretvorijo v gost trivoglat zastor, ali bolje rečeno, v nekak strnjen stožec, kojega vrh je pripet na najvišjo točko kupole in se proti osnovni ploskvi širi navzdol do polovice ali dveh tretjin celotne višine košnice. Čim je zadnja čebela, ki se po notranjem klicu čuti v to skupino pozvano, dospela na ta v temi viseči zastor, vse gibanje polagoma zamre in ta čudežni stožec čaka ure in ure v pobožni tišini in v nekaki meniški zamaknjenosti, da se končno pojavi misterij: izločanje voska.

Druge čebele pa, to so vse tiste, ki so ostale na dnu košnice, pregledujejo poslopje in pričenjajo nujne opravke, ne da bi se udeleževale pri tvorbi čudovitega zastora, ki mu iz gub že pričinja kapljati zagonetni dar. Skrbno snažijo tla in odnašajo venkaj uvele liste, pezdirje, zrnca peska, vse kos za kosom; zakaj njih smisel za čistočo meji že na blazno strast. Če jih sredi zime trajen mraz predolgo zadržuje, da bi opravile — po čebelarsko povedano — svoj „trebilni izlet“, rajši kupoma poginejo kot žrtve strašnih črevesnih bolezni, kakor da bi morale panj onesnažiti. Le troti so nepoboljšljive nesnage, ki brez sramu gnusijo satje z blatom; delavke so primorane, da neprestano za njimi čedijo.

Čim so v panju vse počistile, prično čebele iste neposvečene skupine, ki se ne vmešava v tajnostno delovanje visečega stožca, skrbno zadelovati spodnji notranji rob novega domovanja. Nato pregledajo vse razpoke ter jih izpolnijo in zamaše z zadelavino;

končno vse stene od zgoraj do tal položijo. Pri žrelcu postavijo straže in kmalu izletajo prve delavke na plano, odkoder se vračajo, obložene z nektarjem in cvetnim prahom.

Preden razgrnemo gube tajinstvenega zastora, si poskusimo predočiti, koliko umnosti mora naša mala begunska družina razviti in kake bistrosti pogleda, kake preudarnosti in marljivosti je treba, da si novo zavetišče primerno uredi, da osnujejo načrt za udobno domovanje in označijo prostor za vse zgradbe, ki jih je treba čim štedljiveje in čim hitreje postaviti. Zakaj matici se mudi jajčeca leči; nekaj jih je že kar na tla izpustila. Razen tega se v tem labirintu raznih zgradb, ki so doslej šele v duhu zamišljene, ne smejo prezreti zakoni ventilacije, stabilnosti in solidnosti, odpornost voska, lastnosti živil, ki se bodo spravljala v zaloge, zložnost dohodov in prelazov, misliti je treba na navade in udobnosti matice i. t. d. Še več drugih problemov prihaja v poštev; njih naštevanje bi predolgo trajalo.

Oblika bivališč, ki jih daje človek čebelam, je kaj različna: od votlega drevesa ali lončene cevi, kakršno rabijo v Afriki in Aziji, in od klasične slamnate košnice, postavljene sredi gošče solnčnic in vrtnic pod okni ali na vrtovih, tja do pravcatih tvornic današnjega „mobilnega“ čebelarstva, v katerih se kopiči često nad stoinpetdeset kilogramov medú v treh ali štirih gredah satov, druga nad drugo. Premične satnike, težke od polnega satja, pritrdiš v trcalnico in s pomočjo sredobežne sile iztrcaš ves sladki donos; nato pa jih deneš zopet nazaj na svoje mesto, prav kakor vzameš in zopet spraviš knjigo v lepo urejeni knjižnici.

Človeška samovoljnost ali dobičkoželjnost spravi torej lepega dne tak poslušni roj v eno tistih zamotanih domovanj. Mali „muhi“ se je treba tu šele znajti, da se orientira in prilagodi načrtom, ki jim sila razmer ne dopušča, da bi ostali nepremenljivi. V tem nenavadnem prostoru je treba določiti položaj zimskih zalog, ki ne smejo priti izven okrožja toplote, ki jo še napol otrpla družina proizvaja. Treba je odrediti prostor, kamor sodijo celice za zalego; ta mora biti, če se hočejo izogniti nesreči, malone nespremenljiv, ne previsoko, ne pregloboko, ne preblizu, a tudi ne predaleč od žrelca. Roj je n. pr. prišel iz votline podrtega drevesa, kjer je bil samo en dolg, vodoraven hodnik, ozek in tesen — zdaj pa se znajde v zgradbi, visoki ko stolp, ki se ji strop izgublja v temi. Ali vzemimo navadnejši primer! Roj je bil vajen skozi stoletja živeti pod slamnatim krovom naših kmetiških košnic, a glej, zdaj ga vselijo v nekako omaro ali kovčeg, ki je tri- ali štirikrat večji kakor njega rojstni dom, med omrežje satnikov, ki vise drug nad drugim, zdaj vzporedno, zdaj pravokotno proti žrelu, ter tvorijo skupaj mrežasto ogrodje, ki zakriva vse stene novega bivališča.

Avse to jih nič ne moti. Ni znano, da bi se bil roj odrekel delu ali da bi mu bile nenavadne okoliščine vzele pogum ali ga zbegale, samo da bivališče, ki se mu nudi, ni po smradu okuženo in da ni povsem nepripravno za bivanje. A tudi v takem primeru jim ne upade pogum in se ne odpovedó dolžnosti. Roj kar gladko zapusti negostoljubno zavetišče in si gre iskat boljše sreče kje drugje, četudi daleč odtod.

Tudi ne smemo trditi, da bi se roj dal kedaj do tega pripraviti, da bi vršil kako nesmiselno ali ne-

smotreno delo. Nikoli se ni ugotovilo, da so čebele izgubile glavo, da ne bi vedele, kaj naj ukrenejo, niti da so kaj na slepo srečo poskusile ali da so gradile spačeno ali neprilično domovanje. Ogrebi jih v votlo kroglo, v kockasto ali piramidasto posodo, v valjasto ali voglato košnico, v ravno ali spiralno zavito cev, in poglej jih nekaj dni pozneje, ko so se udomačile: videl boš, da se je ta čudna množica malih, neodvisnih, mislečih glav neposredno zedinila in si brez oklevanja izbrala najpripravnejšo in često edino porabno točko v nenavadnem bivališču, in vse to po neki metodi, koje načela so nespremenljiva in njih posledice očitne...

Kadar spraviš čebele v kak velik, iz deščic zbit panj s satniki, jemljejo te satnike le toliko v poštev, kolikor jim morejo služiti za izhodišče ali oporišče pri gradnji satovja... Če pa je čebelar z ozkim voščnim trakom obrobil gornji rob satnikov, tedaj čebele takoj razumejo ugodnost, ki jim jo tako pričeto delo nudi; ta trak natančno obdelajo ter označeni načrt z lastnim voskom metodično pravilno nadaljujejo. Prav tako — in to se često dogaja pri današnjem intenzivnem gospodarstvu — če vse satnike v panju od zgoraj do spodaj opremiš s ploščami stisnjenega voska, tedaj čebele ne izgublajo časa, da bi gradile od strani ali počez in da bi po nepotrebnem vosek tratile, temveč, ker najdejo delo napol pripravljeno, se zadovolje s tem, da vsako v vosek vtisnjeno celico poglobé in podaljšajo ter popravijo tista mesta, kjer se umetni sat oddaljuje od strogo vertikalne smeri. Na ta način si zgrade v manj ko enem tednu tako razkošno in udobno zgrajen hram, kakor je bil tisti, ki so ga nedavno ostavile. Če bi pa bile same na svoje delo navezane, bi potrebovale dva do tri

mesece, da bi iz belega voska zgradile isto množico zakladnic in celic.²⁷

Podoba je, da ta zmožnost prilagodovanja znatno presega meje instinkta. Sploh pa ni nič bolj svojevoljno kakor tisto razlikovanje med instinktom in inteligenco. Sir John Lubbock,²⁸ ki je pri opazovanju mravelj, ós in čebel dognal prav zanimive izsledke, je morda radi svoje malce pristranske zavzetosti za mravlje, ki jih je natančneje opazoval, jako nagnjen, da bi čebelam odrekel vsakršno zmožnost razločevanja in razumevanja v primerih, ko ne prihaja v poštev njih spretnost za običajne opravke. Vsak opazovalec pač hoče, da je žuželka, katero on opazuje, inteligentnejša in zanimivejša kakor druge. V dokaz za svojo trditev navaja Lubbock poskus, ki si ga lahko vsak sam napravi.

Deni v steklenico kake pol dvanajsterke muh in prav toliko čebel, nato položi steklenico vodoravno in obrni dno proti oknu v sobi! Čebele se bodo ure in ure ubadale, da bi našle na steklenem dnu kak izhod; končno umró od utrujenosti in gladú. Muhe pa se v tej ječi v manj ko dveh minutah izmuznejo na nasprotni strani skozi grlo steklenice na prosto.

Lubbock iz tega sklepa, da je razum čebel skrajno omejen in da je muha, ker se zna iz pasti rešiti, dokaj spretnejša. Temu zaključku pa se da v marsičem prigovarjati. Obrni izmenoma zdaj dno, zdaj grlo steklenice proti svetlobi, če hočeš dvajsetkrat zapored, in čebele se bodo istočasno dvajsetkrat

²⁷ V katerem času si stavbo zgradé, zavisi predvsem pač edino od obilice in kakovosti paše.

²⁸ Sir John Lubbock (izg. Löbbok) (1834—1913), angleški bankir in prirodoznanec, ki je proučeval življenje mravelj, čebel in rastlin ter razvojno zgodovino človeške kulture.

okrenile proti dnevni svetlobi. To, kar jih v očeh angleškega učenjaka v nič devlje, je njih ljubezen do svetlobe; a v tem tiči njih zdravi razum. Očividno si predstavljajo, da prihaja rešitev iz ječe pač od tiste strani, kjer je najbolj svetlo, in po tem se ravnaajo povsem dosledno in logično, preveč logično. One ne vedó nič o čudu, kakršno je zanje steklo: zdi se jim pač kot nepričakovano neprodiren zrak, kakršnega sicer ni v prosti naravi, in to zagonetno oviro morejo tem manj pojmovati, čim inteligentnejše so. Bedaste muhe pa brenče kar na slepo po steklenici, ne da bi se brigale za logiko svetlobe in zagonetko stekla, ter se končno zaleté v prilično grlo, da se skoz nje rešijo. Ubogi na duhu imajo pač večkrat srečo, da se otmó tam, kjer modrejši poginejo.

Isti prirodopisec nudi še drug dokaz za nedostatno inteligenco čebel, sklicujoč se pri tem na častivrednega ameriškega čebelarja Langstrotha. „Ker muha“, pravi Langstroth, „ni ustvarjena, da bi živela od cvetk, temveč je navezana na snovi, v katerih bi lahko utonila, se oprezno usede na rob posode, ki vsebuje tekoče živilo, in tam previdno srebrije, dočim se uboga čebela strmoglavo vanje zaleti in tam kmalu pogine. Nesrečna usoda čebel pa ne zdržuje njih sester, da ne bi, čim se isti vabi približajo, sedale na mrtva trupla in na umirajoče; in kmalu jih doleti ista žalostna usoda.

Nihče ne more te njih „blaznosti“ prav doumeti, če ni videl slaščičarne, ki se vanjo nikdar site čebele kar v gručah vsipljejo. Videl sem jih na tisoče, ki so na vroč sladkor sedale in vse v sladkem sirupu potonile. Tla so bila pokrita s čebelami, okna od njih potemnela: ene so se plazile, druge so letale, druge zopet so bile tako oblepljene, da niso mogle ne laziti ne leteti. Niti ena izmed desetih ni mogla ukradenega

plena domov odnesti, a vendar je bilo ozračje polno novo priletajočih, a prav tako vrtoglavih kakor prve.“

Tudi iz tega pojava se ne more nič več sklepati, kakor sklepa nadčloveški opazovalec o mejah človeškega razuma, če proučava alkoholsko razdejanje med človeškim rodom ali moritev na bojnem polju. Položaj čebele je v primeri s človeškim prav poseben: ona je ustvarjena, da živi v nebrižni in nezavestni prirodi, ne pa ob strani izjemnega bitja, kakršen je človek, ki ruši njene prirodne zakone in povzroča njej nedoumne pojave. V prirodi sami bi bil tak brezglavi dogodek, ki ga omenja Langstroth, le tedaj možen, če bi se po kateremkoli slučaju razbilo drevesno duplo, polno medú. Toda tu bi za čebele ne bilo opasnih steklenih šip, ne gostega sirupa, ne kipečega sladkorja in zato tudi ne mrličev. Pretile bi jim le tiste nevarnosti, ki preté vsaki živali, kadar si išče plena...

Sredi čudežev njih marljivosti, urejenosti in samozatajevanja nas pa ena okoliščina vendar nenavadno dirne in naše občudovanje malce skрати: to je njih nebrižnost napram nesreči in smrti lastnih tovarišic. V čebelnem značaju se kaže nenavadna razdvojenost. Dokler so doma v panju, se imajo vse rade in druga drugo podpirajo; tako so složne kakor blage misli v taisti duši. Če raniš eno, bi se jih maščevalo tisoč, da poplačajo krivico. Zunaj panja pa se več ne poznajo. Pohabi, združni — ali bolje: ne stori tega, ker bi bilo preokrutno in ne bi imel nobene koristi od tega — toda recimo, da si na satu nekaj korakov od panja poškodoval ali stisnil kakih deset, dvajset do trideset čebel iz istega panja; tedaj tiste, ki niso prizadete, ne bodo niti glave okrenile, temveč bodo z jezičkom, fantastičnim ko kineško bodalce, nadalje

srkale sok, ki je zanje večje vrednosti kakor življenje. Prav nič se ne zmenijo za tiste, ki v zadnjih utripih umirajo; bolesten kriki jih ne ganejo. In čim sat izpraznijo, se spravijo še nad mrliča, da posrebljejo med, ki se drži mrtvih, in da tako ničesar ne izgubé. Povsem mirno se vzpenjajo po mrličih in ranjencih, ne da bi jih navzočnost onih vznemirjala, niti da bi hotele ranjenim pomagati.

Čebele nimajo pojma o nevarnosti, v katero se podajajo, kajti smrt, ki se širi krog njih, jih prav nič ne razburja, niti nimajo trohice čuta za solidarnost ali sočutje. Čebela ne pozna strahú in nič na svetu je ne plaši razen — dima. Zunaj panja jo je sama dobrodušnost in pomirljivost; vsemu se umakne, kar ji je na poti, in kaže, da se ne briga za to, kar se je neposredno ne tiče. Čuti se, dejal bi, kakor član vesoljstva, ki je last vseh, kjer ima vsak pravico do svojega prostorčka, kjer morajo vsi biti obzirni in miroljubni. Če ji kaj preti, se umakne, toda nikoli ne pobegne. — Drugače pa se ponaša v panju: tam se ne omejuje zgolj na pasivno preziranje nevarnosti, tam se požene z nečuveno silovitostjo na vsako živo bitje: na mravljo, leva ali človeka, ki se je drznil dotakniti se „svete skrinje“. Imenujmo ta pojav, kakor nam kaže naša duševna ubranost: jezo, besnost ali junaštvo...

Preostaja še, da ugotovimo, na kak način se čebele med seboj razumevajo. To stoji, da se razumejo; zakaj občestvo, tako mnogoštevilno, čigar opravki so tako različni in obenem čudovito skladni, bi ne moglo obstajati, če bi bilo toliko tisoč članov obsojenih na molk in duševno osamljenost. Morajo torej imeti zmožnost, da svoje misli in občutke priobčujejo, bodisi s pomočjo glasovnega izražanja (akustično), bo-

disi, kar je verjetnejše, s pomočjo nekakega tipalnega občevanja ali magnetičnega dojmovanja, ki izhaja morda iz čutil in iz lastnosti snovi, nam še docela neznanih. Sedež te intuicije utegne tičati v zagonetnih tipalnicah,²⁹ ki otipavajo in čutijo temo in ki po mnenju nekega angleškega prirodopisca vsebujejo pri delavkah po dvanajsttisoč tipalnih dlačic in po pettisoč vonjalnih duplinic.

Da se sporazumevajo ne samo o svojih običajnih opravkih, temveč da imajo tudi vsi izredni pojavi označbo v njih jeziku, se razvidi iz tega, da se vsaka novica, dobra ali slaba, navadna ali nadnaravna, v panju takoj razširi, n. pr. če se je izgubila ali povrnila matica, če se je zrušil sat, če je vdrla v panj sovražnica, če se je vrinila tuja matica, če se bliža roj roparic, če so našle kak zaklad i. t. d. Pri vsakem dogodku se čebele drugače vedejo in drugače brné in sicer tako značilno, da izkušen čebelar lahko ugane, kaj se v somraku panja dogaja in kaj družino vznemirja. Če pa hočeš imeti še očitnejši dokaz, opazuj čebelo, ki je zasledila kapljice medú, razlitega na polici pri oknu ali na voglu mize. Najprej srka sama tako hlastno, da ji moreš povsem mirno, ne da bi se dala motiti, oprsje označiti z majhnim barvnim znakom. Toda ta pogoltnost je le navidezna: zaužiti med ne pride v njen pravi, takorekoč osebni želodec, nego ostane v medeni golši, v prednjem želodčku, ki je takorekoč želodec skupnosti. Čim je ta mešiček napolnjen, čebela odleti, toda ne v premi smeri na vrat na nos, kakor bi to storil metulj ali muha. Nasprotno: nekaj trenutkov frči navzad, brneč naprej in nazaj ob oknu ali okrog mize, z glavo obrnjena proti sobi; pri tem si ogleduje položaj in si vtisne v spomin mesto, kjer leži sladki zaklad.

²⁹ Gl. opombo na str. 22.

Nato se vrne v panj, tam izprazni svoj plen v založno celico in se v treh ali štirih minutah zopet vrne, da si vzame novo breme s tiste blagodarne police. Vsakih pet minut je zopet tu, dokler je še kaj medu: brez prestanka, brez odmora je na poti z okna v panj in iz panja na okno, tudi do mraka, če je treba.

Nočem olupševati resnice, kakor često delajo tisti, ki o čebelah pišejo. Opazovanja te vrste donajajo korist le tedaj, če so povsem iskrena in resnična. In človeka, ko dospe do neke starosti, bolj veseli, da pove kaj resničnega, kakor da pripoveduje prazne bajke, ki utegnejo le presenečati.

Priznavam torej, da so se z znakom obeležene čebele večkrat same brez spremljevalk vrnile. Iz tega sklepam, da so med njimi pač slične razlike v značaju kakor med ljudmi: ene so molčeče, druge pa brbljave. Nekdo, ki je mojim poskusom prisostvoval, je pripisoval največ njih sebičnosti ali pa ničemurnosti kot vzrok, da nočejo izdati vira svojega bogastva ali da ne marajo s kako tovarišico deliti slave tega uspeha, ki ga mora družina smatrati za nekaj izrednega. To so res grdi nedostatki, ki ne pričajo o tistem iskrenem in vedrem ozračju, ki sicer vlada v hramu tisočernih sester.

Vendar se pa tudi dogaja, da se čebela, ki ji je bila sreča tako mila, vrne k medu v spremstvu dveh ali treh tovarišic. Znano mi je, da je Sir John Lubbock³⁰ v dodatku k svojemu spisu „Ants, Bees and Wasps“ („Mravlje, čebele in ose“) podal natančne opazovalne tabele, iz katerih se more posneti, da skoraj nikoli ne sledi druga čebela tisti, ki kaže pot. Ne

³⁰ Gl. str. 50.

vem, kateri vrsti čebel je učeni prirodopisec posvečal svojo pozornost. Na podlagi lastnih tabel, ki sem jih skrbno sestavil in uporabil vse varnostne mere, da ne bi čebel naravnost vabil vonj medú, sem ugotovil, da je izmed desetih primerov povprečno v štirih pripeljala ena čebela še nekaj drugih s seboj.

Nekega dne sem dobil majčkeno italijansko čebelo, ki sem ji oprsje označil z liso modre barve. Po drugem izletu se je vrnila z dvema sestricama; te dve sem ujel, prva pa je zopet odletela in se vrnila v družbi treh tovarišic. Te sem istotako ujel in zaprl, in tako je šlo dalje ves popoldan, da sem končno štel osemnajst jetnic. Torej je ona italijanka sporočila sladko novico vsaj osemnajstim čebelam...

Pri takih poskusih boste opazili, da tovarišice, ki se ravnaajo po geslu „slepe sreče“, ne leté vselej skupaj, ampak da priletávajo posamezne v presledkih več sekund... Ali leté čebele proti zakladu, ki ga je odkrila prva čebela, kratkomalo po sledi prve ali jih ona morda tja odpošilja, dajoč jim navodilo in popis kraja, kjer morejo nato same zaklad najti? — Poskusil sem, da to doženem; sicer nisem dosegel povsem točnih izsledkov, vendar bi se dala doseči bolj zanesljiva gotovost, če bi se poskusi bolje zasnovali in če bi bile okoliščine prikladnejše.

Moja letoviška delavnica se nahaja v prvem nadstropju nad dokaj visokim pritličjem. Kadar cvetó lipe in kostanji, se dvigajo čebele do višine prvega nadstropja, kar drugače ni njih navada. Več ko en teden, preden sem pričel opazovati, sem pustil na mizi ležati kos sata z odprtimi celicami; toda vonj medú ni privabil niti ene čebele k sebi. Nato vzamem iz steklenega panja, postavljenega blizu moje hiše, italijansko čebelo, ponesem jo v svojo delavnico, denem

jo na medeni sat in jo, ko se je gostila, zazname-
nujem.

Čim se je nasitila, odleti in se vrne v svoj ste-
kleni grad; jaz grem za njo in opazim, kako se med
množico žurno kreta, kako pomalja glavo v prazno
celico, odlaga vanjo prineseni med in se zopet na pot
odpravlja. Prežal sem nanjo: ujamem jo, čim se po-
javi na bradi. — Dvajsetkrat zapored sem ta poskus
ponovil; vselej sem vzel drugo čebelo in vsakikrat
sem vrnivšo se zaprl, tako da druge niso mogle po
njenem sledu leteti. Da bi varneje ravnal, sem posta-
vil pri žrelcu prozorno škatlico, razdeljeno v dva
predelka. Kadar je zaznamenovana čebela s a m a izšla,
sem jo enostavno zaprl, kakor sem bil to storil s prvo;
nato sem hitel v delavnico čakati onih delavk, katerim
je utegnila ona svojo novico priobčiti. — Ako pa je
izšla v družbi ene ali dveh čebel, sem jo pridržal za-
prto v prvem predelku in jo tako ločil od njenih to-
varišic; spremljevalki pa sem obeležil z drugačno
barvo, jima dal prostost, zasledujoč ju z očmi. Če bi
si bile med seboj kaj priobčile, bodisi z glasom, bodisi
magnetično, ter si naznačile orientacijo, je jasno, da
bi bil moral nato v svoji delavnici najti izvestno šte-
vilo čebel, ki so se na omenjeni način na pot odpra-
vile. A priznati moram, da sem našel le eno, ki je
prišla na nastavljeni sat. Vpraša se, ali se je le-ta
ravnala po navodilih, ki jih je dobila v panju, ali pa
je bil zgolj slučaj? Moje opazovanje je bilo, kakor
že rečeno, nedostatno, ker mi okoliščine niso dopu-
ščale, da bi bil poskuse nadaljeval. Nato sem izpustil
čebele, ki so bile v škatlici priprte, in takoj je navalila
v mojo sobo šumeča množica, kateri so one na svoj
lastni način pokazale pot do zakladnice.

Po takih in sličnih poskusih, četudi nepopolnih, smemo upravičeno domnevati, da so čebele med seboj v duševnih odnošajih, ki izražajo več kakor samo „da“ ali „ne“. Treba si je le predočiti tisto ganljivo skladnost njih dela v panju, tisto presenetljivo razdelitev opravkov in redno izmenjavanje pri delu. Tako n. pr. sem često ugotovil, da so bile nabiralke, ki sem jih bil pri zjutranjem izletu označil, popoldne — razen če cvetje ni preveč medilo — zaposlene pri zibelkah, da so jih ogrevale in zračile; druge zopet sem našel med množico, visečo v tistih čudovitih verigah voskaric in klesaric. Tudi sem opazil, da so delavke skoz eden ali dva dni trajno donašale cvetni prah, naslednjega dne pa edino le nektar, ali pa narobe.

Še neki pojav naj omenim; tiče se delitve dela... Vsako jutro ob solnčnem vzhodu, ko se ob zori odposlane poizvedovalke vračajo, prejme probujajoča se družina prve novice od zunaj: „Danes cvetó lipe ob jarku“, ali: „Bela detelja se svetlika iznad trave ob poti“, ali: „Kadulja se že odpira na livadi; lilije in resede se poté od peloda.“ Le hitro! Zdaj se mora vse potrebno odrediti, delo nujno razdeliti! Pettisoč najkrepkejših poleti gor na lipe, tritisoč mlajših oživi medeno deteljo. Te-le so včeraj srkale nektar iz cvetnih čaš, danes naj njih jezički in žleze medene golše počivajo; zato pa naj nabirajo rdeči prah na resedi, one tam pa naj oberó rumene prašnike velikih lilij! Tudi to mora biti ločeno; nikdar ne bo ista čebela nabirala in mešala peloda različne barve ali različne vrste. Metodično prebiranje krasne vonjive moke po barvnih odtenkih in po izvoru je eno izmed najvažnejših opravil v panju.

Tako daje neki skriven duh povelja in kmalu prihajajo delavke na svetlo v dolgih pramenih; vsaka odleti naravnost po svojem poslu... „Zdi se“, pravi

francoski čebeloslovec de L a y e n s, „da so čebele natančno poučene o kraju, o medenosti in oddaljenosti vseh rastlin v okolišu svojega čebelnjaka. Če si zapomniš razne smeri, v katere nabiralke odletavajo, in če moreš podrobno opazovati bero na različnih rastlinah, boš doznal, da se delavke sorazmerno porazdelé po cvetkah — v razmerju števila rastlin iste vrste in njih medenega bogastva. Še več: vsak dan precejeno, kateri medeni sok je po vrednosti boljši, da bi ga nabirale. Kadar n. pr. spomladi, ko so vrbe odcvetle in še ni cvetk na travnikih, da čebele nimajo druge paše kakor po zgodnjih gozdnih cvetkah, jih lahko vidiš, kako marljivo obiskujejo vetrnice, jetrnike, košeničice in vijolice. Nekaj dni pozneje, ko vzcvete na poljih ogrščica in kapus, čebele skoraj docela prenehajo obiskovati gozdne cvetke, četudi se še bujno razcvitajo, le da se morejo vse posvetiti cvetju ogrščice in kapusa.³¹ Lahko se torej reče, da si zna čebelna družina prav tako smotreno urediti in razdeliti svoje delo zunaj v paši kakor opravke v notranjosti panju, vsikdar se ravnajoč po načelu delitve dela.“

Povzemimo zopet zgodovino našega panju in razgrnimo, kolikor je možno, vsaj eno gubo tistega visečega zastora, stkanega iz vencev čebel. V njih sredi družina že izkapiva tisti nenavadni znoj, ki je skoraj tako bel ko sneg in lažji ko ptičji puh. Zakaj vosek je ob svojem postanku dokaj drugačen, kakor ga sicer poznamo: brez madeža je, brez teže; dozdeva se, da je duša medú, kakor je med duša cvetlic. Pričarala ga je molitev zamaknjene množice, da postane pozneje v naših rokah vonjiva sveča na našem poslednjem žrtveniku, brez dvoma kot spomin na svoj izvor, v

³¹ To velja pač za Flandrsko pokrajino.

katerem tiči toliko nebesne jasnine, toliko vonja, toliko čistosti, toliko izkristaliziranega prostora...

Pri roju, ki pričinja svojo gradnjo, ni lahko zasledovati raznih stopenj izločevanja in uporabe voska. Vse se odigrava sredi množice v gneči, ki se vedno bolj zgošča, da doseže toploto, ki je za to znojenje ugodna. Ta posel pritiče najmlajšim čebelam. Huber, ki je te pojave z neverjetno potrpežljivostjo prvi proučeval, jim posveča več ko 250 zanimivih strani svoje knjige. Jaz, ki ne pišem strokovnjaškega dela, se hočem omejiti na to, da bom s prilično pomočjo njegovih temeljitih opazovanj poročal o tem, kar more vsak sam opazovati, če spravi roj v opazovalni panj.

Predvsem priznavam, da še ne vemo, po kakem kemičnem poteku se v zagonetnih telesih naših visečih čebel med izpreminja v vosek. Le to se more ugotoviti, da se po 18—24 urah čakanja pri tako visoki temperaturi, da bi človek mislil, kakor da tli v notranjosti panja žerjavica, pojavljajo bele, prosojne luske pri odprtinah štirih malih žlezic, ki se nahajajo na vsaki plati med zadkovimi obročki.

Čim obloži večina čebel, visečih na poveznjenem stožcu, svoje trebuške z resicami teh slonokoščениh lusk, opaziš, da se ena izmed njih, kakor bi jo bilo nekaj nenadno navdahnilo, naglo od množice odloči in zleze urno po mirno viseči kepi prav do slemena v kupoli. Tu se trdno oprime; sosede, ki jo pri kretanjah ovirajo, odriva z glavo v stran. Nato sname s kaveljci na zadnjih nogah in s čeljustmi eno izmed osmerih ploščic s svojega zadka, jo obrobi, poobla, raztegne, premesi s slino, zviije in zopet razgrne, zgnete in zopet razblini. Ko se ji zdi, da ima pregnetena snov pravo obliko in potrebno čvrstost, jo pri-

lepi na vrhu svoda. S tem je položen temeljni kamen, ali bolje, sklepni kamen novega domovja; zakaj tu gre za narobe-palačo, ki raste z viška navzdol, namesto od tal navzgor kakor človeška zgradba.

Ko je to opravljeno, prileplja na ta v praznini viseči „sklepni kamen“ nadaljnje voščene drobce, ki si jih izdira izza svojih kitinastih obročkov. Končno da vsemu zadnjo polituro z jezičkom in s tipalnicami; nato se pa prav tako hitro, kakor je bila prišla, umakne in izgine med množico.

Takoj pride na nje mesto druga, da nadaljuje delo tam, kjer ga je bila prva ostavila, dodene svoj delež in popravi, kar se ji ne zdi v skladu z idealnim načrtom družine. Nato izgine na svoje mesto, za njo nastopi tretja, četrta, peta, zaporedoma se naglo čre-deč: nobena dela ne dokonča, toda vsaka doprinese svoj delež k enodušnemu skupnemu podjetju.

Kmalu visi izpod stropa kos voska, a še brez prave oblike. Ko se jim zazdi, da je zadosti čvrst in debel, se, evo, iz visečega grozda dvigne druga čebela, po vnanjosti dokaj različna od graditeljic, ki so bile pred njo na delu. Kdor vidi njeno odločno usmerjenost in pozornost sester, ki jo obkrožajo, bi utegnil misliti, da je to posebno odličen inženjer, ki naj zdajci v praznini odmeri prostor za prvo celico, od katere bodo matematično natančno zavisele vse druge. Vsekakor spada ta čebela v razred klesaric in rezbaric, ki same ne proizvajajo voska, ampak le obdelujejo gradivo, ki jim ga druge dobavljajo.

Ta torej izbere prostor za prvo celico: v voščeni grudi izdolbe jamico ter vosek, ki ga izgrebe iz dolbine, izteguje v robove, ki nastajajo ob dnu. Ko to dovrši, naglo zapusti svoj osnutek, kakor pač običavajo ustanoviteljice, in druga nestrpljiva delavka

stopi na nje mesto, da nadaljuje delo, ki ga nato tretja konča. Med tem obdelujejo druge čebele po isti metodi prekinitve in nadaljevanja dela ostalo površino vosčene stene na sprednji in zadnji plati. Dejal bi, da vlada v panju neki zakon, po katerem se delovne zasluge delé med vse, in da mora biti vsako delo skupno in brezimensko in baš radi tega bolj bratovsko.

Kmalu moremo nastajajoči sat razločevati. Izprva ima še lečasto obliko; zakaj male prizmatične cevke, ki ga sestavljajo, so neenako podaljšane in tem krajše, čim bolj so pomaknjene od središča proti robu. Zdaj je sat po obliki in debelini še podoben človeškemu jeziku, obstoječemu na obeh platéh iz šestrostraničnih celic, ki se s stranskimi ploskvami med seboj stikajo, z dnom pa se druga na drugo opirajo.

Čim so celice prvega sata zasnovane, pritrdijo graditeljice na strop drugi osnutek iz voska, nato tretjega in še četrtega. Ti osnutki se vrsté v enakomernih in točno preračunjenih razdaljah, tako da bodo čebele, čim bodo sati dobili svojo popolno debelino, imele vedno dovolj prostora, da se med vzporednimi stenami lahko kretajo.

V svojem načrtu si morajo torej v naprej določiti potrebno debelino vsakega sata — 22 do 23 milimetrov — istočasno pa tudi širino ulice med dvema satoma, ki mora znašati ok. 11 milimetrov, to je: zadoščati mora za dvojno višino čebele; zakaj one morejo med satjem le s hrbtom ob hrbtu mimo hoditi.

Sicer pa čebele niso nezmotljive in njih zanesljivost se ne zdi zgolj mehanična. V težkih razmerah napravijo včasih prav hude pogreške: zdaj puste med sati prevelik presledek, zdaj premajhnega. Temu nedostatku pozneje odpomorejo, kakor pač gre: da sat, ki je zgrajen preblizu drugega, poševno nadaljujejo

v stran, ali da v preveliko vrzel med dvema satoma vstavijo nepravilen vmesen satič. „Često se jim pripeti, da se zmotijo,“ piše Réaumur, „in prav to dejstvo očitno dokazuje, da čebele mislijo in zaključke delajo“.

Znano je, da grade čebele štiri vrste celic. Prvič: celice za matice ali matičnike, ki so izjemne oblike in nalikujejo želodom. Dalje: velike celice za valitev trotov in za vkladanje zalog, kadar je obilna bera; male celice kot zibelke za delavke ali kot shrambe za vsakdanjo zalogo piče; le-té zavzemajo v normalnem razmerju nekaj več kot osem desetin vse zgradbe v panju. Končno si zgrade še neko število prehodnih celic, da ž njimi brez nereda strnejo velike in male celice. Te poslednje so spričo svojega namena nepravilne, dočim so celice drugega in tretjega tipa tako natančno preračunjene, da je Réaumur takrat, ko so ustvarjali decimalni številčni sestav in so v prirodi iskali takega stalnega merila, ki naj bi se določilo kot normalna merska enota, predlagal v ta namen — čebelsko celico.

Vsaka celica je šesterokotna prizmatična cevka, stoječa na piramidalni osnovi. Vsak sat obstoji iz dveh plasti takih cevk, ki se z dnom dotikajo, in sicer tako, da služi vsak izmed treh rombov, ki sestavljajo piramidalno dno prednje celice, obenem za osnovo pri treh ozadnjih celicah.

V te prizmatične piskrce odkladajo čebele nabrani med. Da se ob času, ko zori, ven ne cedi, kar bi bilo neizogibno, če bi celice ležale res povsem vodoravno, kakor se to dozdeva, jih čebele malce nagnejo v strmecu 4—5 stopinj.

„Na ta način štedijo vosek“, pravi Réaumur, motreč celokupni sestav te čudovite zgradbe, „češ, da

izpolnijo s tako razmestitvijo celic vso ploskev sata brez vrzeli; s tem načinom gradnje pa obenem povečajo čvrstoto vse zgradbe. Vogel na dnu vsake celice, t. j. piramidasti vršiček dolbine, je obenem oporni obok v voglu, ki ga skupno tvorita dva roba šesterokotnika nasprotne celice... Vsi pogoji, potrebni za trdnost vsake posamezne celice, so izpolnjeni kakor po značilni obliki celic tako po načinu, kako so druga ob drugi nameščene.“

Sicer nisem mnenja, da se čebele ukvarjajo s takimi zamotanimi geometričnimi računi, a tudi ne mislim, da bi jih zgolj slučaj ali nuja razmer do tako presenetljivih zaključkov dovedla. Ose n. pr., ki grade prav kakor čebele šesterostranične celice, so morale rešiti isti problem, a so ga rešile na dokaj manj bistroumen način. Njih sat ima le enojno plast; zato nima skupne osnove kakor čebelni sat, kjer se z dnom stikata dve nasprotni plasti. Zato je osir manj čvrst in bolj nepravilen; njega graditev povzroča več izgube časa, snovi in prostora, tako da ose izgubé približno eno četrtno svojega truda in eno tretjino zaseženega prostora...

Po običajni teoriji čebele baje nimajo namena, graditi šesterostranične prizme s piramidastim dnom, temveč hočejo v vosku izgrebsti le okrogle jamice. Toda ker istočasno grebejo njih sosede in tiste čebele, ki delajo na nasprotni plati sata, se pojavlja kot nujna posledica, da nastajajo tam, kjer se jamice stikajo, šesterostranični liki. Isto se pojavlja pri kristalih, pri luskah nekaterih rib, pri milnih mehurčkih i. t. d. Isto se dogaja pri poskusu, ki ga priporoča Buffon.³²

³² George Buffon (izg. Büffong) (1707—1788), francoski prirodopisec, ki je spisal veliko delo o življenju živali v 24 zvezkih.

„Napolni“, pravi, „posodo z grahom ali s katerim drugim zrnjem valjaste oblike, vlij vanjo natančno toliko vode, kolikor je ima prostora med zrni, in jo dobro zapri! Pusti, da voda zavre, in vsa ta valjasta zrna dobé obliko šesterostraničnih stebričev. Jasno se tu vidi vzrok, ki je čisto mehničnega značaja: vsako zrno valjaste oblike ima, kadar nabrekne, težnjo, da se v svojem prostoru kar najbolj razširi; naravna posledica je, da dobé zrna radi medsebojnega pritiska šesterokotno obliko. Prav tako skuša vsaka čebela v danem ji prostoru zavzeti kar največ prostora in ker je čebelsko telo valjasto, je torej naravno, da so njih celice šesterostranične, pač iz istega razloga, ker se v zgradbi med seboj tiščé.“

Da bi se trdno prepričal, je-li šesterokotna gradnja celic zares vtisnjena v čebelskega duha, sem nekega dne iz sredine sata, in sicer na mestu, kjer so bile hkratu celice za zalego in celice polne medú, izrezal in odvezel okroglo ploščico v velikosti srebrnjaka (5 frankov). Nato sem ta kos točno skoz polovico debeline tam, kjer se stikajo piramidasta dna celic, prerezal in eno izmed teh polovic položil na okroglo kositrno ploščico istega obsega in dovolj močno, da bi je čebele ne mogle upogniti. Nato sem ta izrezek s ploščico vred zopet zateknil v sat na isto mesto, kjer sem ga bil izrezal. Ena plat sata je bila sedaj, ko je bila poškodba na njem popravljena, zopet normalna, v nasprotni plati pa je zevala velika luknja, ki je imela na dnu kositrno ploščico in je v njej manjkalo kakih trideset celic.

Čebele, izprva vse zmedene, so prihajale v množici gledat ta neverjetni prepad in ga raziskovat; več dni so se razburjale ter tuhtale, ne da bi bile kaj ukrenile. Ker pa sem jim vsak večer obilno kladel,

je napočil trenutek, da jim je zmanjkalo celic, kamor bi svoje zaloge odkladale. Verjetno je, da so dobile sedaj njih najboljše graditeljice, klesarice in voskarice nalog, da naj nekoristno odprtino v skupni priduredé. Tedaj se številni kolobar voskaric strne nad odprtino, da bi tako vzdrževal potrebno toploto. Druge čebele pa zlezejo v luknjo in prično na dnu kovinske ploščice pritrjati majhne kvačice iz voska, in sicer v enakih presledkih na okoli ob robovih sosednjih celic. Nato začno, izhajaje od tistih voščeni sponk, graditi tri ali štiri celice na gornjem polkrogu ploščice. Vsaka teh prehodnih celic je bila na vrhnji strani bolj ali manj nepravilna, tako da se je dobro prilegala pritikajoči se celici v satu, spodnja stran pa je tvorila na kositrni ploščici vselej tri natančno zasnovane kote; tako so nastajale pravilne črte, ki so nakazovale prvo polovico naslednje celice.

Po preteku 48 ur je bila že vsa kositrna ploščica pokrita z začetimi celicami, čeprav je moglo v tesni odprtini k večjemu po troje ali četvero čebel istočasno delati. Te celice so bile sicer manj pravilne kakor pri običajnem satu; zato je matica, ko jih je oblezla, pametno ravnala, da vanje ni položila jajčec; zakaj zarod, ki bi se tam izgodil, bi bil nebogljen. A vendar so bile vse te celice šesterostranične; na njih nisem opazil ne krive črte, ne zaokroženega kota. Čeprav so bili vsi pogoji, pod katerimi čebele navadno gradé, premenjeni, celic niso greble iz voščene plasti; tudi niso bile celice najprej valjaste in šele nato radi pritiska sosednjih celic šesterostranične. Tu ni bilo govora o medsebojnem odporu, ker so nastajala druga za drugo in so se njih osnove kazale na nekakšni „tabula rasa“³³ kakor črte na nepopisanem listu.

³³ „Čista deska“, na kateri je izbrisano, kar je bilo napisano.

Zdi se torej povsem zanesljivo, da šesterokotnost ni posledica mehničnega pritiska, nego da se nahaja zares v početnem načrtu, izkustvu, razsodnosti in volji čebel. Še drugo čudovito potezo njih bistroumnosti sem imel priliko opazovati: celice, ki so jih zgradile na ploščici, niso imele voščenega dna, ampak samo kovinsko. Inženjerke iz te delavske skupine so bržčas ugotovile, da bo kositer sam zadrževal tekočino, ne da bi bilo potrebno, ga še z voskom prevleči. Toda kmalu nato, ko so v te celice odložile nekaj kapljic medú, so menda opazile, da se je med ob dotiku s kovino kolikor toliko izpremenil. Zato so se naglo premislile in so vso kositrno ploskev prevlekle s prosojnim voščenim loščem.

Preden to razmotrivanje končamo, se pomudimo za malo časa pri vprašanju, na kak zagoneten način morejo čebele tako skladno graditi in kako si uredé delo, da gradé, ne da bi druga drugo videle, istočasno na obéh nasprotujočih si platéh sata. Poglej tak sat proti luči: na prosojnem vosku opaziš omrežje prizem s tako ostrimi robovi in ves sestav ostrih senčnatih črt v tako izraziti skladnosti, da moreš misliti, kakor da so v jeklo vrezane.

Ne vem, si li more kdo, ki ni nikoli pogledal v notranjost panja, zadostno predstavljati razpored in vnanjost satja. Vzemimo si običajni naš kmetiški panj, slamnato ali pleteno košnico, kjer so čebele povsem same sebi prepuščene. Ta košnica je od zgoraj navzdol predeljena v pet, šest, osem, včasih tudi deset strogo vzporednih voščenih plošč, ki so dokaj slične velikim režnjem kruha in se natančno prilegajo izbočeni obliki njenih sten. Med posameznimi sati je presledek v širini ok. 11 milimetrov, koder se čebele kretajo in zadržujejo. Ko prično tako ploščo pri vrhu košnice

graditi, je prvotna nje osnova še jako debela, pozneje pa to ploščo stanjšajo in raztegnejo. Ta stena popolnoma loči tistih 50—60 čebel, ki so zaposlene na prednji strani, od onih 50—60, ki istočasne gradé na zadnji plati; zato je nemogoče, da bi se obe skupini videli, razen če je njih očem dano, da vidiyo tudi skozi temna telesa. Pri vsem tem pa čebela na prednji strani nikoli ne izgrebe jamice niti ne prilepi drobca voska, ki ne bi natančno ustrezal izboklini na nasprotni plati sata. Isto velja za narobe delo.

Kako čebele to pogodijo? Kako to, da ne grebe ena pregloboko, a druga ne preplitvo? Kako, da se vsi koti rombov vedno tako čudovito med seboj skladajo? Kdo čebelam ukazuje, da naj tu prično in tam nehajo? Zopet se moramo zadovoljiti z odgovorom, ki ni odgovor: „To je ena izmed tajnosti panja“...

Pustimo končno te enolične plošče in geometrično puščobo celic! Glej, tu so šele pričeti sati, a tudi taki, ki so že pripravni za bivanje. Četudi se neskončno majhni drobcu pritikajo k neskončno majhnim in četudi naše oko, ki pravzaprav jako malo vidi, tja gleda, ne da bi kaj videlo, ta voščena gradnja ne zastaja ne podnevi ne ponoči, nego se z izredno naglico veča. Matica v svoji nestrpljivosti je že več ko enkrat oblezla vse stavbišče, ki se beli v temi. Čim so prve grede hrama izgotovljene, jih zasede v spremstvu svoje telesne straže, svojih svetovalk in strežnic; ne more se reči, ali jo one vodijo ali spremljajo, ali jo časté ali jo stražijo.

Ko dospe na mesto, ki ga smatra za prilično ali ki ji ga njene spremljevalke odkažejo, usloči hrbet, se nagne nazaj in vtakne konec dolgega vretenčastega zadka v eno izmed deviških celic. Medtem jo vse male glavice z velikimi očmi pozorno motré, jo

strastno zavzete obkrožajo, podpirajo ji noge, božajo ji krila in jo mrzlično otipavajo s tipalnicami, kakor bi jo izpodbujale, bodrile ali ji čestitale.

Mesto, kjer se matica kreta, se lahko ugotovi sredi tiste zvezdnate kokarde ali bolje: v tisti ovalni broši, v kateri je ona sama osrednji dragulj in ki povsem nalikuje tistim velikim brošam, kakršne so nosile naše stare mamice. Tudi v drugem oziru je ta prizor zanimiv: delavke se vedno čuvajo, da ne bi matici pokazale hrbta. Čim se ona h kaki skupini približa, se vse čebele tako uvrsté, da ji obračajo oči in tipalnice ter se ji navzad umikajo. Gotovo je to znak spoštovanja ali, bolje rečeno — znak skrbnosti, ki tudi sicer ni manj stalna in splošna, kakor se tu očitno kaže.

Vrnimo se k naši matici! Včasih jo pri rahlem krču, ki se očitno pojavlja, kadar leže jajčece, objame katera izmed hčerá s svojimi nožicami, da se dozdeva, kakor da ji s čelom ob čelu, z usti na ustih, nekaj šepeče. Matica pa se ne meni dosti za te malce pretirane pojave ljubezni in se ne da v poslu motiti, temveč živi vsa v svojem poklicu, ki je, kakor se zdi, zanjo bolj ljubezenska naslada kakor telesni napor. Po nekaj sekundah se mirno vzravna, se pomakne za korak dalje, se za četrto obrata okrene okoli sebe in, preden vtakne zadek v celico, še pomoli glavo v sosednjo celico, da se prepriča, je li tam vse v redu in da ne bi dvakrat v isto celico legla. Med tem pa planejo dve ali tri čebele v celico, ki jo je pravkar ostavila, da vidijo, je li delo opravljeno, in da posvete svojo skrb drobnemu belkastemu jajčecu in ga, če treba, prav položé.

Matica leže odslej neprestano jajčeca vseskoz do prvih jesenskih mrazov: leže jih, kadar jo tipajo, in spi — če res spi — kadar jajčeca leže. Odslej predstavlja tisto vse zavzemajočo moč bodočnosti, ki pre-

veva vse koticke te kraljevine. Korak za korakom gre za bednimi delavkami, ki se trudijo pri gradnji novih zibelk, ki jih zahteva njena izredna plodovitost. Tako je človek lahko priča tekmi dveh silnih nagonov, ki si jih sicer ne zna razložiti, ampak jih more le ugotoviti.

Dogodi se tudi, da dosežejo delavke neki prehit. Ker je treba skrbeti tudi za polne zaloge, da ne bo lakote v dneh pomanjkanja, se žurijo, da napolnijo z medom celice, ki so jih otele zahtevi pomnoževanja rodu. Toda glej: matica se primika bliže. Tedaj se morajo materialne dobrine umakniti ideji naraščaja in delavke morajo svoje neprilčno shranjene zaklade drugam preseliti.

Včasi prehité čebele matico za en cel sat. Takrat izgube izpred oči tiranijo prihodnosti, ki je same ne bodo nikoli doživele, in zgradé v naglici vrsto velikih trotovskih celic; gradnja le-téh je dokaj lažja in hitrejša. Ko dospe matica do tega jalovega pasa, izleže nejevoljna tu in tam kako jajcece, mimo drugih pa gre nebrižno dalje in, ko dospe na rob, zahteva novih celic za delavke. Čebele se pokoré in začno trotovske celice ožiti. Tedaj zopet nadaljuje matica svoj obhod, dokler ta plodovita in oboževana „nadloga“ ne prispe od skrajnjega roba nazaj k prvotnim že zaleženim celicam. Med tem se je v le-téh prvi zarod že izgubil: že leze iz zibelk in se iz temnega vališča razletava po cvetkah v okolici. Zdaj pridejo te mladice na vrsto, da se žrtvujejo za novi zarod, ki prihaja v zibelke na njih mesto.

In matica - kraljica, komu se ona pokorava? Hrani, ki se ji klade. Ona se ne preživlja sama; kakor dete jo pitajo delavke, ki jih njena plodovitost izčrpava. Ta hrana pa se ravna po obilnosti cvetja in

paše, ki jo čebele donajajo iz cvetnih čaš. — Tudi tu se kakor povsod na svetu en del kroga skriva v temo; tudi tu kakor povsod prihaja najvišje povelje od zunaj, od neke neznane sile, in čebele se, kakor tudi mi, podrejajo brezimenskemu gospodarju, ki kolo vrti; to pa istočasno mrtviči voljo, ki ga poganja.

Nedavno sem pokazal nekemu svojemu znancu na steklenem panju vrtenje tega kolesa, ki je tako jasno vidno kakor kolesje v stenski uri. Ko je videl tisto nebrojno gomezenje na satju, tisto zagonetno, blazno drhtenje strežnic ob zibelkah, tiste žive brvi in lestvice, ki jih tvorijo voskarice, tiste vse oplojujoče spirale matice, tisto raznolično in neprestano delavnost družine, tisto prihajanje in odhajanje, od vneme prožeto, in ko je nadalje videl, da je celó pokojišče mrtvih ločeno od bivališča živih, ki ne dopuščajo poleg sebe bolnikov ne mrličev, tedaj se je ta znanec nehal čuditi in si ni mogel kaj, da ne bi bil pogleda proč obrnil, in v očeh sem mu čital neko grozo in otožnost...

Ko delavke začutijo, da jim ne preti več opasna plovovitost matice, hite graditi celice za med; njih gradnja je dokaj bolj ekonomična, obseg pa večji. Videli smo tudi, da matica rajši polaga jajčeca v male celice in da take neprestano zahteva. Če pa takih ni, se v pričakovanju, da jih bodo še napravile, vda v to, da leže tudi v velike celice, kadar pride do njih na svojem obhodu.

Čebele, ki se rodé v velikih celicah, so moške, troti, dasi so jajčeca zanje navidezno povsem enaka tistim, iz katerih se izležejo delavke. Nasprotno temu je, če se delavka preobraža v matico. V tem primeru ni oblika ali obsežnost celice odločilna za to preobrazbo; zakaj če jajčece, položeno v veliko celico, prede-

neš nato v delavsko, se izleže trot, sicer bolj ali manj nebogljen, pa vendarle trot. (To mi je štiri- ali petkrat uspelo, da sem jajčece prenesel, kar se težko posreči, ker je jajčece zelo majhno in skrajnje občutljivo.) Matica mora tedaj pri polaganju jajčec imeti možnost, da pozna ali določi spol jajčeca, ki ga leže, ali da ga prilagodi celici, nad katero počene. Le redkokdaj se zmoti. Kako to naredi? Kako more pri desetisočih jajčec, ki jih hrani v obeh jajčnikih, ločiti moška in ženska in kako se le-tá po njeni volji propuščajo po skupnem jajcevodu?

Zopet stojimo pred novo uganko, in sicer pred eno izmed najbolj nedoumnih. Znano je, da deviška matica ni jalova, a da more leči le trotovska jajčeca. Šele ko se po svatovskem izletu oplemeni, leže po lastni izberi jajčeca ali delavk ali trotov. Od svatovskega poleta nadalje tja do svoje smrti je v posesti plodil, ki jih je izdrla svojemu nesrečnemu ljubimcu. Te semenske nitke, kojih število cenijo na petindvajset milijonov, hrani matica žive v posebni žlezi, ki leži pod jajčniki ob vhodu v skupni jajcevod. Domneva se, da tesna odprtina malih (delavskih) celic matico sili, da se na poseben način usloči in počene, kar izvaja na to „spermateko“ (semensko mošnjico) poseben pritisk. Posledica tega je, da se nitke izločajo in mimo polzeča jajčeca oplojajo. Tak pritisk pa se ne pojavlja pri velikih (trotovskih) celicah; zato se plodilna mošnjica sploh ne odpre. — Drugi pa nasprotno menijo, da ima matica mišice, ki semen-ski mešiček odpirajo in zapirajo, docela v oblasti, in res so te mišice jako številne, močne in zamotane. Ne morem odločiti, katera domneva je boljša; nočem pa tajiti, da se bolj nagibljem k drugi...

Mlade matice.

Zaprimo sedaj naš mladi panj, ki se v njem krogotek življenja iznova pričinja ter se širi in množi, da se končno zopet razdvoji, čim bo družina dosegla višek svoje moči in sreče! Odprimo pa zopet stari panj, da bomo videli, kaj se po odhodu roja v njem godi.

Vrvenje, značilno za odhod, se je poleglo; dve tretjini vse družine sta zapustili panj, ne z namenom, da bi se kedaj vrnili. Bedna naselbina je sedaj kakor truplo, ki je izgubilo kri: medla je, onemogla, malone mrtva. Vendar je ostalo tu še nekaj tisoč čebel, ki se, četudi klavrne, zopet lotevajo dela, nadomeščajo, kolikor možno, odsotne, brišejo sledove minulega rajanja, zapirajo zaloge, ki so bile za ropanje odprte, obletavajo cvetke in bedé nad zibelkami bodočnosti, v svesti si svoje naloge in zveste dolžnosti, ki jim jo povsem točno nalaga neka usodna moč.

Četudi se zdi njih sedanje stanje turobno, je vendar vse, kar oko vidi, polno dobrih nad. Kakor da bi gledalo v pravljčni grad, ki ima stene iz tisoč in tisoč skleničic z dušami še nerojenih bitij. Tu se nahajamo v hramu življenja, ki šele nastaja: povsod še počivajo mirijade nimf v dobro zaprtih zibelkah, v visokih skladanicah čudovitih šesterostraničnih celic. Te nimfe so bolj bele kakor mleko, nožice so jim še skrčene in glavice k prsim sklonjene; tako pričakujejo ure probujenja. Kdor jih tako motri v njih enoličnih grobnicah, nebrojnih in skoraj prosojnih, utegne reči, da vidi v njih osivele palčke, zatopljene v globoke misli, ali legije devic, zavutih v gube mrtvaškega prta, in položenih v šesterokotne prižme, ki jih je neki neizprosen graditelj kakor brezumno pomnožil.

Po teh navpičnih stenah, krijočih svet, ki nastaja, se preobrazuje, ki štiri- ali petkrat menja svoje halje ter v mraku tke svoje plenice, utriplje s krili in pleše nekaj stotin delavk, da vzdržujejo potrebno toploto. Imajo pa še drugo svrhu: njih rajanje kaže neko izredno metodično utripanje, ki ima očitno svoj posebni pomen. Mislím, da ga doslej še ni noben opazovalec razrešil.

Za nekaj dni se pokrovci teh mirijad žár — v močnem panju jih je šestdeset do osemdeset tisoč — odpró in pokaže se po dvoje velikih, resnih črnih oči, nad njimi tipalnice, ki že tipljejo naokoli, dočim čvrste čeljusti odprtino širijo. Takoj prihité rejnice in mladi čebelici pomagajo, da izleze iz tesne ječe, jo podpirajo, čedijo in snažijo ter ji s koncem jezička uslužno nudijo prvi med v novem življenju. Novorojenka, ki prihaja kakor z drugega sveta, je še omamljena, bleđična in opotekljiva. Videti je kakor slaboten starček, ki se je iz groba dvignil, ali kakor potnica, pokrita s puhastim prahom tiste ceste, ki drži v rojstvo. Sicer pa je od nog do glave popolnoma razvita in že ve neposredno vse, kar ji je treba vedeti. Slično kakor tisti otroci, ki jim je že ob rojstvu usojeno življenje brez igre in smeha, se tudi one napotijo k še zaprtim celicam ter prično tam s krili utripati in se v taktu gibati, da bi tudi one dajale gorkoto še dremajočim, nerojenim sestricam...

Napornejši opravki ostanejo mladici izprva še prihranjeni. Panj zapusti prvič šele osmi dan po rojstvu, da takrat opravi svoj prvi „čistilni“ izlet in da si svoje vzdušnice napolni z zrakom. Le-té se tako napnó, da nabrekne ves njen trup; odsihmal je kakor združena z vesoljnim prostorom. Nato se vrne domov in počaka še teden dni; tedaj prične v družbi starejših

sestric nabirati po cvetkah. Pri tem kaže prav posebno razigranost in vnemo. Jasno se vidi, da prevzema te mladice nekak strah — nje, ko so se rodile v temi in tesnobi — da se plašijo pred brezdnom azurja in pred neskončno samoto dnevne svetlobe; zato je njih tipajoča veselost pretkana še z bojaznijo. Postajajo na panjevi bradi, tam oklevajo, po dvajsetkrat odletavajo in zopet priletavajo. V zraku se zibljejo, z glavico dosledno obrnjene proti rodnemu domu, v velikih krogih se dvigajo v višino, a bliskoma padajo, kakor da jih domotožje vleče k tlam. Trinajsttisoč njih oči vprašuje, odseva, zrcali in obenem zapamtuje v okolici drevesa, vodomet, ograjo, živo mejo, strehe in okna dotlej, da se jim zračna proga, po kateri se bodo domov vračale, tako nezmotno vtisne v spomin, kakor da je z jeklenim črtalom zarisana v zrak.

Evo nove tajnosti! — Kako torej najdejo čebele svoje domovanje, ki ga često ne morejo videti, ker je med drevjem skrito in čigar žrelce, kjer naj pristajajo, je vsekakor le majčkена točka v brezkrainem prostoru? Četudi jih zaprte v škatlici odneseš dva do tri kilometre od čebelnjaka, se prav redko pripeti, da bi zgrešile pot nazaj.

Ali morda vidijo panj skozi vmes stoječe zapreke? Ali se orientirajo s pomočjo znakov? Ali imajo morda tisti izredni, a še malo poznani čut, ki ga pripisujemo nekaterim višjim živalim, n. pr. lastovicam in golobom, in se zove „čut smeri“ („le sens de la direction“)? Nasprotno! Več ko enkrat sem se prepričal, da se prav nič ne menijo ne za obliko ne za barvo panja. Zdi se, da se ravnaajo bolj po splošnem položaju kraja, kjer stoji njih dom, po legi brade in žrelca. A tudi to je brez pomena; zakaj če v času, ko so odletele na pašo, pročelje domovanja docela premenimo, priletavajo čebele iz daljine obzorja prav

tako naravnost k panju in ne kažejo nikakega oklevanja razen v trenutku, ko se spuščajo na nepoznani prag. Dozdeva se, da način njih orientacije — kolikor nam naše izkušnje dopuščajo o tem sklepati — temelji na nekakem sosledju znakov, ki si jih izredno natančno in zanesljivo pomnijo. Ni panj, ki ga zopet spoznajo, temveč njegov položaj, ki ga zavzema med predmeti bližnje okolice. In ta smisel za kraj je čudovit, matematično točen in globoko vtisnjen v njih zavest. Panj je skozi pet mesecev prezimoval v temnem zakotju in ko smo ga zopet dejali na njegov pravi prostor, četudi malo bolj na desno ali na levo kakor lani, so vse čebele na povratku s prvega nabitnega izleta v premočrtnem poletu priletavale točno na mesto, ki ga je zavzemal panj prejšnje leto; le tipaje so končno našle premeščeni vhod...

Vrnimo se k panju, ki se zopet oživlja in obljuduje, kjer se zibelke druga za drugo odpirajo, kjer se začena celó snov zgradbe gibati. Toda ta družina še nima matice. Ob robu središčnega satja štrli sredi nad hrapavo gladino navadnih celic sedem do osem bizarnih likov, ki bi jih kdo primerjal s protuberancami in kolobarji, ki dajejo fotografskim slikam meseca tako nenavadno lice. To je skupina piskrcev iz grbavega voska, podobnih zaprtim želodom, ki zavzemajo prostor treh ali štirih delavskih celic. Navadno so strnjeni na istem prostoru in mnogobrojna straža, izredno nemirna in pozorna, čuva ta oddelek, nad katerim plove tajnosten čar. To je mesto, kjer se porajajo matice. V vsak stolpek je bilo — pred odletom roja — izleženo jajčece, docela enako tistim, iz katerih se godé delavke. To jajčece je tja izlegla ali matica sama ali pa, kar je verjetnejše, so ga položile

rejnice, ki so ga tja prenesle iz katere izmed sosednjih delavskih zibelk.³⁴

Tri dni pozneje se iz jajčeca izvije majhna žerka, ki jo pitajo s posebno, kar najobilnejšo hrano... Ta žerka spričo skrbne nege izjemno uspeva; telo se ji razvija tako, da bi čebelo, ki se iz nje rodi, prisojali neki povsem drugačni vrsti žuželk.

Matica je to, ki bo živela štiri do pet let namesto šest do sedem tednov. Nje zadek bo dvakrat daljši, barve bo bolj zlate in svetlejše, nje želo bo zakrivljeno, ne bo imela več ko osem do devettisoč mrežastih oči namesto dvanajst do trinajsttisoč. Možgani ji bodo bolj stisnjeni, jajčniki pa ji bodo izredno razviti in imela bo poseben organ, semenski mešiček, ki jo dela takorekoč za dvospolno. Ne bo pa imela priprav, potrebnih za delovno življenje: ne žlezic za izločevanje voska, ne ščetic, ne koškov za nabiranje peloda; sploh ne bo imela nobene lastnosti in nobene navade, ki jih smatramo za čebelam lastne. Ne bo občutila koprnenja po solncu ne po zračnem prostoru; umrla bo, ne da bi prej posetila kak cvet. Življenje ji bo potekalo v temi in vrvenju družine, v neutrudni skrbi za pomnoževanje rodú. Zato pa bo ona edina občutila nepokoj ljubezni. Kdo ve, bo li imela v življenju dvakrat priliko, da vidi solnčno luč. Zakaj rojenje ni neizbežno potrebno. Morda se bo s svojimi krili samo enkrat dvignila v zrak, in to takrat, kadar bo veljalo, da se sreča s svojim ljubljencem...

Minil je teden dni, odkar je odletela stara matica. Kraljevske nimfe, ki še spe v zibelkah, niso vse iste starosti, zakaj čebelam je do tega, da se poródi matice vrsté drug za drugim v presledkih, kakor so se

³⁴ Naši čebelarji še niso opazili, da bi delavke prenašale jajčeca.

čebele namenile, da odpošljejo iz panja še drugi, tretji ali celo četrti roj.

Že nekaj ur polagoma tanjšajo stene najgodnejšega matičnika. Zdajci pokaže mlada matica, ki je okroglo vzbočeni pokrovec istočasno od znotraj glodala, drobno glavico, se pomakne napol venkaj in končno zleze s pomočjo strežnic na prosto; le-te pritekajo, jo ščetkajo, snažijo in božajo. Kakor delavke, ki se pravkar izležejo, je tudi matica bleda in omahljiva, toda ne mine deset minut, že stoji trdno na svojih nogah; takoj prične nemirno begati po voščenem mirju, ker že čuti, da ni več sama, da se nekje skriva njena tekmovalka, da si mora svoje kraljestvo šele pridobiti. Tu pa, glej, poseže vmes neka višja modrost s čudovitimi odredbami nagona, „duha panjú“ ali „občestva družine“.

Če moreš z očmi motriti ves potek dogodkov v steklenem panju, te najbolj preseneča, da ne opaziš niti najmanjšega oklevanja niti najmanjše nesloge, nikjer sledu o sporu in prepiru. Neka vnaprej zagotovljena enodušnost vlada povsod; to je vzduh čebelske države, in zdi se, da vsaka čebela naprej ve, kaj bodo vse druge mislile. Vendar je ta trenutek zanje najvažnejši, to je pravcati „življenski trenutek“ vse družine. Izbirati jim je med tremi ali štirimi možnostmi, ki imajo dalekosežne posledice, a utegnejo radi malenkosti postati usodne. Dolžnost, da pomnože svoj rod, morajo spraviti v sklad s skrbjo, da ohranijo njega deblo in poganjke. Včasih se zmotijo ter odpošljejo zapored tri do štiri roje, ki materin dom docela izčrpajo. Preslabotne so, da bi se dovolj hitro opomogle, preseneti jih hladna zima, da grede že, ko pritisne prvi mraz, po zlu. Tako postanejo žrtve „rojilne vročice“, ki je kakor vsaka vročica neka vrsta prehude življenske reakcije, ki gre preko cilja, završi krog ter se konča s smrtjo.

Zdi se, da ni nobeden teh ukrepov, ki jih utegnejo storiti, vnaprej zasnovan, in človek, če ostane samo opazovalec, ne more vnaprej vedeti, za katero rešitev se bodo odločile. Da pa to odločitev vsekdar premišljajo, izhaja že iz tega, da more človek nanjo vplivati; more jo celo sam po svoje urediti s tem, da nekatere okoliščine preoblikuje, n. pr.: da skrči ali poveča prostor v panju s tem, da satje, polno medú, nadomesti s praznim sati, ki so opremljeni le z delavskimi celicami.

Ne gre jim torej za to, bodo li takoj še drugi ali tretji roj odpremile, temveč za to, da se v polnem soglasju takoj pobrinejo za vse, da bi mogle drugi roj odposlati kake tri ali štiri dni po rojstvu prve matice, tretjega pa tri dni pozneje, ko je odšla mlada matica na čelu družca. Ne more se tajiti, da tiči v tem postopku cel sestav, cela kombinacija predvidevnosti, ki se nanaša na dokaj dolgo dobo, zlasti če jo primerjamo s kratkostjo njihovega življenja.

Poskrbeti jim je treba za nego mladih matic, ki snivajo še v voščenih kletkah.

Vzemimo, da smatrajo čebele za pametnejše, da ne odpošljejo družca iz panja. Še sedaj jim ostane dvojna možnost: Ali naj dopusté matici prvorojenki — ki smo jo pravkar videli, kako se je izlegla — da uniči svoje sovražne sestre, ali naj rajši počakajo, da izvrši matica tisto opasno ceremonijo „svatovskega izleta“, od katerega poteka utegne zaviseti vsa usoda družine? ...

Recimo, da so sklenile odpovedati se rojenju, in da se hočejo spustiti v nevarnosti „svatovskega izleta“. Kadar se naša mlada matica, gnana od svoje slé, približa okolišu vélikih zibelk, t. j. matičnih celic, se ji straže spoštljivo umaknejo. Vsa prevzeta od divje ljubosumnosti plane nad prvo celico, ki nanjo

nameri, in se s krempeljci in čeljustmi trudi, da bi vosek predrila. Če ji to uspe, nasilno raztrga zapredek, ki odeva notranjost celice, in razgali spečo princesinjo. Če se ji zdi že dovolj godna, se s trupom zaobrne, porine svoje želo v odprtino in ga strastno zasadi v jetnico, da bodljajem strupenega orožja kmalu podleže. Tedaj se matica umiri: zadovoljí jo smrt, ki stavi sovraštvu vseh bitij neki čudovit mejnik. Potolačena skrije želo in takoj navali na drugo celico. Tudi to siloma odpre, a jo pusti na miru, če najde v njej le ličinko ali nerazvito čebelo. Gre dalje in vsa zasopljena in onemogla ne neha prej, da ji krempeljci in zobje onemogli zdrkavajo po voščenihi stenah, ne da bi mogli kaj škode napraviti.

Čebele krog nje gledajo to besno početje, ne da bi se udeleževale; celó razmikajo se ji, da ji naredé prosto pot. Toda čim je katera celica udrta in razdejana, prihite zraven, izvlečejo mrliča, še živo žerko ali ranjeno nimfo, venkaj in odnesó iz panja. Nato planejo hlastno nad dragoceno mezgo, ki je ostala na dnu matičine celice. In končno, ko si je matica svojo jezo do onemoglosti utešila, izvrše one same pokolj nedolžne dece in matičin zarod izgine z vališčem vred s površja.

To je razen trotovskega klanja, ki pa je bolj opravičljivo, najgroznejša ura v panju, edina ura, ko delavke dopuščajo, da gospodarita v njih hramu nesloga in smrt. In kakor se v prirodi često dogaja, tako se tudi tu: bitja, ki so od ljubezni oblagodarjena, širijo okoli sebe zlo in povzročajo nasilno smrt.

Včasih se dogodi — a prav redko, ker čebele same za to vnaprej skrbé — da se dve matici hkratu izležeta. Jedva sta izlezli, se že prične dvoboj na življenje in smrt. H u b e r,³⁵ ki je tak spopad opazoval,

³⁵ Gl. str. 5.

je prvi opozoril na nenavaden pojav: Vsakikrat, ko si obe devici v svojih kitinastih oklepih tako nasproti stojita, da bi se, če svoji želi iztegneta, lahko druga drugo prebodli, tedaj poseže kakor v Iliadi³⁶ neki bog ali neka boginja vmes — morda bog ali boginja čebelskega rodú — in obe boriteljici, prevzeti od strahu, se popustita in omamljeni odmikata, nakar se zopet zaprašita druga v drugo, a se zopet izbegavata, kakor bi se bali, da ne bi dvojna smrt spravila bodočnosti njih rodu v nevarnost. To se še ponavlja dotlej, da se eni posreči, da svojo tekmovalko pri kaki neprevidni ali nespretni kretnji zasači in jo brez lastne nevarnosti umori; zakaj zakon čebelskega rodú zahteva samo eno žrtev.

Ko je mlada vladarica zibelke razdrla ali svojo teknico usmrtila, šele tedaj jo družina pripozna. Sedaj ji, če hoče res vladati in uživati spoštovanje, kakršno so delavke izkazovale njeni materi, ne preostane nič drugega, kakor da izvrši še svatbeni polet. Zakaj dokler je še neplemenjena, se čebele ne zmenijo dosti zanjo in ji izkazujejo le malo časti. Včasih pa je nje zgodba manj preprosta in delavke se le redkokedaj odrekó želji, da bi še vdrugič rojile.

V tem primeru, kakor v prejšnjem, žene matico ista sla, da se približa matičnim celicam, toda namesto da bi tu našla vdano uslužnost in pobudo, zadene ob mnogobrojno sovražno ji stražo, ki ji zapre pot. Razdražena si hoče dostop izsiliti, toda kamor se obrne, povsod jo zajamejo stražarice, ki čuvajo speče princesinje. Ona nikakor ne odneha, iznova poskuša prodreti, toda vedno osorneje jo zavračajo in gnjavijo; končno se zavé, da predočujejo te male neizprosne

³⁶ Iliada, starogrška Homerova epopeja, v kateri se opevajo boji Grkov s Trojanci.

delavke zakon, kateremu se mora zakon, ki njo navdaja, umakniti.

Matica končno odstopi. V neutešeni besnosti se šeta od sata do sata ter ubira bojni krik ali grozečo žalostinko, ki jo pozna vsak čebelar in ki spominja na glas srebrne trobente iz daljave. Ta krik je v svoji togotni pridušenosti tako glasen, da se more zlasti zvečer slišati na tri do štiri metre daleč skozi dvojno steno trdno zadelanega panja.

To matičino „petje“ učinkuje na delavke kakor čarilo. Navda jih z nekim strahom ali s spoštovanjem polno togotostjo in če se ta klic začuje pri zastraženih celicah, se stražarice, ki matico obkrožajo, nenadoma zamaknejo, povesijo glavice ter nepremično čakajo, da „petje“ izzveni...

Dva do tri, včasih tudi po pet dni blodi togotno ihteča matica po panju ter izzivlje zastražene tekmice na boj. Medtem so se le-té izgodile in tudi nje prevzame želja po svetlobi. Že so pričele glodati pokrovce svojih zibelk. Velika nevarnost preti družini. Toda panjev duh, ki je to naredbo izdal, je vnaprej videl vse posledice; stražarice so dobro poučene in vedó ob vsaki uri, kaj jim je storiti, da odvrnejo presenečenja protivnega matičnega instinkta in da privedejo obe nasprotni sili do cilja. Čebele dobro vedó, da bi mlade matice, čim prilezejo iz celic, zapadle oblasti starejše, ki je že nepremagljiva, in bi jih drugo za drugo pomorila. Kakor torej katera teh še zazidanih matic dolbe znotraj na vratih svojega stolpiča na vzvèn, tako polagajo one od zunaj nove plasti voska na pokrovce. Nestrpljiva jetnica se s svojim delom zama trudi, ker ne slutí, da gloda začarano pregrado, ki zunaj raste, dočim se znotraj ruši. Obenem začuje izzivalni klic svoje rivalke; ker že pozna svojo namembo in svojo dolžnost, še preden je pogledala v

življenje in še preden spozna ustroj panja, se protivnici junaško odzivlje iz globine svoje ječe. Toda ker mora njen klic prodirati skozi voščene stene, je dokaj drugačen, pridušen in zamolkel. Ko čebelar pod večer, ko se polega hrum po poljanah in vzhaja tišina zvezd, pri domovih svojih čudapolnih družin prisluškuje, tedaj čuje in umeva, kako se razgovarja matica, ki po satju blodi, z deviškimi kraljičinami, ki še v zibelkah čumé.

Mladim maticam ta podaljšani zapor dobro dé; kajti ko zapuste svoje temnice, so močnejše in krepkejše, povsem godne za izlet. To čakanje pa je ojačilo tudi svobodno matico, ki je sedaj sposobna kljubovati nevarnostim rojenja. Tedaj ostavi svoje domovanje drugi roj ali družec, s prvorojeno matico na čelu. Takoj po nje odhodu oprosté delavke, ki so ostale v panju, eno izmed jetnic. Le-tá takoj prične z istimi morilskimi poskusi in daje od sebe iste togotne krike kakor prednjica, dokler ne zapusti panja tri dni pozneje, na čelu tretjega roja. Tako gre, če je zavladala v družini „rojilna vročica“, po vrsti dalje, dokler materni panj popolnoma ne opeša...

Tako izredno pomnoževanje moremo opazovati zlasti po hudih zimah, kakor da bi se čebele, ki so vedno v dotiku s tajno voljo prirode, zavedale nevarnosti, ki preti njih rodu. Ob normalnem vremenu pa je ta „vročica“ zlasti pri močnih in dobro gojenih družinah prav redek pojav. Večina njih roji le po enkrat, nekatere pa sploh ne.

Čebele navadno že po drugem roju opuste, da bi se nadalje delile, bodisi ker opažajo, da je panj prekomerno oslabeled, bodisi da jim neugodno vreme nalaga več previdnosti. Takrat tretji matici dopuste, da jetnice pomori. Nato se prične zopet normalno življe-

nje in delo se organizira s tem večjo vnemo, ker so skoraj vse delavke jako mlade in ker se je panj tako osiromašil in razljudil, da je treba velike vrzeli v njem še pred zimo izpolniti.

Odhod drugega in tretjega roja se vrši povsem slično kakor prvega, saj so vse okolnosti slične, le da je v teh porojih manj čebel, da je družina manj previdna, da nima izvidnic in da leti mlada matica, deviška, čista in lahka, dokaj dalje od panja in odvede po prvem odpočitku svoje vršelo v večjo daljavo. K temu pride še to, da je druga ali tretja izselitev dokaj drznejša od prve in da je usoda teh blodečih družin jako negotova. Na čelu jim je še neoplemenjena matica kot zastava njih bodočnosti, vsa njih usoda zavisi od svatovskega poleta, ki naj se šele izvrši. Naj prileti mimo ptica, pade naj nekaj kapljic dežja, pride naj mrzel pih, zadosti je le ena zabloda matice in poguba roja je neizogibna.

Čebele se tega dobro zavedajo in najsi so našle in vzljubile novo zatočišče in najsi so že pričele delati, često vse to ostavijo, samo da pospremijo mlado vladarico na pot, kjer si upa najti ljubimca; ne pusté je iz oči, s tisoč vdanimi krili jo krijejo in ščitijo, pripravljene, da z njo vred poginejo, če jih ljubavni polet tako daleč od novega domovanja zanese, da pot, ki vodi tjakaj in se mu še niso privadile, v njihovem spominu še omahuje in se končno v nič razgubi.

Toda zakon bodočnosti je tako silen, da nobena čebela spričo te negotovosti in smrtne nevarnosti ne okleva. V drugem in tretjem roju vlada ista navdušenost kakor v prvem. Čim se je materni panj za usodni polet odločil, najde vsaka nevarna mlada matica trop delavk, ki hočejo ob njej poskusiti svojo srečo in jo

spremljati na usodnem potu, kjer morejo veliko izgubiti, a ničesar pridobiti razen nade, da zadosté svojemu nagonu. Kdo jim da tako odločnost, kakršne mi nikoli nimamo, da s preteklostjo obračunajo kakor s kakim sovražnikom? Kdo izbere iz množice tiste, ki morajo oditi, in kdo označi tiste, ki naj ostanejo? To ni ta ali oni starostni razred, ki naj odide ali ostane, ne: tu najmlajše, tam najstarejše! Okoli vsake matice, ki odhaja, ne da bi se kedaj vrnila, se zgrinjajo postarne čebele kakor tudi take mlade delavke, ki se drznejo v vrtoglavem vrtincu prvikrat poleteti pod azurno nebo...

Ne bomo dalje zasledovali doživljajev teh rojev; preštevilni so in često jako zamotani. Včasih se dva roja pomešata, drugikrat se v zmedi pri odhodu dvoje ali troje zaprtih matic reši kljub budnosti stražaric in se pridruži kepi, ki se oblikuje. Včasih se tudi dogodi, da se mlada matica, obkrožena od trotov, med rojilnim izletom oplemeni; tedaj potegne vso svojo družbo za seboj v izredno višavo ali daljavo. V čebelarški praksi denejo take poroje zopet v prvotni matični panj. Tedaj se matici zopet skupaj v panju znajdeta in pričneta borbo, delavke se razvrste ob borišču, in ko močnejša zmaga, odstranijo, ker sovražijo nered in si želé dela, mrličje iz panja, preprečijo vsako nadaljnje nasilje, pozabijo na vse, kar se je dogodilo: zopet se pričenjajo vzpenjati po satju in letati po tihi poti k cvetkam, ki jih že pričakujejo.

Povzemimo še vso zgodbo matice, kjer smo jo bili prekinili, zgodbo tiste matice, ki so ji čebele dovolile, da sme svoje sestrice še v zibelkah pomoriti. Včasih te moritve sicer ne dopusté, četudi navidezno ni-

majo namena še drugi roj odposlati. Včasih pa to moritev odobré, zakaj politični duh v panjih istega uljnjaka je prav tako različen kakor pri človeških narodih iste zemljine. Vsekakor ravnajo lahkomišlno, če tako moritev dopusté; zakaj če jim matica na svatovskem poletu pogine ali zablodi, nimajo nikogar, da bi jo nadomestil, delavske žerke pa so že prestare, kakor da bi se še mogle preobraziti v matice.

Toda — zagrešile so neumnost in našo prvorojenko prizna zdaj ljudska volja za edino vladarico; ona pa je še devica. Da postane svoji materi enakovredna, mora v teku prvih dvajsetih dni³⁷ po rojstvu dobiti moža — trota. Če se sreča ž njim iz kateregakoli vzroka pozneje, ostane nepreklicno — devica. A tudi kot devica ni povsem jalova. Tu zademo ob tisto veliko anomalijo, ki jo nazivljemo jalorodnost, ki je morda posebna prirodna previdnost ali čudovita samovoljnost. Lastna je nekaterim žuželkam, n. pr. listnim ušicam, mešičkarjem iz vrste lusko-krilcev, šiškaričam iz vrste kožekrilcev i. t. d.

Matica-devica je torej sposobna, da leže jajčeca kakor oplemenjena, toda iz teh jajčec, najsi jih položi v vélike ali male celice, se izležejo samo — trotje. Ker pa trotje nikoli ne delajo, temveč živé vedno le od truda delavk — saj si ne gredó sami iskat medú niti sploh niso zmožni skrbeti za svoj obstanek — je naravno, da nastopi nekaj tednov po smrti zadnjih izčrpanih delavk splošna beda in popoln razkroj družine. Naselbina tako pogine...

³⁷ Oplemenitev se more izvršiti še tekom prvih šestih tednov.

Svatbeni polet.

Zdaj poglejmo, na kak način se vrši oplemenitev matice. Tudi tu uporablja priroda izredna sredstva, da pospeši spojitev samcev in samic, ki so izšli iz različnih panjev. Nenavaden je ta zakon, ki ga je priroda izdala neprisiljena; morda je to neka samovoljnost ali osnovna nesmotrenost, ki jo je treba z najčudovitejšimi močmi njene aktivnosti popraviti...

Deviška matica živi v gneči svoje družine v panju. Obkroža jo na stotine trotov, dobro rejenih, vedno pijanih od medú. Edini razlog za njih obstanek je, da izvrše ljubavni spoj z matico. Toda kljub neprestanemu stiku dveh nemirnih spolov, ki bi povsod drugje premagala vse zapreke, se oplemenitev ne izvrši nikdar v panju in še nikoli ni uspelo, da bi se ujeta matica oplodila. Ljubimci se krog nje sučejo, a je ne poznajo, dokler biva sredi med njimi. Iščejo jo v zračnem prostoru, v najbolj skritih globelih horizonta, ne da bi slutili, da so z njo še na istem satu spali in se pri hrupnem odhodu morda vanjo zaletavali. Dejal bi, da jo njih krasne oči, ki pokrivajo vso njih glavo kakor svetla čelada, spoznajo in zahočejo šele tedaj, ko plove po azurju. Vsak dan od enajste do tretje ure, ko je solnce na višku, se požene trop teh perjanikov iskat kraljevske ljubice, ki je teže dostopna kakor kraljična v stari bajki. Okrog nje kroži dvajset do trideset družb, ki so priletele iz vseh panjev v okolici, da ji dajejo svatovsko spremstvo od več ko desettisoč snubcev. Izmed njih bo le eden izbran za tisti edini ljubezenski objem, ki traja le eno minuto in ki ga v istem času zaroči s srečo in s smrtjo. Vsi drugi zapečniki bodo kot nepotrebni brneli okoli tesno objetega

para in bodo kmalu poginili, ne da bi še kedaj doživeli tak usodepolni dogodek.

Ta presenetljiva in brezumna razsipnost prirode ni pretirana. V močnejših panjih se nahaja štiri- do petsto trotov, v izprijenih ali oslabelih pa jih je včasih štiri- do pettisoč; zakaj čim bolj se panj nagiblje k poginu, tem več trotov poraja. Lahko se reče, da čebelnjak, sestojč iz desetih družin, pošlje v danem trenutku povprečno kakih desettisoč trotov v ozračje; od teh jih bo imelo kvečjemu deset do petnajst srečo, da izvrše edini čin, za katerega so rojeni.

Doma pa izčrpavajo troti sladke zaklade; neutrudno delo petih ali šestih delavk jedva zadostuje, da redi požrešno in prešerno lenobo enega takega zavedavca, ki mu le usta neprestano delajo. Priroda je pač vselej radodarna, kadar gre za opravke ali ugodnosti ljubezni, skopari pa pri delovnih organih in orodju. Posebno stroga je proti vsemu, kar zovejo ljudje krepost; nasprotno pa ne štedi ne draguljev ne milosti, ki jih trosi na pot zaljubljenca, četudi povsem neznatnim. Na vse strani kliče: „Družite in množite se! Ni drugega zakona od ljubezni!“. S pritajenim glasom pa dostavlja: „In potem se vzdržujte sami dalje, kakor veste in znate! To ni več moja briga.“

Povsod nahajamo tako moralo, povsem različno od naše. Le poglejmo pri teh malih bitjih njeno nepravilno štedljivost in nesmiselno razkošnost. Resna, vestna delavka mora od rojstva do smrti daleko letati tja v najgostejšo goščavo, obletavati mora množico skritih cvetk; v labirintu nektarskih zakladnic, v tajnih rovih cvetišč mora iskati medu in peloda. Kljub temu so njene oči in vohalni čuti okrnjeni v primeri s trotovskimi. Trotje pa bi smeli biti skoraj slepi in brez voha, ne da bi radi tega trpeli. Nimajo nikakega

posla, ni jim treba iskati plena; čebele jim donajajo hrano že pripravljeno, življenje jim poteka v večni pojedini medu, ki ga srebljejo kar na satju samem. Toda ker so izvrševalci ljubezni, se najobilnejše žrtve, dasi nekoristne, sipljejo s polnimi rokami v brezdno bodočnosti. Le enemu izmed tisoč bo usojeno enkrat v življenju odkriti v zračni sinjini deviško matico; eden izmed tisoč bo smel v širnem ozračju za trenutek slediti samico, ki sploh ne mara ubežati. To vse zadostuje, da je priroda vsakemu teh tisoč ljubimcev, izmed katerih jih bo po smrtonosni svatbi enega edinega 999 poginilo, dala po trinajsttisoč oči na vsako stran glave, dočim jih imajo delavke le po šesttisoč...

Mislím, da jih je prav malo, ki so prozrli v tajnost matične svatbe, pač ker se vrši v brezmejnosti, v bleščeči nebesni sinjini. Opazovati pa moremo, kako se nevesta pri svojem odhodu obotavlja in kako se kot poročenska s svatovanja vrača.

Dasi je nestrpljiva, vendar čaka svojega dne in svoje ure v senci hrama, da se čudovito jutro razlije po svatovskem ozračju. Všeč ji je trenutek, ko še malce rose moči listje in cvetje, ko še zadnji hlad ginočega jutra kljubuje dnevnemu žaru kakor gola devica objemu zagovednega vojnika. Tedaj se pojavi na pragu sredi med delavkami. Te je ne opazijo, ker se brigajo za svoje posle, seveda če jim je ostavila sestrice v panju. Vse zbegane pa jo obkrožajo, če v panju ni nadomestila zanjo. Matica se požene najprej navzad ter se spusti dva- ali trikrat na brado pred žrelcem; šele, ko si je v svoj spomin vtisnila lice in položaj svojega kraljestva, ki ga doslej še ni videla od zunaj, se dvigne kakor pšica navpik v sinjino. Tako se vzpne v višino in solnčno vedrino, kamor druge čebele nikdar ne dospejo.

Troti pa, zibajoč se leno po cvetkah, iz daljave opazijo ta pojav mlade device in zaduhajo čarobni vonj, ki se širi od panja do panja. Takoj se združijo v trope in planejo po njenem sledu v to morje razigranosti. Ona pa, vzhičena od zanosa svojih kril in pokorna veličastnemu zakonu svojega rodú, ki sedaj izbira zanjo ljubimca in dopušča, da jo le najčilejši doseže, ona se dviga više in više. Sveži jutranji zrak ji vhaja prvikrat v vzdušnice in kipi kakor nebeška kri v tisočernih cevkah, vodečih v oba zračna mešička, ki zavzemata polovico trupa. Venomer se dviga, dokler ne doseže samotnega prostora, kjer ne more nobena ptica motiti njenega misterija. Še vedno se dviga, a četa trotov, za njo brnečih, se krči in redči. Slabiči, betežniki, starci, pohabljeni in mršavci se odmikajo in izgublajo v praznini. Končno jih ostane v visokem azurju le še majhen, a neutrujen trop. Matica se dvigne še z zadnjim naporom svojih kril in glej, izbranec, navdan od nedoumne moči, jo doseže, objame, prodre in tesno zapleteni parček, vzhičen od dvojnega žara, kroži v trenutni spirali navzgor v smrtonosni ljubavni omotici.

Večina bitij se nejasno zaveda, da nekak usoden slučaj kakor prosojna mrena loči smrt od ljubezni in da je globoko v prirodi usajena misel, da je treba umreti, kadar se življenje oddaja. Bržčas pripisuje ta podedovana bojazen ljubezni tolikšno važnost. Tu vsaj se ta misel udejstvuje v svoji prvotni enostavnosti...

Čim je v zraku trot matico oplemenil, se mu trup odpre, plodilni organ se izloči in potegne za seboj vse drobovje; krila mu omahnejo in truplo, zadeto od poročne strele, se prazno strmoglavi v brezdanjost...

Radi križne oplemenitve priroda hoče, da se trot in matica spojita le pod sinjim nebom. Ker pa je isto nebo polno nebrojnih nevarnosti, ker ga prevevajo mrzli vetrovi, viharji in vrtinci ter ga oživljajo ptice, žuželke, vodne kapljice, ki se morajo vse istotako pokoravati neomajnim zakonom, je priroda poskrbela, da se oploditev izvrši v kar najkrajšem času. In to je opravljeno z bliskovito naglo smrtjo trotovo. Zadostuje le trenuten objem, nasledek oploditve pa se izpolni v nevestinih ledjih.

Matica se iz sinjih višin naglo vrne v svoj panj; na zadku ji kakor svilen praporček plapola razmotano drobovje njenega ljubimca. Nekateri čebeloslovci trdijo, da pri tem uponosnem povratku matice kažejo delavke veliko radost. Večkrat sem opazoval ta povratek od svatbe, a moram reči, da nisem opazil nikake posebne razigranosti, razen če je šlo za prav mlado matico, ki je bila odletela na čelu roja in je ona edino upanje pred kratkim ustanovljene družine. V takem primeru hité vse delavke kakor norčave matici naproti, da jo sprejmó. Sicer pa jo navadno pozabijo, četudi preti bodočnosti rodú velika nevarnost. Čebele so se dobro pobrinile za vse do onega trenutka, ko dovolijo matici pokolj njenih rivalk. Čim se je to izvršilo, se njih nagon neha; v njih razboritosti se pojavi neka vrzel. Kažejo se bolj ali manj nebrižne: dvigajo glave, morda opazijo morilno dokazilo oplemenitve, toda so še nezaupljive in ne kažejo radosti, ki jo naše domnevanje pričakuje. Kot pozitivna in za iluzije malo dovzetna bitja pričakujejo bržčas drugačnih dokazov, preden se vdado splošni radosti.

Napačno bi bilo, če bi hotel kdo logično in povsem po človeško tolmačiti vsa občutja teh majčkennih bitij, ki so tako različna od nas. Kakor pri čebelah tako se tudi pri drugih životinjah, ki imajo v

sebi odsev naše umnosti, redkokrat dosežejo tako točni izsledki, kakor se v knjigah navajajo. Preveč je raznih okoliščin, ki jih mi ne poznamo. Čemu naj jih prikazujemo popolnejše, kakor so v resnici? Čemu naj jim pripisujemo to, česar nimajo? Če kdo misli, da bi bile čebele zanimivejše, če bi nam bile slične, moram reči, da le-ta nima jasnega pojma o tem, kar zbuja zanimanje iskrenega raziskovalca. Zakaj temu ne sme biti smoter, da druge preseneča, nego da sam razumeva; zato je prav tako zanimivo, če dožene nedostatke v razumnosti, kakor če pripoveduje le čudovite bajke in domneve o zagonetnem možganskem sestavu.

Vendar ta malobrižnost čebel ni enodušna. Čim matica, vsa upehana, pristane na bradi pred žrelcem, se zbere krog nje skupina delavk, ki jo spremijo v notranji dvor, kamor solnce, ta junak vseh čebelskih praznikov, le z opreznimi koraki vstopa. A tudi matica se ne razburja nič bolj ko njena družina, saj v tistih ozkih možganih praktične barbarske kraljice ni dosti mesta za razna ganotja. Odslej nima druge skrbi, kakor da se čim preje iznebi nerodnega spomina na svojega ljubimca, ker jo pri kretnjah ovira: počene in se otrese nepotrebnih organov, ki jih delavke nemudno odnesó in zavržejo; zakaj trot ji je dal vse, kar je imel, in še dokaj več, kakor je bilo potrebno. Matica v svojem plodilnem mešičku ne obdrži drugega ko semenski sok, v katerem plava na milijone klic, ki bodo druga za drugo oplojale mimo polzeča jajčeca tja do zadnjega dne ter v temi njenega ne-drja nadaljevale čudovito spojitev moškega in ženskega elementa, da se iz nje porajajo delavke. Čudno se je vse preokrenilo: ona, samica, oskrbuje moški princip, trot pa ženskega!

Drugi dan po oplemenitvi izleže matica prva jajčeca in takoj jo družina obkroža z nežno skrbnostjo.

Sedaj, ko je obdarjena z dvojnimi spolom, ko tiči v njej neizčrpna moška moč, pričinja matica svoje pravo življenje. Nikdar več ne zapusti panja, ne vidi več svetlobe, razen če izleti z rojem; njena plodovitost preneha šele, ko se ji približa smrt.

Nenavadna svatba je bila to, bajnejše si ne moremo niti zasanjati: visoko v sinjem zraku, polna tragike, ki jo sila poželenja dvigne nad vsakdanjost, bliskovito smrtna in neminljiva, edinstvena in omamna, samotarska in brezkrajna. Zares čudovita svatovska omama, ko se v najčistejšem in najlepšem, kar ima ta svet, v deviškem prostoru brez mejá, v vzvišeni jasnini vedrega neba, pojavi smrt v najblažjem trenutku sreče, po solnčnem žaru očiščene vsega madeža, ki sicer skruni navadno ljubezen. Tu se je izvršil nepozabni objem, ki združi dvoje drobnih življenj v enem in istem telesu za dolgo prihodnost.

Globalja resnica tega dejstva pa ni tako pesniška; iz nje zveni drugačna pesem, ki je še nismo sposobni umevati. Morda jo bomo kedaj doumeli in vzljubili. Prirodi ni do tega, da tem neznatnim živalcam priredi sijajno svatovščino, njej je samo to v mislih, da s križno oplemenitvijo doseže izboljšanje plemena. Da se more to zgoditi, je trotu organ nastavila na tako poseben način, da ga more rabiti le v odprtem ozračju. Najprej se mu morajo po daljšem poletu docela razširiti vzdušnice. Ko se oba ogromna mehurja od azurnega zraka napneta, potisneta dolnje zadkove dele nazaj; tedaj pomolí moško spolovilo venkaj. V tem tiči vsa fiziološka tajnost tega čudovitega ljubezenskega poleta in blestečega vrvenja veličastne svatovščine. Eni porekó, da je zadeva zelo vulgarna, drugi pa, da je to jako žalostna resnica.

Pokolj trotov.

Če po oplemenitvi matice ostane nebo še vedro in zrak topel in če je na cvetlicah še dovolj peloda in nektarja, delavke še nekaj časa trpé nadležno in kvarno prisotnost trotov v panju; morda jim iz neke pozabljivosti vse odpuščajo ali pa so pretirano oprezne.

Trotje se ponašajo v panju kakor Penelopini snubači v Odisejevi palači:³⁸ tu prešerno pirujejo in se gosté, živeč v brezdelju kakor tisti potratni in objestni ljubimci. Samopašni trebušniki zastavljajo vse hodnike in prelaze, motijo čebele pri delu in jih odrivajo, le-té pa zopet nje. Vsi so napihnjeni od slepe zaničevalnosti, dasi niso zlobni; tudi nje vsa družina z neko pritajeno mržnjo prezira, ne da bi topoglavci slutili tisto zlo usodo, ki jih čaka. V panju si izbero najtoplejši kotiček, da tam čim udobneje dremljejo; nemarno se dvigajo, kadar se jim zahoče srkati vonjivi med na odprtih celicah. Satje, po katerem se ti telebani kretajo, onečejajo z odpadki in dobročudne delavke, misleče le na bodočnost, morajo molče vso škodo popravljati.

Od poldneva do tretje ure, ko pokrajina pod pekočimi žarki julijskega ali avgustnega solnca

³⁸ Dočim je starogrški junak Odisej (Odysseus) na povratku izpred Troje blodil več let po morju, so njegovo ženo Penelepo, ki je bila ostala doma na Itaki, snubili objestni knezi, ki so razkošno gostovali na Odisejevem domu. Zvesta Penelopa je snubce zadrževala z obljubo, da si izbere moža, čim si stké poročno obleko. In res je podnevi pridno tkala in vezla, ponoči pa je vse delo zopet razparala. Tako je vodila snubače za nos, da se je končno vrnil Odisej in z njimi temeljito obračunal: vse je pobil.

drhti v zadovoljni utrujenosti, se pojavljajo trotje na bradi panja. Na glavi jim blešči čelada iz velikanskih črnih biserov, na njej trepečeta dve visoki perjanici; oprsnik jim je iz žoltega žameta, sveteč se v solncu kot kosmato runo starodavnih junakov, četverni plašč pa je tog in prosojen. Med tem bučno hrumé, odrivajo stražarice pri žrelcu, zavračajo zračilke in premetavajo delavke, ki se vračajo domov, otovorjene z bero. V vsem svojem nastopu se kažejo zaposlene, nadute in brezobzirne kakor nekaki bogovi, ki jih čebele ne morejo pogrešati. Hrupno odhajajo k nekemu cilju, ki ga preprosta družina ne pozna: drug za drugim se spuščajo v zrak, gizdavi in ošabni, in mirno posedajo na najbližje cvetke, tam dremljejo, dokler jih podvečerni hlad ne predrami. Tedaj se vračajo v panj v prav tako oholem poletu, kakor bi jih gnal bogve kak višji smoter. Tu pa zopet hitro k celicam, kjer porivajo svoje butice do vratú v medena vedrca, da se napnó kakor mehovi in tako nadomeste svoje izčrpane moči. S težkimi koraki se vračajo na svoja ležišča, da se vdado trdemu spancu brez sanj in brez skrbi, dokler ne napoči ura, ki jih zove k novemu pirovanju.

Toda potrpežljivost pri čebelah ni povsem taka kakor pri ljudeh. Lepega jutra se proglasi v panju geslo, ki so ga že pričakovale, in miroljubne delavke se izpremené v sodnike in krvnike. Ne vemo, kdo da to povelje: nenadno izbruhne iz hladne, preudarne ogorčenosti delavk, in kakor vlada v vsej republiki enodušen genij, tako prevzame tudi sedaj srca vseh, čim se je povelje izdalo.

En del družine preneha letati na pašo, da se more doma docela posvetiti izvrševanju pravice. Armada razjarjenih devic neprijetno iznenadi debele lenuhe,

ki so kar v kepah brezskrbno zadremali na medenih stenah. Zaspanci se prebudé in ne verjamejo več prav svojim očem: začudenje polagoma pronica v njih topoumne možgane kakor lunin žarek skozi močvirno vodo. Dozdeva se jim, da so postali žrtve neke zmote, vsi prepadli zro okoli sebe. Najprej se zbudi v debelih buticah vodilna misel njih življenja in se napotijo proti medenim zakladnicam, da bi se tam gostili. Toda sedaj je minila zlata doba majniškega medú, opojnega lipovega cveta, čiste ambrozije kadulje, bele detelje, materine dušice in majarona. Ob polnih koritcih, kamor so imeli prej svoboden pristop, da so srkali prijetno sladko pičo, najdejo sedaj bodeč grm strupenih žel vse naokrog. Domače ozračje se je povsem premenilo: prijetni vonj nektarja se je umaknil jedkemu duhu strupa, ki se biserí v tisoč kapljicah na koncu žel ter oznanja mržnjo in osveto. Še preden se presenečeni skledoliznik zave tega nezaslišanega razpada svoje bujne sreče, navalé nanj trije, štirje biriči in mu skušajo odkrhniti krila, prežagati pecelj, ki veže zadek z oprsjem, odrobiti drhteče tipalnice, izdreti mu noge in najti med oklepnimi obročki zev, da bi tjakaj zapičili svoje ostro bodalo. Okornim trotom, ki so itak brez orožja, brez žela, niti na misel ne pride, da bi se branili, ampak skušajo pobegniti ali pa kar nudijo svoje otopelo truplo udarcem, ki nanje na gosto padajo. Zleknjeni na hrbet se s svojimi močnimi nogami kaj nerodno branijo proti sovražnicam, ki v borbi nič ne odnehajo; drugi se zavrté okrog sebe in potegnejo vso gručo v blazen vrtnec, ki se kmalu upeha. Ne traja dolgo, pa so bóre trotje tako zdelani, da pride na površje usmiljenost, ki na dnu našega srca ni nikoli daleč od pravičnosti, in zaprosi neusmiljene delavke milosti. Seveda zaman: čebele so trdega srca in poznajo le globoki, ne-

izprosni prirodni zakon. Nesrečnežem so že polomile krila, iztrgale jim noge, odkrhnile tipalnice; krasne črne oči, v katerih je odseval čar cvetk in sijaj neba, so sedaj od bolesti osteklele; iz njih trepeče le še obup in smrtni strah.

Nekaj trotov podleže ranam in dvoje, troje krvnic jih takoj odnese na oddaljeno mrtvišče. Drugi pa, ki so manj prizadeti, se rešijo v kak kotiček, kjer se tesno zgnetejo; tu jih neizprosna straža obkoli in ne izpusti prej, da bedno poginejo. Nekaterim se sicer posreči, da se prerijejo do vrat in se izmuznejo na prosto, kamor jih ogorčene delavke zasledujejo. Pod večer pa, ko pritisne glad in hlad, se v tropih vračajo k žrelcu ter prosijo prenočišča; toda straža je neizprosna in jim ne dovoli vstopa. Ko delavke drugo jutro zopet izletavajo, najprej pospravijo s praga mrtva trupla nepotrebnih velikanov, ki so se tam črez noč nakopičila, in tedaj otrpne v panju spomin na lenuški rod tja do naslednje pomladi.

Često izvrši ta pokolj v istem času večje število čebelskih naselbin. Znak za moritev dadó tiste, ki so najbogatejše in najboljše upravljane. Nekaj dni pozneje storé isto manjše družine, ki živé v manj ugodnih okoliščinah. Samo najsiromašnejše in najbolj nebogljene družine, ki jim je matica že stara in malone jalova, pusté svojim trotom živeti tja do pričetka zime, ker se nadejajo, da se bo mlada matica, ki jo še pričakujejo, dotlej oplemenila in da utegne še leči jajčeca. Končno nastopi neizbežna beda in nesreča: vsa naselbina z matico, troti in delavkami vred se zgnete v gručo, setradano in tesno strnjeno, in v temačnem panju na tihem pogine, še preden zapade prvi sneg.

Po pomoru lenuhov se v živalnih in imovitih panjih zopet prične redno delo, toda s pojemajočo vne-

mo; zakaj nektarja v cvetnih čašah je vedno manj. Veliki prazniki so zanje minili in tudi velika čebelska žaloigra je končana. Košata družina, okičena z venci tisočev bitij, to vzvišeno čudo brez spanja, hranjeno od cvetk in biserne rose, ta prešerni panj izza blaženih julijskih dni, se začinja polagoma vdajati spancu; njega topli dih, kipeč od žlahtnega vonja, vedno bolj pojema in otrpeva. V voščeni zidini se kopiči jesenski med, da se popolnijo zaloge, neobhodno potrebne; poslednje shrambe zavečijo s pokrovci iz belega, nepokvarnega voska.

Gradnja z voskom se neha, poródi se krčijo, umiranje se množi, noči se daljšajo, dnevi se krajšajo. Deževje in neugodni vetrovi, jutranje megle in prezgodnji večerni mrakovi povzročajo, da se na stotine izletelih delavk več ne vrne. Vsa ta družinica, tako po solncu hrepeneča, zasluti, da ji preti ledeni zimski mraz.

Človek si je že odvil svoj delež medene bere. Vsak dobri panj mu je dal osemdeset do sto funtov medú — najmarljivejši mu dadó včasih do dvesto. To predstavlja velikanski donos tekoče svetlobe in cvetočih poljan, kjer so marljive delavke sleherni dan cvetke po tisočkrat obletavale. Zdaj obrne še zadnji pogled na družine, ki že otrpevajo k zimskemu dremežu. Najbogatejšim odvzame preobilne zaklade, da jih dodeli tistim družinam, ki so kljub marljivosti brez lastne krivde ubožale. Domovanja jim toplo odene in zadela, žrelca napol pripre in odvzame nepotrebne satnike; tako prepusti čebele njih zimskemu spanju. One pa se zgrnejo sredi panja, se strnejo in obesijo po satju, ki vsebuje blagodarne posodice, odkoder bodo v dneh mraza in ledú črpale preobraženo snov, ki so jo poletni nabrale.

Matica se zadržuje sredi med njimi, obdana od telesne straže. Prva vrsta delavk se oprijemlje za-

delanih celic, druga jo obdaja, le-tó tretja in četrta in tako dalje do poslednje, ki vse druge obkroža. Če čebele te skrajnje vrste začutijo, da jih stiska mraz, se pomešajo v množico, na njih mesto pa stopijo druge. Tako viseča kepa je kakor temnosivkasta krogla, ki jo medene stene delé v več prekatov; le-tá se dviga ali niža, pomika naprej ali nazaj, ne da bi se to opazilo, v razmerju, kakor se pač praznijo celice, na katerih se družina zadržuje. Zakaj dogaja se nasprotno od tega, kar se splošno misli: zimsko življenje čebel le rahleje utriplje, nikakor pa ni docela otrpnilo. S tem, da te male sestrice složno s krilci trepečejo, vzdržujejo v svojem okolju stalno enakomerno toploto, slično toploti pomladanskega dne. Ta tajna pomlad pa izhaja iz žlahtnega medú, ki ni nič drugega ko toplotni poletni žarki, ki so se nekoč preobrazili, a se sedaj pozimi vračajo v svojo prvotno obliko. V tej kepi kroži med kakor plemenita kri: čebele, ki čepé na odprtih celicah, ga nudijo svojim sosedam in te ga dajejo zopet dalje. Tako gre sladka piča od krempeljca do krempeljca, od ust do ust, da končno dospe do zadnjih članov te družine, ki jo navdajata ista misel in ista usoda, razpršena in zopet zedinjena v tisoč srčecih. Med jim je sedaj nadomestilo za cvetke in solnce dotlej, da njega starejši brat — pravo pomladansko solnce — prikuka skozi napol odprto žrelce. Tedaj s svojimi prvimi, še mlačnimi pogledi, od katerih vzklijejo vijolice in vetrnice, zbudi prav na rahlo delavke in jim tiho razodene, da se je zopet razpelo sinje nebo nad zemljo in da tisto kolo, ki se neprestano vrti in veže smrt z življenjem, zopet pričinja svoj novi okret in z njim novo življenje.

K o n e c.

Kazalo.

	Stran
Predgovor	III
I. Pred panjem	1
II. Roj	13
III. Novi dom	44
IV. Mlade matice	73
V. Svatbeni polet	87
VI. Pokolj trotov	94

Kazalo.

Stran	Predgovor
III	I. Pred parjem
I	II. Roj
13	III. Novi dom
44	IV. Mlada matice
73	V. Svatbeni polje
87	VI. Rokoli troto
94	

Maeterlinckovo „Življenje čebel“ v slovenščini

Torej vendarle! Razveselili smo se, ko smo ugledali slovenski prevod Maeterlinckove mojstrovine »La Vie des Abeilles«. Zares je čudno, da ga nismo dobili zdavnaj. Neka založba ga je bila naročila že pred mnogimi leti, a prevajalec ni držal besede in je stvar na lepem zaspala. Ali nismo Slovenci narod čebelarjev? Poglejte stare poslikane panje, čujte narodno pesem, kako hvali pridno čebelico in ne pozabite, da smo dali v 18. stoletju svetovnemu čebelarstvu Janšo, v 19. pa smo otvorili umetniško slovstvo s »Kranjsko Čebelico«. Narod, ki je po svojih njivah in travnikih toli tesno zvezan s to ljubko žuželko, bi bil moral že dolgo imeti Maeterlinckovo pesniško zanosno, znanstveno razborito in modroslovno globoko knjigo o življenju čebel. Nu, pa tudi danes nam ni prišla prepozno. Prevod je nastal boli slučajno. G. inspektor I. Wester pripoveduje v uvodu, da se je bil lotil tega Maeterlinckovega spisa »z namenom, da sicer enolične »zimske urice« prijetno in obenem koristno izrabim«. Tako se je v tišini in užitku izoblikoval prevod, ki ga je pravkar izdala Kmetijska Matica v lični opremi. Nas, ki nam je bilo »La Vie des Abeilles« nekoč dragocena knjiga, ki smo z njo radi posedali pred čebeljaki ali jo nosili na polje, je malce razočaralo, ko smo videli, da je Maeterlinckov spis okrnjen in prilagoden »praktičnim namenom« slovenskega kmetovalca.

Ko pa knjigo prečitaš, si rad, da jo imaš v slovenščini tako, kakršna je. Zakaj prevajalec je opravil svoje delo z ljubeznijo in tako vešče, da mu moramo biti hvaležni. Četudi skrajšano, brez filozofskih razglabljanj in dobršnega dela poetičnih opisov, je slovensko »Življenje čebel« po svoji jezikovni kakovosti prav prikupna knjiga. Prevod g. I. Westra je lep, stilistično fino opiljen, gladek in jezikovno bogat. Važne vrline zlasti za ljudsko knjigo, kakršna je in mora biti pričujoča. Prevedenih je šest poglavij, ki dajejo zaokroženo sliko čebelskega življenja od prvega izleta v zgodnji pomladi do pokolja trotov in nastopa zimskega dremeža. Posamezna poglavja so skrajšana, sedmo je izpuščeno docela. Tako se je Westrova knjiga uvrstila predvsem na polico slovenskega praktičnega čebelarja. Šla je med kmete in bo nemara izvršila še večje poslanstvo nego bi ga bila opravila kot celoten prevod med izobraženci. Vzlic temu pa nam je vendarle žal, da nam g. inspektor Wester spričo svojih prevajalskih sposobnosti ni dal »La Vie des Abeilles« v celotni slovenski izdaji, kakor jo je Hrvatom podarilo pred 13. leti »Hrvatsko prirodoslovno društvo«. Knjigo priporočamo tudi vsakemu ljubitelju naše besede: čebelarjem se bo priporočala sama!

Julius 11. 1. 1930 21. 8

